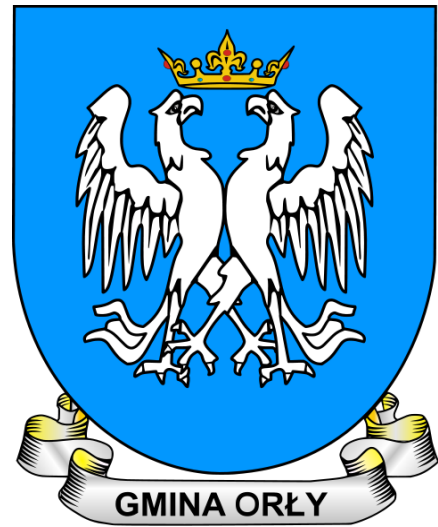

**STRATEGIA ROZWOJU
GMINY ORŁY NA LATA
2021-2030**

DANIEL SMUCZEK
665 648 952
DANIEL.SMUCZEK@WP.PL

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	5
2. Metodologia Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030	6
2.1. Pojęcie Strategii Rozwoju	6
2.2. Wymogi prawne opracowania	7
2.3. Procedura formułowania Strategii Rozwoju Gminy Orły	8
3. Diagnoza Gminy Orły	10
3.1. Ogólna charakterystyka obszaru gminy	10
3.2. Demografia	12
3.3. Rynek pracy i bezrobocie	17
3.4. Gospodarka i rolnictwo	22
3.5. Oświata, sport i kultura	34
3.6. Walory historyczne i turystyka	40
3.7. Ochrona zdrowia	41
3.8. Pomoc społeczna	41
3.9. Bezpieczeństwo publiczne	45
3.10. Komunikacja i transport.....	45
3.11. Gospodarka mieszkaniowa i budownictwo	49
3.12. Infrastruktura techniczna.....	53
3.13. Planowanie przestrzenne.....	56
3.14. Gospodarka finansowa	57
3.15. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią.....	60
4. Główne problemy w obszarach strategii	62
4.1. Główne problemy w obszarze społecznym	62
4.2. Główne problemy w obszarze infrastruktura i środowisko	64
4.3. Główne problemy w obszarze gospodarki i promocji gminy	65
5. Gmina w oczach mieszkańców	66
6. Analiza SWOT	71
6.1. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym, „Jakość życia”	72
6.2. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Potencjał gospodarczy”	73
6.3. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Kapitał ludzki”	74
6.4. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Komunikacja, położenie”	75

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

6.5. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Atrakcyjność przyrodnicza i potencjał turystyczny i środowisko”	76
6.6. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Zarządzanie rozwojem”	77
6.7. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia	78
7. Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy	79
7.1. Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja	81
7.1.1. Cel operacyjny I.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Gminy Orły.....	81
7.1.2. Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Orły	83
7.2. Obszar 2 Efektywne zarządzanie rozwojem Gminy	85
7.2.1 Cel operacyjny II.1 Sprawne i efektywne zarządzanie terytorialne	85
7.2.2. Cel operacyjny II.2 Wielofunkcyjny rozwój wsi.....	87
7.2.3. Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju Gminy	89
7.3. Obszar 3. Wysoka, jakość życia mieszkańców	92
7.3.1. Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej	92
7.3.2. Cel operacyjny III.2 Zwiększenie wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy	95
7.3.3. Cel operacyjny III.3 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym	98
7.3.4. Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców	100
7.4. Obszar 4 Turystyka, reaktancja i oferta czasu wolnego	103
7.4.1 Cel operacyjny IV.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego w Gminie Orły	103
7.4.2. Cel operacyjny IV.2 Rozwój turystyki	104
7.4.3. Cel operacyjny IV.3 Poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjno – sportowej	106
7.4.4. Cel operacyjny IV.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację	108
8. Wieloletni Plan Inwestycyjny	109
9. Cześć planistyczna	114
9.1 Misja i wizja	114
9.2 Cel nadrzędny.....	117
9.3 Paradygmat rozwoju	117

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

9.4	Model strukturalny funkcjonalno – przestrzennej Gminy	118
9.5	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	124
9.6	Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia	134
9.7	Spójność kierunków rozwoju gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań	139
10.	Cześć wdrożeniowa	157
10.1	Struktura zarządzania i wdrożenia strategii rozwoju gminy.....	159
10.2	System obiegu informacji w ramach zarządzania strategią rozwoju gminy	161
10.3	System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Orły	162
10.4	Analiza wskaźnikowa	163
10.5	Raport z realizacji Strategii Rozwoju Gminy Orły.....	164
10.6	Schemat i harmonogram realizacji procesu monitoringu	164
10.7	Zasady aktualizacji	165
10.8	Partycypacja społeczna	167
11.	Ramy finansowe oraz źródła finansowania	168
12.	Spis tabel	171
13.	Spis map	173
14.	Spis wykresów	173
15.	Spis załączników.....	174

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

1. Wstęp

Strategia Rozwoju Gminy Orły jest formalnym dokumentem, który określa strategiczne kierunki rozwoju Gminy na lata 2021-2030. Jest komplementarna z innymi regulacjami planistyczno-strategicznymi, obowiązującymi w Gminie. Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Orły, jednocześnie pozostając spójny z dokumentami wyższego rzędu – w szczególności Strategią Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030 roku. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających w Gminie podczas jej obowiązywania.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Diagnoza strategiczna została uzupełniona o analizę ankiet wypełnianych przez mieszkańców. Ważnym źródłem informacji były warsztaty strategiczne, w których uczestniczyli przedstawiciele stowarzyszeń, organizacji senioralnych i młodzieżowych, przedsiębiorcy, sołtysi, radni, pracownicy Urzędu Gminy, kierownicy jednostek organizacyjnych.

Podstawowym dokumentem prawnym określającym zadania Gminy, na którym opierano się podczas przygotowywania Strategii, jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372). Dokument został sporządzony z uwzględnieniem zapisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057).

Ważnym elementem prac nad Strategią było doradztwo i wsparcie oraz udział w warsztatach strategicznych **Zespołu do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030**, w skład, którego wchodził:

- **Bogusław Ślabicki** – Wójt Gminy Orły – Koordynator prac nad Strategią Rozwoju,
- **Witold Szpytman** – Zastępca Wójta Gminy Orły,
- **Małgorzata Ogonowska** – Inspektor ds. funduszy europejskich i inwestycji

Prace nad Strategią rozpoczęto w lutym 2021 roku, kiedy to Wójt Gminy Orły podjął decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Szczegółowy tryb i harmonogram pracy przyjęto uchwałą nr XXXVIII/219/2021 Rady Gminy Orły z dnia 12 lutego 2021 r. w sprawie określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

2. Metodologia Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

2.1. Pojęcie Strategii Rozwoju

Strategia Rozwoju jest dokumentem, który w jasny sposób wskazuje kierunki, w jakich powinna zmierzać gmina, aby zapewnić zrównoważony rozwój, a mieszkańcom poprawę, jakości życia. Jej celem jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, co trzeba zrobić, aby funkcjonować i rozwijać się w przyszłości. Strategia Rozwoju Gminy to plan długofalowego działania Rady Gminy Orły, Wójta Gminy Orły i wspierających go urzędników z Urzędu Gminy Orły oraz wszystkich, którym na sercu leży lepsze jutro gminy, wobec szans i zagrożeń wynikających ze zmieniającego się otoczenia i działań innych podmiotów. Zgodnie z zapisami Strategii Rozwoju działanie takie jest ukierunkowane przez wartości i opcje uznane przez społeczność lokalną, bazujące na wewnętrznym potencjale sił i uwzględniające jej wewnętrzne słabości.

Strategia Rozwoju ma charakter krótkookresowy tzn. obejmuje zwykle okres kilku lat. Dłuższa perspektywa dla potrzeb jednostek samorządu terytorialnego nie jest zasadna, ponieważ powoduje, że cele stają się mniej realne np. nie spełniają kryterium SMART (Konkretność, Mierzalność, Afirmatywność, Realistyczność, Określone w czasie).

Strategia Rozwoju nie może zawierać precyzyjnej listy inwestycji do realizacji, a jedynie wskazać te kluczowe, ponieważ z definicji jest to domeną Wieloletnich Prognoz Finansowych. Tak szczegółowe informacje mogą być umieszczane tylko w dokumentach, które zawierają stale aktualizowane plany finansowe. Popętnienie takiego błędu spowodowałoby, że Strategia Rozwoju bardzo szybko straciłaby swoją aktualność i wystąpiłaby konieczność zmiany przez Radę Gminy.

Warto zauważyć, że Strategia Rozwoju jest dokumentem „otwartym”, nie powinien być opracowaniem „zamkniętym w szafie”, o którym przypomina się tylko wtedy, gdy istnieje konieczność dodatkowego uzasadnienia dokumentacji aplikacyjnej do programu operacyjnego. Przyjmuje się, że mogą pojawić się czynniki wewnętrzne i zewnętrzne w istotny sposób wpływające na założenia dokumentu. Dlatego proces realizacji Strategii Rozwoju powinien mieć charakter dynamicznej ciągłości, uwzględniającej możliwe zmiany uwarunkowań, w celu ewentualnej korekty planów.

Strategia Rozwoju jest dokumentem, który w swoich założeniach ma być wzorem rozwoju gminy. Określa on m. in.: ostateczną wizję rozwoju, operacyjne i strategiczne cele wraz z zadaniami a także sposobem ich realizacji. Dokument ten musi przede wszystkim wyróżniać się pewnymi cechami:

- Zawierać analizę sytuacji na danym terenie,
- Opracowywany plan działań musi odpowiadać na problemy tego obszaru,

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- Powinien być oparty na zasobach lokalnych i wskazywać wyraźnie na oddolny charakter jego realizacji,
- Powinien zawierać opis kluczowych celów strategicznych,
- Powinien zawierać system monitorowania, aktualizacji i oceny.

Strategia Rozwoju stanowi podstawę działania gminy, programów i przedsięwzięć, a także polityki przestrzennej (jedna z podstaw dla sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy). Informuje o warunkach podejmowania i realizacji wszelkich działań w gminie. Podnosi wiarygodność wobec partnerów zewnętrznych, dla których niejednokrotnie stanowi podstawę oceny współpracy z gminą lub lokalizacji własnych działań na terenie gminy.

Stanowi podstawę korzystania przez gminę z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej i innych zewnętrznych źródeł finansowania. Zgodnie z Dyrektywą Unii Europejskiej każda jednostka samorządowa powinna opierać swoje działania inwestycyjne współfinansowane ze środków Unii Europejskiej na planie strategicznym. Po wstąpieniu Polski do UE Strategia Rozwoju oraz Program Rozwoju są wskazywane, jako jedne z najważniejszych dokumentów (nadrzędne wobec innych dokumentów) w funkcjonowaniu Jednostek Samorządu Terytorialnego, przedstawiający kierunki rozwoju jednostki na najbliższe lata.

Najważniejsze jest jednak, że Strategia Rozwoju tworzy platformę współdziałania wszystkich zainteresowanych podmiotów, głównych aktorów życia publicznego (mieszkańców, organizacji pozarządowych i stowarzyszeń, przedsiębiorców oraz władz gminy) w celu wypracowania wspólnej przyszłości, odpowiadającej ich potrzebom.

2.2. Wymogi prawne opracowania

Podstawą prawną uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 jest ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Artykuł 18 tejże ustawy mówi, że do wyłącznej właściwości Rady Gminy należy m.in. uchwalanie programów gospodarczych i przyjmowanie programów rozwoju w trybie określonym w przepisach o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Poprzednia strategia została opracowana w 2007 r., a do jej przygotowania posłużyły dane z końca roku 2005 oraz 2006. Strategia obowiązywała do roku 2015. Obecnie, w stosunku do tego okresu, zmieniły się uwarunkowania społeczne i gospodarcze m.in. dzięki absorpcji środków unijnych i krajowych zmodernizowano szereg dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych, zmieniła się skala infrastruktury technicznej (w tym zwłaszcza wodno-kanalizacyjnej, której długość w ostatnich latach zwiększyła się) oraz infrastruktura szkolnictwa.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Jednak najważniejszym argumentem przemawiającym za aktualizacją strategii są ramy wieloletnie budżetu Unii Europejskiej, który zobowiązuje gminę do opracowania wizji rozwoju uwzględniającej nowe wyzwania i polityki horyzontalne.

Powyższe przesłanki jednoznacznie wskazują, iż pożądane jest, aby Gmina Orły ponownie oceniła swój potencjał i uwarunkowania rozwoju, a także na nowo określiła cele i kierunki, które będą optymalne w nowych uwarunkowaniach.

2.3. Procedura formułowania Strategii Rozwoju Gminy Orły

Procedura formułowania Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 jest złożonym procesem, w ramach, którego należy wymienić następujące etapy:

Etap I – Przygotowanie do wdrożenia:

- Decyzja samorządu o rozpoczęciu procedury formułowania strategii rozwoju lokalnego,
- Wybór zespołu ekspertów zewnętrznych,
- Przygotowanie ankietyzacji mieszkańców.

Etap II – Przygotowanie diagnozy:

- Zbieranie i analiza danych o gminie,
- Analiza dokumentów strategicznych lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich,
- Ocena przebiegu procesów rozwojowych w przeszłości,
- Analiza zasobów gminy oraz trendów społeczno-gospodarczych,
- Identyfikacja słabych i mocnych stron gminy,
- Określenie szans i zagrożeń rozwoju gminy.

Etap III – Hierarchizacja celów:

- Sformułowanie wizji i misji gminy,
- Opracowanie scenariuszy rozwoju gminy,
- Określenie strategicznych celów rozwoju,
- Określenie celów operacyjnych,
- Hierarchizacja celów.

Etap IV – Implementacja strategii:

- Konsultacje dokumentu ze społecznością lokalną,
- Określenie podmiotów, procedury oraz monitoringu w procesie wdrażania strategii,

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- Przyjęcie Strategii Rozwoju przez Radę Gminy Orły,
- Realizacja projektów przyczyniających się do osiągnięcia celów strategicznych.

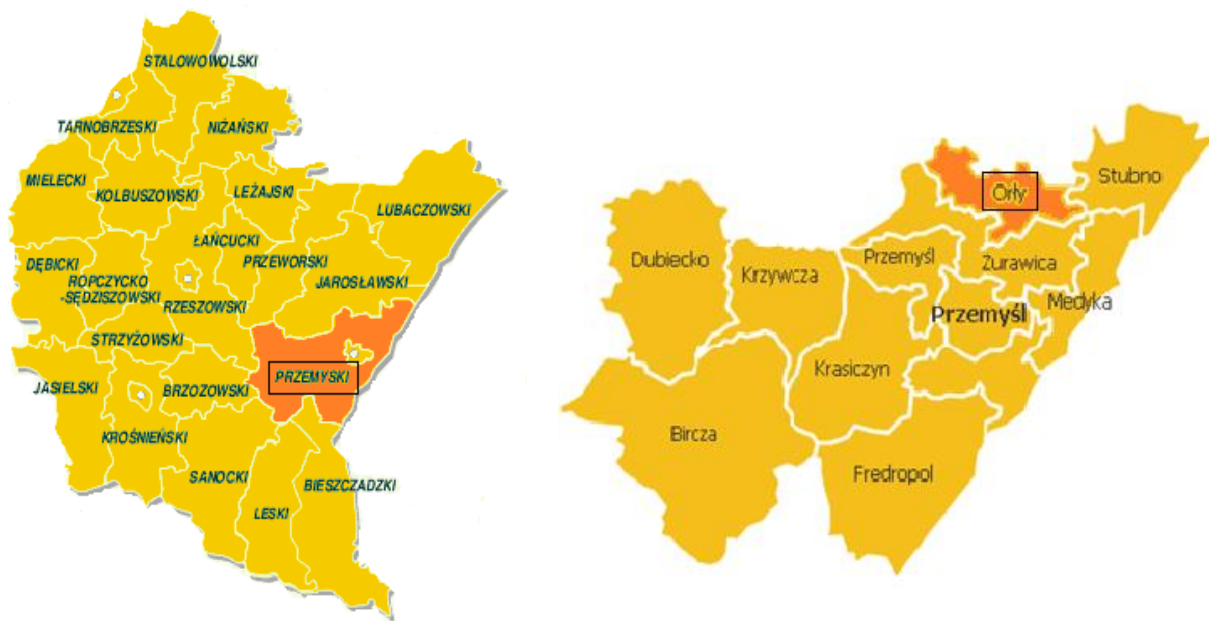
Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

3. Diagnoza Gminy Orły

3.1. Ogólna charakterystyka obszaru gminy

Gmina Orły położona jest w województwie podkarpackim w północnej części powiatu przemyskiego, 10 km na północ od miasta Przemyśla przy drodze krajowej nr 77. Obszar gminy zajmuje powierzchnię 70,47 km², co stanowi 5,8 % powierzchni powiatu przemyskiego. Gmina Orły sąsiaduje od południa z gminą Żurawica, od wschodu z gminą Stubno, a od północy i zachodu z gminami powiatu jarosławskiego, odpowiednio: gm. Radymno i gm. Chłopice.

Mapa 1 Położenie Gminy Orły na tle województwa podkarpackiego i powiatu przemyskiego.

Źródło: Opracowanie własne

Na terenie gminy Orły zlokalizowane są instytucje zaspokajające potrzeby znacznej części mieszkańców gminy w zakresie szkolnictwa podstawowego, opieki zdrowotnej, opieki społecznej oraz usług kulturalnych. Miejscowość Orły, jako siedziba władz gminnych, pełni funkcję głównego szlaku komunikacyjnego.

Gmina Orły posiada ułatwiony kontakt z Ukrainą, Przemyślem oraz Rzeszowem dzięki korzystnemu położeniu oraz niewielkim odległościom do przejść granicznych w Medyce i Korczowej. Gmina posiada dogodny system dróg, zapewniający dobre połączenia z głównymi miastami regionu i przejściami granicznymi.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Przez obszar gminy przebiega około 7,5 kilometrowy odcinek drogi krajowej nr 77 a od strony północnej bezpośrednio za granicą gminy znajduje się węzeł autostrady A4. Geometria sieci drogowej zapewnia powiązania miejscowości zarówno w układzie wewnętrznym jak i zabezpiecza połączenie z krajowym układem drogowym. Gmina Orły posiada lokalną komunikację autobusową i minibusową z 27 przystankami.

Przez gminę przebiega jedna z głównych linii kolejowych naszego kraju, łącząca Przemysł i przejście graniczne w Medyce z największymi miastami jak Kraków, Wrocław czy Warszawa.

Na terenie gminy Orły nie rozwinął się zaawansowany przemysł. Na jej obszarze funkcjonują głównie małe firmy rodzinne, zaopatrujące mieszkańców w produkty codziennego użytku m.in. w produkty spożywcze. Oprócz sektora rolniczego, w ostatnich latach rozwój i konkurencyjność gminy opiera się także na rozwijającej się i przyciągającej inwestorów Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej – Kompleks nr IV Zadąbrowie.

Pod względem fizyczno-geograficznym obszar powiatu położony jest na terenie Pogórza Karpackiego w większości w obrębie mezoregionu Pogórza Przemyskiego. Od północy niewielka część terenów należy do mezoregionu Pogórza Dynowskiego, oraz od wschodu do makroregionu Płaskowyżu Sańsko - Dniestrzańskiego i od południa do prowincji Gór Sanocko - Turczańskich. Pod względem geomorfologicznym północne tereny powiatu należą do Doliny Dolnego Sanu oraz Działu Kańczuckiego. Przez teren gminy Orły przepływa rzeka San wraz z mniejszymi dopływami.

Warunki naturalne w powiecie przemyskim - obejmujące zarówno gleby, jak i klimat - sprzyjają rozwojowi rolnictwa w północnych i wschodnich gminach powiatu m.in. w gminie Orły. Gminę cechuje bardzo dobra gleba, tzw. mady nadszańskie, korzystny klimat oraz znaczny stopień zakwaszenia, co stanowi bardzo dobre zaplecze surowcowe dla przetwórstwa rolno-spożywczego.

Znaczna powierzchnia gminy użytkowana jest, jako grunty orne. Według dostępnych danych GUS na koniec 2014 roku, powierzchnia użytków rolnych gminy Orły wynosiła blisko 64 km², co stanowi 90,1 % powierzchni całej gminy. Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione stanowiły 2,9 % powierzchni gminy (ponad 2 km²) a grunty zabudowane i zurbanizowane blisko 5 % (3,5 km²). Nieużytki o powierzchni 0,04 km² zajmowały 0,06 % obszaru gminy.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

3.2. Demografia

Jedną z głównych składowych kształtujących procesy rozwojowe w gminie są jej mieszkańcy. Potencjał demograficzny gminy Orły według danych GUS na koniec 2019 roku to 8 894 osoby, w tym 4 438 kobiet (49,9% mieszkańców) i 4 456 mężczyzn (50,1% mieszkańców), co stanowi 12,01% ludności powiatu przemyskiego. Gmina Orły jest jedną z pięciu gmin powiatu, w której liczba mieszkańców w ostatnich latach uległa zwiększeniu. Zanotowany wzrost to 35 osób - w 2014 roku gmina liczyła 8 859 mieszkańców, w tym 4 418 kobiet oraz 4 441 mężczyzn. W analogicznym okresie liczba ludności w powiecie przemyskim w zasadzie nie uległa zmianie. Średnia gęstość zaludnienia na terenie gminy wynosi 126 osoby/km².

Poniższa tabela przedstawia stan ludności gminy Orły na tle pozostałych gmin wiejskich powiatu przemyskiego. Powierzchnia powiatu oraz poszczególnych gmin w ostatnich latach nie uległa zmianie.

Tabela 1 Ludność, średnia gęstość zaludnienia oraz powierzchnia gmin powiatu przemyskiego

Jednostka terytorialna	Ludność						Powierzchnia w km ²
	2014			2019			
	ogółem	w tym kobiety	osób / km ²	ogółem	w tym kobiety	osób / km ²	
Gmina Bircza	6 708	3 266	26	6 539	3 188	26	254
Gmina Dubiecko	9 378	4 726	61	9 143	4 599	59	154
Gmina Fredropol	5 537	2 744	35	5 497	2 733	34	160
Gmina Krasieczyn	5 129	2 567	41	5 144	2 589	41	124
Gmina Krzywca	4 890	2 362	52	4 820	2 326	51	95
Gmina Medyka	6 498	3 237	107	6 542	3 238	108	61
Gmina Orły	8 859	4 418	126	8 894	4 438	126	70
Gmina Przemysł	10 172	5 080	94	10 650	5 341	98	108
Gmina Orły	3 966	1 997	45	3 864	1 964	44	89
Gmina Żurawica	12 930	6 472	135	12 968	6 514	135	96
Razem powiat przemyski	74 067	36 869	61	74 061	36 930	61	1 211

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Gmina Orły jest jedną z najmniejszych gmin powiatu pod względem terytorialnym, zajmuje czwarte miejsce pod względem liczby ludności i drugie miejsce pod względem gęstości zaludnienia.

Pod względem administracyjnym gmina dzieli się na 13 sołectw: Orły, Ciemięrzowice, Drohojów, Duńkowiczki, Hnatkowice, Kaszyce, Małkowice, Niziny, Olszynka, Trójczyce, Waława, Zadąbrowie, Waclawice.

Mapa 2 Podział administracyjny gminy

Źródło: <http://gminaorly.pl>

Liczbę stałych mieszkańców i średnią gęstość zaludnienia poszczególnych miejscowości gminy przedstawia poniższa tabela

Tabela 2 Ludność, średnia gęstość zaludnienia oraz powierzchnia miejscowości gminy Orły (stan na dzień 31.12.2020 rok).

L.p.	Miejscowość	Liczba mieszkańców ogółem	Gęstość zaludnienia [os/km ²]	Powierzchnia [km ²]
1.	Ciemięrzowice	327	115,55	2,83
2.	Drohojów	495	95,56	5,18
3.	Duńkowiczki	418	129,81	3,22

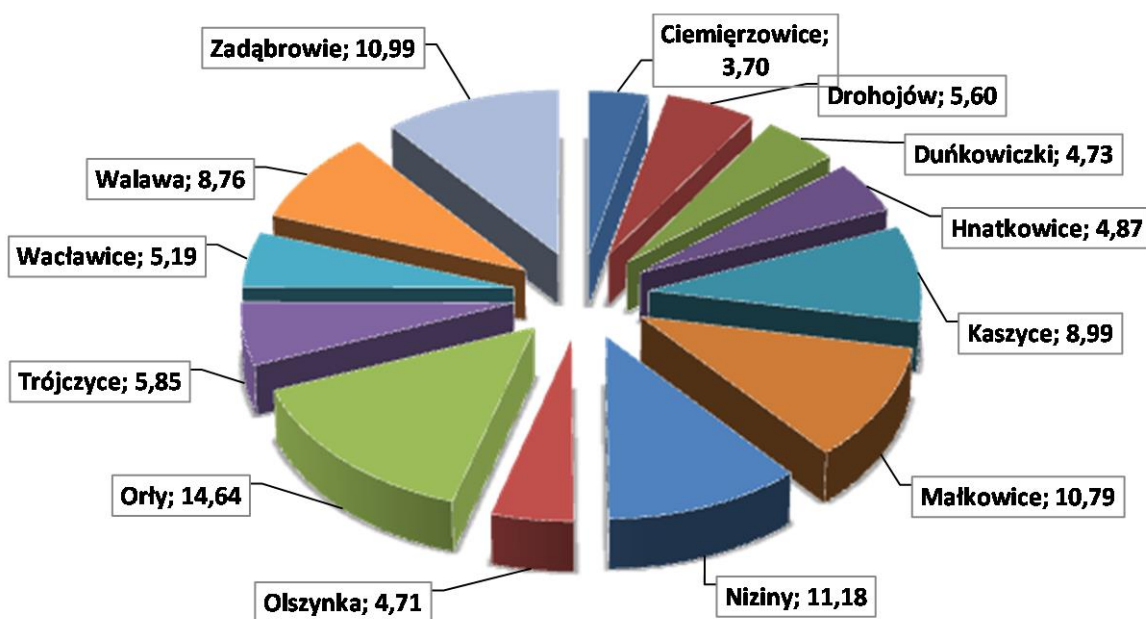
Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

4.	Hnatkowice	430	82,06	5,24
5.	Kaszyce	794	125,83	6,31
6.	Małkowice	953	121,25	7,86
7.	Niziny	987	137,27	7,19
8.	Olszynka	416	78,94	5,27
9.	Orły	1 293	241,68	5,35
10.	Trójczyce	517	187,32	2,76
11.	Wacławice	458	123,78	3,70
12.	Walawa	774	96,15	8,05
13.	Zadąbrowie	971	136,57	7,11

Źródło: Urząd Gminy Orły

Najwięcej osób w gminie zamieszkuje w miejscowości Orły (14,64%), Niziny (11,18%), Zadąbrowie (10,99%) oraz Małkowice (10,79%).

Wykres 1 Ludność gminy Orły [%]

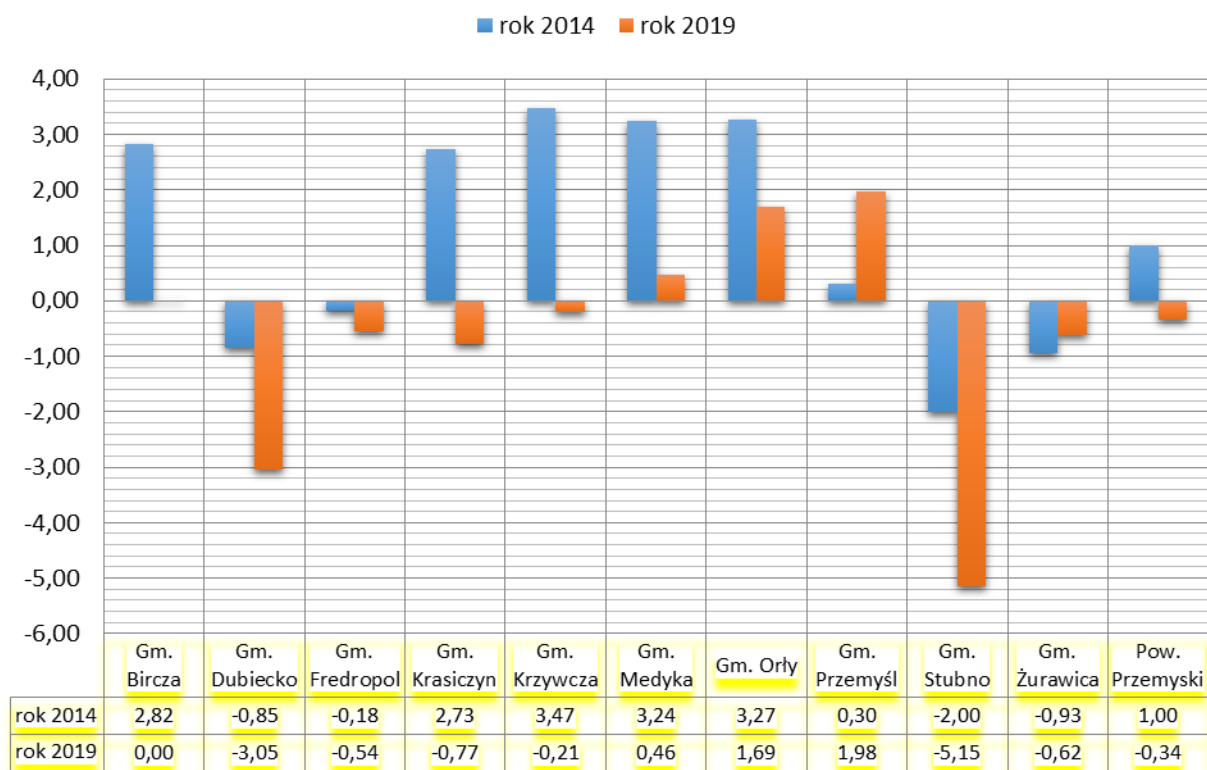
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Urząd Gminy Orły

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Na terenie gminy Orły wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mieszkańców wyniósł w 2019 roku 1,69 ulegając w porównaniu do 2014 roku obniżeniu o 1,58. Pomimo spadku, gmina posiada drugi, co wielkości wskaźnik przyrostu naturalnego z gmin powiatu przemyskiego.

Wykres 2 Przyrost naturalny na terenie gmin powiatu przemyskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W roku 2019 na terenie gminy odnotowano 92 urodzenia i 72 zgony. Rok 2020, według dostępnych danych z Urzędu Gminy, przy porównywalnej ilości urodzeń (90) przyniósł bardzo duży wzrost zgonów – zmarło 105 mieszkańców obszaru. Tak duży wzrost zgonów jest niewątpliwie powiązany z panującą w kraju sytuacją pandemiczną i koronawirusem.

Sytuację demograficzną panującą na terenie gminy pokazują również liczby określające migrację wewnętrzną i zewnętrzną. Na przestrzeni ostatnich 5 lat zanotowano 929 zameldowań, 370 zameldowań wewnętrznych oraz 483 wymeldowania.

W 2019 roku zarejestrowano 84 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 82 wymeldowań, w wyniku, czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Orły 2. W tym samym roku 3 osoby zameldowały się z zagranicy oraz zarejestrowano 1 wymeldowanie za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 2.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Dane dotyczące poszczególnych miejscowości gminy Orły przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3 Urodzenia, zgony, zameldowania i wymeldowania na terenie miejscowości gminy Orły

Miejscowość	Urodzenia		Zgony		Zameldowania		Wymeldowania	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Ciemierzowice	2	2	1	2	9	3	1	2
Drohojów	4	4	5	6	5	18	3	6
Duńkowiczki	5	4	1	6	13	6	4	4
Hnatkowice	7	7	4	7	9	12	0	5
Kaszyce	13	4	8	14	18	8	0	23
Małkowice	8	10	10	8	19	22	10	11
Niziny	8	10	4	14	12	23	7	10
Olszynka	2	7	4	7	8	11	1	3
Orły	17	15	8	8	44	32	13	23
Trójczyce	5	8	8	3	7	12	9	7
Wacławice	1	2	3	8	2	5	2	5
Walawa	9	10	6	7	17	18	4	9
Zadąbrowie	11	7	10	15	20	21	14	14

Źródło: Urząd Gminy Orły

Wśród mieszkańców gminy Orły najliczniej reprezentowaną grupą wiekową są osoby młode w wieku 0 – 19 lat, których liczba na koniec 2019 roku wyniosła 1 940 osoby, co stanowiło 21,81% ogółu ludności gminy. Kolejne miejsca w strukturze wiekowej mieszkańców gminy zajmują grupy wiekowe: 30 – 39 lat (16,60% ogółu), w wieku 65 i więcej (14,28%) oraz 40 - 49 lat (13,93% ogółu).

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 4 Struktura wiekowa mieszkańców (2019 rok)

Przedziały wiekowe	Ogółem		w tym kobiety		w tym mężczyźni	
	Ilość mieszkańców	% ogółu mieszkańców	Ilość kobiet	% ogółu kobiet	Ilość mężczyzn	% ogółu mężczyzn
0 – 19	1 940	21,81	947	21,34	993	22,28
20 – 24	586	6,59	281	6,33	305	6,85
25 – 29	735	8,26	347	7,82	388	8,71
30 – 39	1 476	16,60	698	15,73	778	17,46
40 – 49	1 239	13,93	607	13,67	632	14,18
50 – 59	1 057	11,88	525	11,83	532	11,94
60 – 64	591	6,65	303	6,83	288	6,46
65 i więcej	1 270	14,28	730	16,45	540	12,12
Razem	8 894	100,00	4 438	100,00	4 456	100,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

3.3. Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy

Analizując ekonomiczną strukturę wiekową mieszkańców gminy Orły, można zauważyć spadek na koniec 2019 roku w odniesieniu do 2014 roku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym – grupa mieszkańców w wieku do lat 17 zmniejszyła się o 140 osoby. Najliczniejszą grupę stanowią mieszkańcy w wieku produkcyjnym (62,85% populacji), jednak ich ilość zmniejszyła się w ciągu pięciu lat o 120 osób. Struktura wiekowa mieszkańców gminy odzwierciedla ogólną sytuację występującą na terenie powiatu przemyskiego – pomimo utrzymującej się na podobnym poziomie ilości mieszkańców i występującego w dwóch gminach wzrostu przyrostu naturalnego, postępuje spadek ilości osób w wieku przedprodukcyjnym i wzrost ludności w wieku poprodukcyjnym. Utrzymanie się obecnej tendencji tak na terenie gminy jak i powiatu niekorzystnie rokuje na przyszłość i w perspektywie kilkunastu lat będzie skutkowało postępującym starzeniem się społeczeństwa.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 5 Struktura ludności gminy Orły wg ekonomicznych grup wiekowych

Grupa ludności	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
	2014	2019	2014	2019	2014	2019
Ilość osób	1 871	1 731	5 710	5 590	1 278	1 573
Udział % w ludności ogółem	21,12	19,46	64,45	62,85	14,43	17,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na terenie gminy Orły nie rozwinął się zaawansowany przemysł. Na jej obszarze funkcjonują małe firmy rodzinne, zaopatrujące mieszkańców w produkty codziennego użytku m.in. w produkty spożywcze. Nie ma też firm o renomie ogólnokrajowej czy zagranicznej.

Podmioty działające na terenie gminy tworzące miejscowy rynek pracy to przeważnie małe przedsiębiorstwa z branży handlowej, usługowej, transportowej i budowlanej. W Orłach działa firma prowadząca skup rzepaku, zbóż, kukurydzy; sortująca, oczyszczająca i magazynująca ziarno. Prowadzą również działalność piekarnie, młyny, masarnia oraz firmy zajmujące się handlem artykułami rolno - spożywczo -przemysłowymi oraz Odlewnia Żeliwa KAW-MET.

Analizując dane dotyczące liczby osób pracujących z terenu gminy Orły można zauważyć, że pomimo corocznych wahań, w okresie ostatnich 5 lat ilość pracujących kobiet pozostaje na tym samym poziomie, natomiast liczba pracujących mężczyzn, pomimo spadku w okresie ostatnich trzech lat w porównaniu do roku 2014 wzrosła o 62 osoby.

Tabela 6 Pracujący na terenie gminy Orły w latach 2014 - 2019

Lata	Ogółem	w tym kobiety	w tym mężczyźni
2014	676	324	352
2015	683	311	372
2016	707	305	402
2017	765	324	441
2018	738	314	424
2019	738	324	414

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Gmina Orły na koniec 2019 roku klasowała się na piątym miejscu wśród gmin powiatu przemyskiego pod względem ilości osób pracujących.

Bezrobocie

Bardzo duży wpływ na sytuację społeczną na terenie gminy Orły ma zjawisko bezrobocia. Przeprowadzona po 1989 roku restrukturyzacja gospodarki przejawiająca się likwidacją dużej liczby zakładów pracy w powiecie przemyskim, w których zatrudniona była część mieszkańców gminy, skutkowałą pojawieniem się długotrwałego strukturalnego bezrobocia. W konsekwencji nastąpił wzrost ubóstwa prowadzący często do powstawania negatywnych zjawisk, takich jak np. wykluczenie społeczne.

Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na koniec 2019 roku według danych GUS był na terenie gminy Orły jednym z najniższych ze wszystkich gmin wchodzących w skład powiatu przemyskiego i wyniósł 6,8%, notując spadek w porównaniu 2014 rokiem o 3,2%.

Tabela 7 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Orły w liczbie ludności na tle powiatu przemyskiego według płci

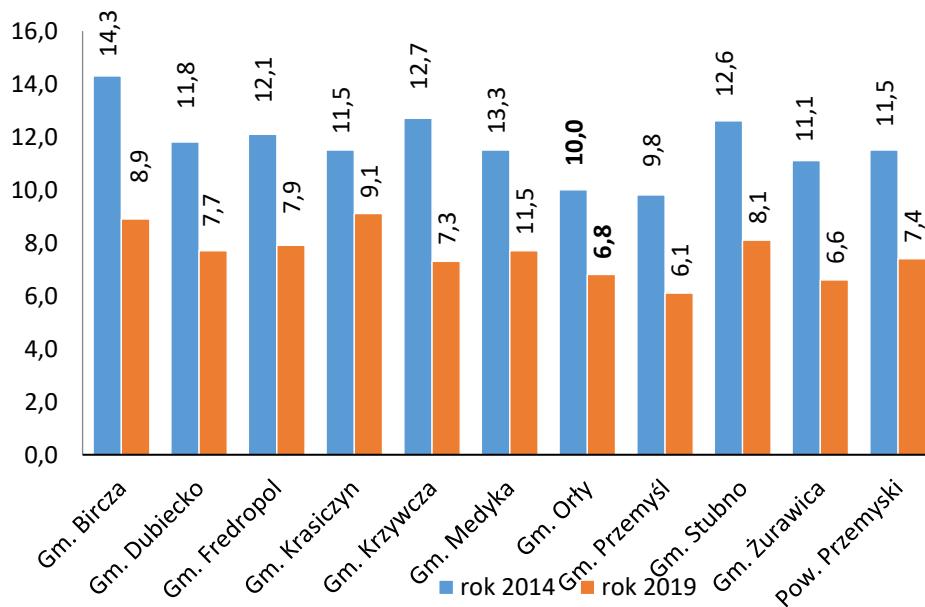
Jednostka terytorialna	ogółem		kobiety		mężczyźni	
	2014	2019	2014	2019	2014	2019
Gmina Orły	10,0%	6,8%	10,6%	7,7%	9,5%	6,0%
Powiat przemyski	11,5%	7,4%	12,0%	8,4%	11,0%	6,5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Wykres 3 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Orły w liczbie ludności na tle gmin i powiatu przemyskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Według danych uzyskanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Przemyślu, na koniec 2020 roku zarejestrowanych było 407 bezrobotnych mieszkańców gminy Orły, w tym 220 kobiet (54,1%), z czego prawo do zasiłku posiadało tylko 73 osoby. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych aż 234 mieszkańców to osoby długotrwale bezrobotne a 79 bezrobotnych to osoby dotychczas niepracujące.

Tabela 8 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Orły w latach 2015 - 2020

Lata	Bezrobotni ogółem	W tym kobiety	W tym z prawem do zasiłku	Osoby długotrwale bezrobotne	Bez stażu pracy
2015	533	253	88	310	134
2016	443	215	64	280	94
2017	406	195	72	239	80
2018	413	205	70	226	76
2019	380	198	60	213	71
2020	407	220	73	234	79

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przemyślu

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Według stanu na koniec 2020 na terenie gminy najwięcej bezrobotnych było w wieku od 25 do 34 lat (119 osób, tj. 29,24% ogółu bezrobotnych) oraz w wieku 35 - 44 lata (114 osób, tj. 28,01%).

Tabela 9 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Orły według wieku w latach 2015 - 2020

Lata	Przedział wiekowy					
	18 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 59	60 i więcej
2015	103	181	109	86	42	12
2016	72	162	101	57	30	21
2017	71	140	100	53	27	15
2018	67	128	112	54	35	17
2019	57	121	108	53	25	16
2020	70	119	114	57	32	15

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przemyślu

Największą grupę wśród zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Orły według wykształcenia w 2020 roku stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (112 osób, tj. 27,52%). Nieco mniej liczebną kategorią wśród bezrobotnych były osoby legitymujące się wykształceniem policealne i średnie zawodowe (106 osób, tj. 26,05%). Najmniejszy udział w populacji bezrobotnych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (42 osoby, tj. 10,32%).

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 10 Bezrobotni w gminie Orły wg wykształcenia w latach 2015 - 2020

Lata	Wykształcenie				
	wyższe	policealne i średnie zawodowe / branżowe	średnie ogólnokształcące	zasadnicze zawodowe / branżowe	gimnazjalne / podstawowe i poniżej
2015	64	120	51	166	132
2016	51	104	41	133	114
2017	45	85	44	134	98
2018	53	81	44	137	98
2019	48	89	42	114	87
2020	42	106	56	112	91

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Przemyślu

W 2020 roku liczba nowo zarejestrowanych mieszkańców gminy w Powiatowym Urzędzie Pracy w Przemyślu wyniosła 36, w tym samym okresie wyrejestrowało się z ewidencji 26 osób.

3.4. Gospodarka i rolnictwo

Gospodarka

Gmina Orły jest obszarem przyjaznym dla przedsiębiorców – w ostatnich latach obserwuje się pozytywne zjawisko rozwoju przedsiębiorczości, a co za tym idzie wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na jej terenie na koniec 2019 roku działało 562 podmioty gospodarki narodowej, co klasuje ją na trzecim miejscu w powiecie przemyskim.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 11 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gmin powiatu przemyskiego

Jednostka terytorialna	Ogółem		Sektor publiczny		Sektor prywatny	
	2014	2019	2014	2019	2014	2019
Gmina Bircza	390	420	17	17	373	402
Gmina Dubiecko	420	521	26	24	394	495
Gmina Fredropol	232	259	17	14	215	245
Gmina Krasiczyn	378	415	9	8	369	407
Gmina Krzywczka	256	308	11	8	245	300
Gmina Medyka	307	389	14	13	293	371
Gmina Orły	478	562	19	15	459	522
Gmina Przemysł	761	891	25	16	735	871
Gmina Orły	193	219	12	7	181	211
Gmina Żurawica	652	731	27	21	625	710
Razem powiat przemyski	4 067	4 715	177	143	3 889	4 534

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy dotyczy głównie sektora prywatnego, w którym ilość podmiotów w latach 2014 – 2019 wzrosła o 63 i wyniosła na koniec 2019 roku 522, z czego 421 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (373 w 2014 roku).

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 12 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gminy Orły

Rodzaje podmiotów		2014	2019
Sektor publiczny	Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	17	13
	Jednostki pozabudżetowe	2	2
Sektor prywatny	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	373	421
	Spółki handlowe	17	28
	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	5	6
	Spółdzielnie	8	7
	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	31	37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Analiza struktury działających podmiotów w okresie od 2014 do 2019 roku pokazuje, że największy wzrost ilości działających firm wystąpił w sekcji L (150%), J (80%) oraz D i E (50,0%), natomiast spadek w sekcji K (-21,4%), A (-15,4%) i C (-2,1%).

Tabela 13 Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie gminy Orły

Sekcja PKD	Wyszczególnienie	Ogółem		Sektor publiczny		Sektor prywatny	
		2014	2019	2014	2019	2014	2019
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	13	11	0	0	13	11
B	Górnictwo i wydobywanie	0	0	0	0	0	0
C	Przetwórstwo przemysłowe	48	47	0	0	48	46
D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	2	3	0	0	2	3

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	3	1	1	1	2
F	Budownictwo	65	82	0	0	65	82
G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	151	178	0	0	151	158
H	Transport i gospodarka magazynowa	30	38	0	0	30	37
I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	12	16	0	0	12	16
J	Informacja i komunikacja	5	9	0	0	5	9
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	14	11	0	0	14	11
L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2	5	0	0	2	5
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	23	23	1	0	22	23
N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	14	19	0	0	14	19
O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	13	13	2	2	11	11
P	Edukacja	16	17	13	10	3	7
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	19	23	1	1	18	22
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	15	17	1	1	14	16
S, T	Pozostała działalność usługowa; Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	34	43	0	0	34	43

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0	0	0	0	0	0
Razem		478	562	19	15	459	522

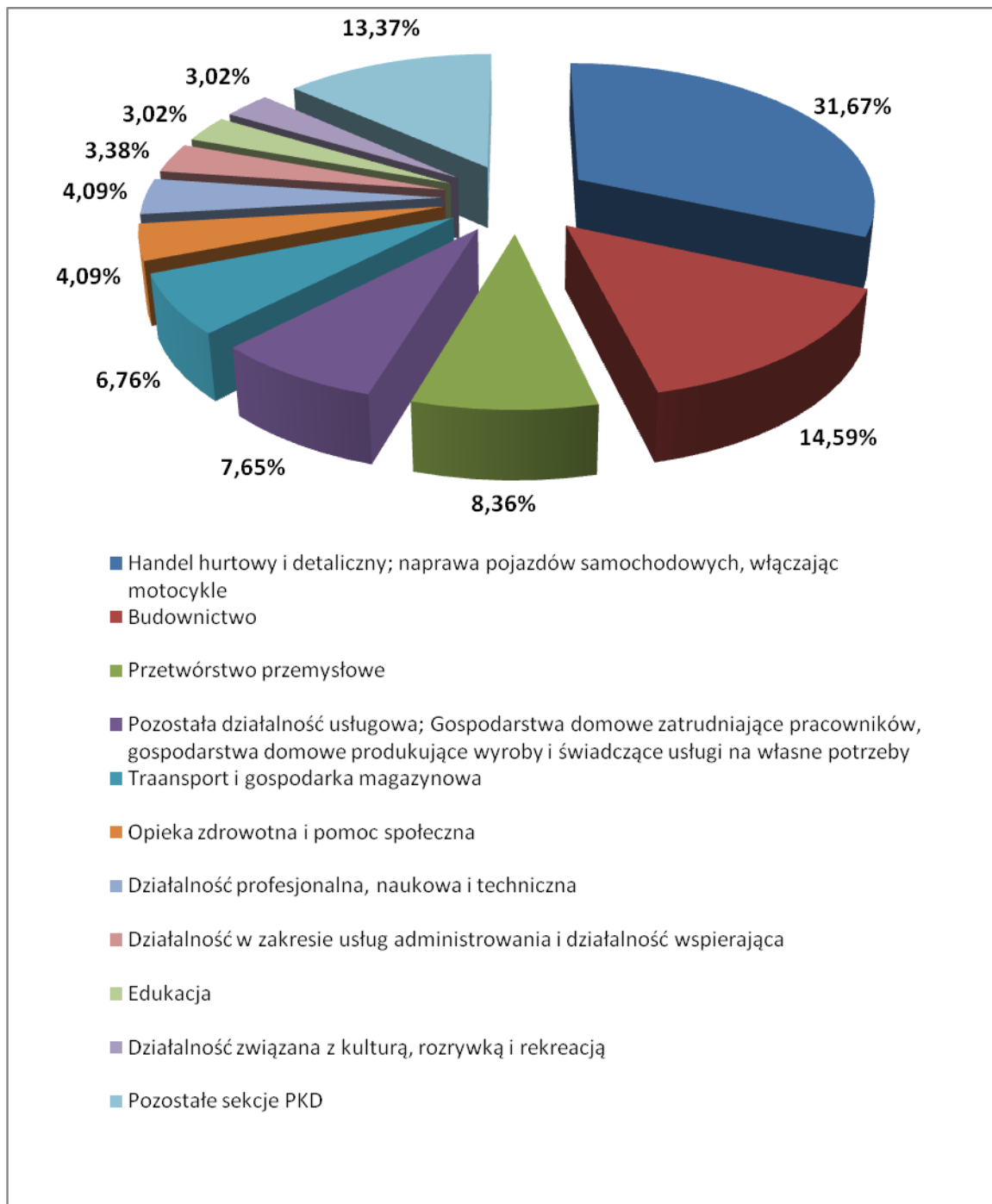
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na terenie gminy Orły na koniec 2019 roku najwięcej podmiotów zajmowało się działalnością handlową (31,67%), robotami budowlanymi (14,59%) oraz przetwórstwem przemysłowym (8,36%).

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gminy Orły wg wybranych sekcji PKD (stan na koniec 2019 roku)

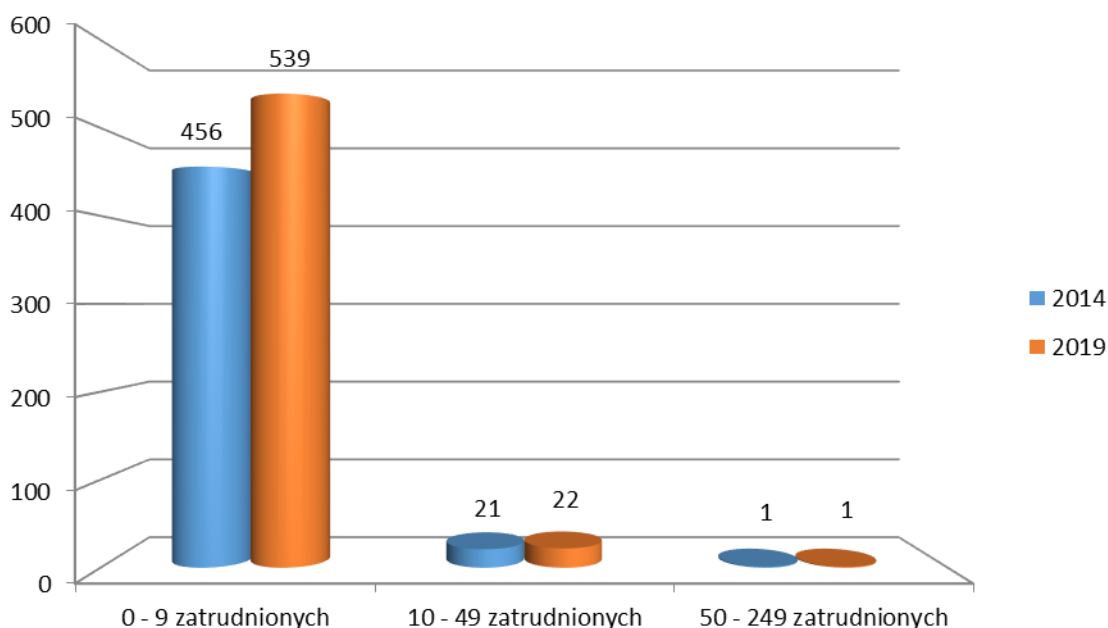
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Najwięcej podmiotów gospodarczych na terenie gminy Orły to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób, których ilość zwiększyła się w porównaniu do danych z 2014 roku o 83. Wśród małych przedsiębiorstw zatrudniających od 10 do 49 osób w analizowanym okresie przybyła jedna firma, natomiast ilość średnich przedsiębiorstw pozostała bez zmian. Na terenie gminy nie działają żadne przedsiębiorstwa zatrudniające ponad 250 osób.

Wykres 5 Podmioty gospodarki narodowej na terenie gminy wg klas wielkości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W okresie ostatnich pięciu lat w gminie Orły zwiększyła się ilość podmiotów gospodarki narodowej przypadająca na 10 tysięcy mieszkańców oraz ilości nowo zarejestrowanych jednostek w rejestrze REGON na 10 tysięcy ludności. Korzystną wartość posiada również wskaźnik dotyczący jednostek wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców - ich ilość w 2019 roku była mniejsza o 10 w porównaniu do 2014 roku.

Tabela 14 Wskaźniki dla obszaru gminy Orły za lata 2014 i 2019

Wskaźnik	2014	2019
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	540	632
Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	45	62
Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności	35	25

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Podmioty wpisane do rejestru na 1 tys. ludności	54	63
Podmioty na 1 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym	83,7	100,5
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1 tys. ludności	42	47
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	6,53	7,53

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Rolnictwo

Gmina Orły jest gminą rolniczą, charakteryzuje się dobrymi i bardzo dobrymi glebami, występują tutaj grunty orne klas I, II, IIIa i IIIb. Położenie geograficzne, rzeźba terenu i bezwzględne położenie nad poziomem morza silnie różnicują występujące warunki klimatyczne. Wydzielone jednostki fizjograficzne gminy różnią się układem zasobów wodnych, jakością gleb i przydatnością rolniczą.

Teren pagórkowaty w zachodniej części gminy utrudnia prowadzenie działalności rolniczej zwiększając koszty upraw. Ogranicza to wybór kierunków produkcji determinując ich użytkowanie głównie w postaci łąk, pastwisk i lasów. Podkreślić należy, że niewątpliwym atutem gminy jest bardzo niski poziom skażenia środowiska naturalnego. Warunki te stwarzają duże możliwości pozyskiwania produktów ekologicznych, poszukiwanych na rynkach krajowych i zagranicznych.

Sprzyjające do wykorzystania gruntów na cele rolnicze są również warunki wilgotnościowe terenu gminy. Teren jest dobrze przewietrzany, nienarażony na zanieczyszczenia powietrza, z jakimi mamy do czynienia na obszarach przemysłowych.

W dniach od 1 września do 30 listopada 2020 roku na terenie RP został przeprowadzony Powszechny Spis Rolny według stanu na dzień 1 czerwca 2020 roku. Według ramowego harmonogramu udostępniania informacji wynikowych dostępnego na stronie www.spisrolny.gov.pl, dane wstępne będą udostępnione w systemie bazodanowym GUS w dwóch turach w miesiącach wrzesień i grudzień 2021 roku, natomiast dane ostateczne w kwietniu i sierpniu 2022 roku. W związku z powyższym poniższa analiza opiera się na dostępnych danych z Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 roku

W granicach administracyjnych Gminy Orły, wg danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 roku, znajdowało się 1 551 gospodarstw rolnych. Średnia powierzchnia użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych wynosiła 3,35 ha i była niższa od średniej dla powiatu przemyskiego (3,51 ha) i dla województwa podkarpackiego (2,66 ha).

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Porównując przedstawione dane z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego z roku 2002 można stwierdzić, że na terenie gminy ilość gospodarstw w okresie ośmiu lat zwiększyła się o 95.

Tabela 15 Gospodarstwa rolne w gminie Orły na tle gmin powiatu przemyskiego

Jednostka terytorialna	Liczba gospodarstw rolnych		Powierzchnia ogólna [ha]		Powierzchnia użytków rolnych [ha]	
	2002	2010	2002	2010	2002	2010
Gmina Bircza	1 481	1 253	6 124	8 032	4 867	5 650
Gmina Dubiecko	2 429	1 957	8 291	6 172	6 957	4 686
Gmina Fredropol	1 120	1 165	4 928	5 567	4 521	5 070
Gmina Krasiczyn	1 034	749	2 866	2 965	2 566	2 617
Gmina Krzywczka	1 124	1 171	3 558	3 443	3 009	2 606
Gmina Medyka	1 119	885	3 438	5 404	3 266	5 126
Gmina Orły	1 456	1 551	5 308	5 555	4 951	5 195
Gmina Przemysł	1 962	1 722	5 259	4 803	4 836	4 340
Gmina Orły	714	683	3 336	6 509	3 120	6 073
Gmina Żurawica	2 403	2 211	5 868	5 980	5 534	5 508
Razem powiat przemyski	14 842	13 347	48 976	54 429	43 626	46 872

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gospodarstwa rolne zlokalizowane na terenie gminy Orły zajmują powierzchnię 5 555 ha, w tym 93,5% ich powierzchni stanowią użytki rolne (5 195 ha), z, pośród których z kolei 98,2% (5 104 ha) stanowią użytki rolne w dobrej kulturze. Sady zajmują 5,5% a łąki trwałe 4,7% powierzchni gruntów ogółem.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 16 Rodzaje gruntów i użytków rolnych na terenie gminy Orły (2010 rok)

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia [ha]
Grunty ogółem	1 551	5 555
Użytki rolne ogółem	1 549	5 195
Użytki rolne w dobrej kulturze	1 329	5 104
Pod zasiewami	1 062	4 254
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	97	85
Uprawy trwałe	492	314
Sady ogółem	489	307
Ogrody przydomowe	699	102
Łąki trwałe	451	262
Pastwiska trwałe	158	87
Pozostałe użytki rolne	304	91
Lasy i grunty leśne	81	69
Pozostałe grunty	1 185	291

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Strukturę agrarną gospodarstw na terenie gminy Orły charakteryzuje rozdrobnienie, które może stanowić jednak pewien atut dla rozwoju produkcji ponadstandardowej, ekologicznej, opartej na tradycyjnych rozwiązaniach.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

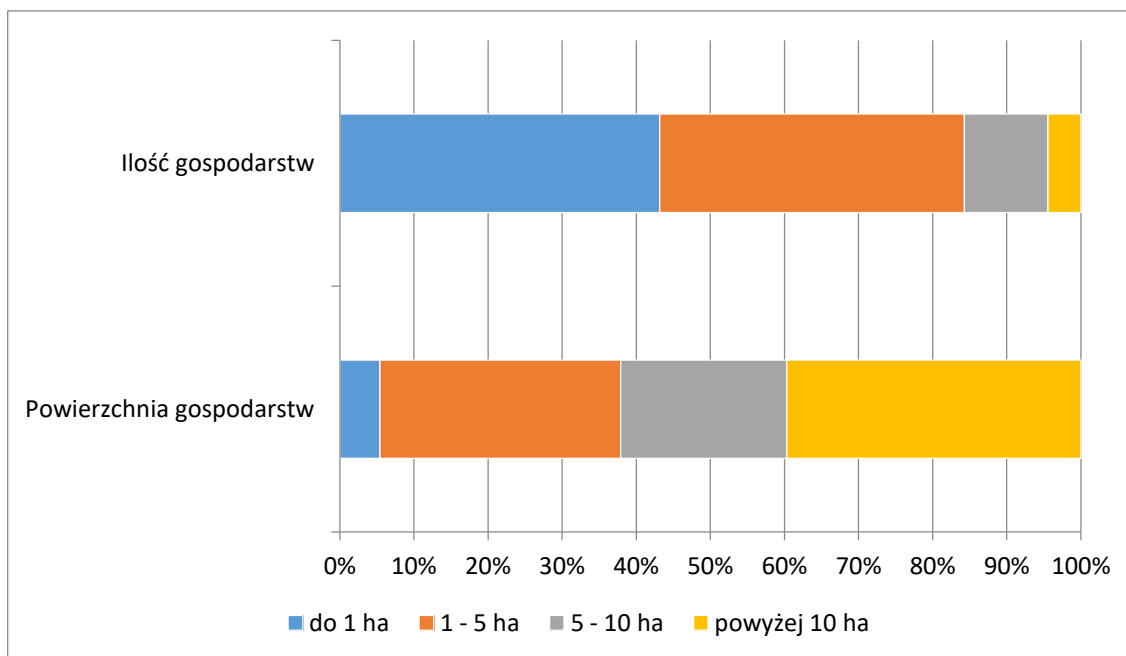
Tabela 17 Rodzaje gospodarstw na terenie gminy Orły (2010 rok)

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych	Powierzchnia [ha]
Gospodarstwa ogółem	1 552	5 555
Do 1 ha włącznie	670	300
1 – 5 ha	638	1 804
5 – 10 ha	175	1 246
10 ha i więcej	69	2 205

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Gospodarstwa do 5 ha stanowią 84,3% ogólnej liczby gospodarstw zajmując jednocześnie tylko 37,9% całościowej powierzchni gruntów, natomiast 69 gospodarstw o powierzchni ponad 10 ha (4,4% ogólnej liczby) zajmują obszar 2 205 ha (39,7% gruntów ogółem).

Wykres 6 Struktura ilości gospodarstw wg powierzchni na terenie gminy Orły (2010 rok)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Według opublikowanych danych Powszechnego Spisu Rolnego 2010 na terenie gminy Orły występuje 4 254 ha gruntów pod zasiewami, na których funkcjonuje 1 062 gospodarstwa rolne.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Dominuje uprawa zbóż (67,7% powierzchni zasiewów), rzepaku (16,7%), kukurydzy (12,0%), ziemniaków (6,7%) oraz buraków cukrowych 2,3% zasiewów). Uprawy przemysłowe zajmują 807 ha, co stanowi 19% powierzchni zasiewów.

Gospodarka zwierzęca nastawiona jest głównie na hodowlę trzody chlewnej – w 277 gospodarstwach rolnych znajduje się 2 864 sztuk zwierząt. Liczbę gospodarstw posiadających zwierzęta oraz ich stan pogłowia przedstawia poniższa tabela.

Tabela 18 Pogłowia zwierząt gospodarskich na terenie gminy Orły (2010 rok)

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych	Ilość zwierząt
Bydło razem	201	358
- bydło krowy	188	262
Trzoda chlewna razem	277	2 864
- trzoda chlewna lochy	141	286
Konie	20	66
Drób ogółem	642	26 003
- drób kurzy	636	19 363

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W 2010 roku 678 gospodarstw rolnych znajdujących się na terenie gminy Orły posiadało w sumie 804 sztuki ciągników rolniczych.

Z ogółu 1 552 gospodarstw domowych zajmujących się rolnictwem, 1 332 (85,8%) uzyskuje dochody z działalności rolniczej, 764 (49,2%) gospodarstw domowych prowadzących gospodarstwa rolne posiada dochody z pracy najemnej, natomiast 560 (36,1%) jako dodatkowe źródło dochodów wykazuje emeryturę lub rentę.

Tabela 19 Źródła dochodów gospodarstw domowych prowadzących gospodarstwa rolne

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw rolnych
Ogółem	1 552
z dochodem z działalności rolniczej	1 332
z dochodem z emerytury i renty	560
z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	272

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

z dochodem z pracy najemnej	764
z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	68
bez dochodów z działalności rolniczej	220
bez dochodów z emerytury i renty	992
bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej	1 280
bez dochodów z pracy najemnej	788
bez dochodów z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	1 484

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

3.5. Oświata, sport i kultura

Oświata

Reforma systemu oświaty realizowana w Polsce od dnia 1 września 2017 roku przywróciła dwustopniowy system szkolnictwa. Okres nauki w szkole podstawowej został wydłużony z 6 do 8 lat a następnym etapem edukacji stało się do wyboru 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, 3-letni szkoła branżowa I stopnia i 2-letnia szkoła branżowa II stopnia.

Od roku szkolnego 2017/2018 nie przeprowadzało się rekrutacji do klas pierwszych dotychczasowego gimnazjum oraz zasadniczej szkoły zawodowej (przekształconej w szkołę branżową I stopnia). Dzień 31 sierpnia 2019 był ostatnim dniem funkcjonowania tych szkół w ustroju szkolnym.

Na terenie Gminy Orły funkcjonuje dziewięć placówek oświatowych, z czego osiem jest publicznych:

1. Szkoła Podstawowa w Drohojowie
2. Szkoła Podstawowa w Trójczycach
3. Szkoła Podstawowa w Kaszycach
4. Szkoła Podstawowa w Waławie
5. Szkoła Podstawowa w Nizinach
6. Szkoła Podstawowa w Małkowicach
7. Szkoła Podstawowa Zadąbrowiu
8. Zespół Szkolno - Przedszkolny z Oddziałami Integracyjnymi w Orłach

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Jedyną placówką niepubliczną jest Niepubliczne Przedszkole w Olszynie, w którym w 2019 roku funkcjonował 1 oddział, do którego uczęszczało 16 dzieci.

Według danych GUS na dzień 31 grudnia 2019 roku do wszystkich placówek oświatowych prowadzonych przez jednostkę samorządu gminnego uczęszczało 959 dzieci i uczniów, tj. o 80 osób mniej niż w 2014 roku.

Tabela 20 Liczba dzieci i uczniów oraz oddziałów w gminnych placówkach oświatowych.

Placówka	Liczba dzieci i uczniów		Liczba oddziałów	
	2014	2019	2014	2019
Przedszkola samorządowe	68	118	3	6
Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	96	107	7	7
Szkoły podstawowe	591	734	49	64
Gimnazja	284	0	13	0
Razem	1 039	959	72	77

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Według danych Urzędu Gminy, na dzień 30 września 2019 roku do klas I-VIII szkół podstawowych, których organem prowadzącym jest Gmina Orły uczęszczało 732 uczniów w 64 oddziałach.

Tabela 21 Liczba uczniów w gminnych szkołach podstawowych na dzień 30.09.2019

Placówka	Klasy I - VIII	Liczba 6-latków	Liczba 5-latków i młodszych
Szkoła Podstawowa w Zadąbrowiu	56	10	13
Szkoła Podstawowa w Drohojowie	93	3	22
Szkoła Podstawowa w Trójczycach	54	7	4
Szkoła Podstawowa w Kaszycach	100	17	0
Szkoła Podstawowa w Walawie	35	2	7
Szkoła Podstawowa w Nizinach	79	5	5

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Szkoła Podstawowa w Małkowicach	49	2	10
Zespół Szkolno - Przedszkolny z Oddziałami Integracyjnymi w Orłach	266	38	79
Razem	732	84	140

Źródło: Raport o stanie Gminy Orły za 2019 rok

Ważnym warunkiem funkcjonowania oświaty są kwalifikacje kadry pedagogicznej. Zdecydowana większość nauczycieli i pedagogów szkół posiada pełne kwalifikacje, wielu cały czas się doskonali.

Tabela 22 Liczba pracowników oświaty (etatów) w gminnych szkołach podstawowych na dzień 30.09.2019

Placówka	Liczba nauczycieli	Liczba pomocy nauczycieli	Pracownicy obsługi
Szkoła Podstawowa w Zadąbrowiu	11,18	0	1,95
Szkoła Podstawowa w Drohojowie	17,58	0,5	6
Szkoła Podstawowa w Trójczycach	11,23	0	1,25
Szkoła Podstawowa w Kaszycach	10,50	0,5	2,25
Szkoła Podstawowa w Walawie	8,18	0	1
Szkoła Podstawowa w Nizinach	13,74	1	1,75
Szkoła Podstawowa w Małkowicach	11,91	0,5	2,25
Zespół Szkolno - Przedszkolny z Oddziałami Integracyjnymi w Orłach	51,33	3	18
Razem	135,65	5,5	34,45

Źródło: Raport o stanie Gminy Orły za 2019 rok

Baza placówek szkolno-wychowawczych na terenie gminy jest dobra. Większość szkół wyposażona jest w pracownie komputerowe oraz posiada dostęp do Internetu.

W zakresie kształcenia ponadpodstawowego, młodzież korzysta głównie z placówek znajdujących się w mieście Przemyśl i Jarosław.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Sport

Sport na terenie gminy Orły odgrywa bardzo ważną rolę. Działalność w sferze sportu i rekreacji prowadzi wiele jednostek, począwszy od szkół podstawowych aż do różnego rodzaju związków i stowarzyszeń. Zakres tej działalności jest bardzo szeroki i skierowany do różnych grup wiekowych oraz różnych środowisk.

Tabela 23 Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych w gminie Orły

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2014	2018
Kluby sportowe			
Kluby	sztuka	8	7
Sekcje sportowe	sztuka	11	10
Członkowie	osoba	292	185
Trenerzy	osoba	2	7
Instruktorzy	osoba	4	6
Inne osoby prowadzące zajęcia	osoba	15	0
Ćwiczący			
ogółem	osoba	251	263
mężczyźni	osoba	251	243
kobiety	osoba	0	20
Ćwiczący do lat 18			
ogółem	osoba	127	121
chłopcy	osoba	127	101
dziewczęta	osoba	0	20

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Podstawową jednostką organizacyjną realizującą cele i zadania w zakresie kultury fizycznej są kluby sportowe, tworzone w formie stowarzyszeń. Na terenie Gminy Orły działa 9 stowarzyszeń kultury fizycznej posiadających osobowość prawną wpisaną do rejestru

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

stowarzyszeń kultury fizycznej bądź rejestru prowadzonego przez Starostę Powiatu Przemyskiego.

Gmina Orły wspiera i upowszechnia aktywność sportową między innymi poprzez dotowanie istniejących na terenie gminy klubów sportowych. Dzięki dotacji kluby w 2019 roku mogły funkcjonować i realizować swoje cele w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i sportu.

Dotacje otrzymały:

1. Klub Sportowy „Korona” w Trójczycach,
2. Klub Sportowy „NIZNY” w Nizinach,
3. Klub Sportowy „WESOLA” w Zadąbrowiu,
4. Uczniowski Klub Sportowy „ORZEŁEK” w Orłach,
5. Gminny Klub Sportowy Orły.
6. Towarzystwo Sportowe „BIAŁO - CZERWONI 2001 KASZYCE”

Ponadto 5 klubów sportowych w ramach umowy użyczenia zarządza boiskami sportowymi. Gmina Orły wspiera organizacje imprez sportowych. Największe imprezy, które odbyły się w 2019 roku to Turniej o Puchar Wójta Gminy Orły, Turniej międzyszkolny w piłkę nożną na „Orliku” oraz Bieg Orła.

Kultura

Kultura jest czynnikiem wpływającym na zwiększenie poziomu życia mieszkańców (poprawa zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego gminy), poszanowaniu i ochronie dziedzictwa kulturowego, promocji gminy w regionie, kraju i w świecie.

Zadania związane z rozwojem działalności kulturalnej w gminie to m.in.:

1. Promowanie aktywności społeczno – kulturalnej w czasie wolnym, poprzez organizację różnorodnych ofert dla dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie kultury, rekreacji i wypoczynku.
2. Rozwój już odbywających się i tworzenie nowych przedsięwzięć kulturalno-rozrywkowych.
3. Wspieranie rozbudowy, adaptacji i modernizacji obiektów o podstawowym znaczeniu dla kultury gminy.
4. Ułatwianie dostępu do kultury poprzez wspieranie inicjatyw mieszkańców.
5. Rozwój współpracy kulturalnej oraz oświatowej na szczeblu międzygminnym, międzyregionalnym i międzynarodowym.

Na terenie Gminy Orły odbywa się szereg imprez kulturalnych, które w różnoraki sposób (finansowy i pozafinansowy) zostało wspartych przez gminę lub gmina była ich organizatorem bądź współorganizatorem. Wiele przedsięwzięć ma charakter cykliczny.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

W 2019 roku na terenie gminy odbyły się między innymi następujące imprezy:

1. VIII Indywidualny Turniej Szachowy o puchar Wójta Gminy Orły,
2. Gminny Konkurs Palm,
3. Powiatowy Konkurs Piosenki Patriotycznej,
4. Gminne Obchody Rocznicy Uchwalenia Konstytucji 3go Maja,
5. Bieg Orła,
6. Dni Orłów,
7. Turniej w Piłkę Nożną o puchar Wójta,
8. Dożynki Gminne.

Instytucją, która na terenie gminy prowadzi szeroką działalność kulturalną jest Gminna Biblioteka Publiczna w Orłach oraz jej cztery filie znajdujące się w miejscowościach Kaszyce, Niziny, Trójczyce i Walawa

Tabela 24 Szczegółowe dane dotyczące czytelnictwa w gminie Orły

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2014	2019
Biblioteki i filie ogółem	ob.	5	5
Pracownicy	osoba	7	6
Księgozbiór	wolumin	38 425	39 679
Wypożyczenia księgozbioru	wolumin	12 378	6 727
Czytelnicy w ciągu roku	osoba	777	671
Czytelnicy na 1000 mieszkańców	osoba	88	76
Wypożyczenia księgozbioru na jednego czytelnika	wolumin	15,9	10,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Czytelnictwo jest najbardziej powszechną formą uczestnictwa w kulturze, jednak korzystanie z oferty Gminnej Biblioteki Publicznej nie jest w ostatnich latach zbyt popularne. Pomimo dobrej dostępności i bogatego księgozbioru, ilość czytelników oraz przede wszystkim wypożyczeń woluminów gwałtownie spadła.

Na terenie gminy działają Domy Ludowe w miejscowościach Orły, Zadąbrowie, Niziny, Walawa, Duńkowiczki, Drohojów, Hnatkowice, Wacławice, Ciemięrzowice i Olszynka, wokół których toczy się życie towarzyskie gminy i jej poszczególnych miejscowości.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

3.6. Walory historyczne i turystyka

Historia wsi Orły zaczyna się w 1920 roku, kiedy to Bank Ziemski w Łąncucie wystawił całkowicie zadłużone majątki do sprzedaży. Był to majątek w Małkowicach - posiadłość Księcia Sapiechy i majątek w Hnatkowicach oraz Drohojcach – hrabiego Stadnickiego.

Nabywcami tych ziem była ludność z okolic Przeworska, Łącuta i Jarosławia. Pierwsi osadnicy to Hieronim Kołcz, Jan Szeliga, Jan Kachlicki i Tomasz Czekiezda. Przez 7 lat trwało nadawanie nazwy wsi. W roku 1927, mieszkańcy podjęli decyzję, że wieś nazwą Orły z uwagi na to, iż przybyli (zlecieli się) z różnych stron. W 1923 roku powstała polska szkoła. W roku 1936, organizacje wiejskie rozpoczęły budowę Domu Ludowego, która została ukończona w roku 1938. Do 1939 roku, mieszkańcy Orłów działali aktywnie w wielu dziedzinach życia wsi.

W czasie II wojny światowej mieszkańcy wsi Orły, jako jedyni, potrafili przeciwstawić się oddziałom UPA, które dokonały masowych pacyfikacji sąsiednich Kaszyc i całkowitego spalenia Dusowców oraz Świętych.

Po wyzwoleniu, od 1946 roku zaczęło powoli odżywać życie społeczne i kulturalne wsi. W 1955 roku powstała Gminna Samopomoc Chłopska, a w 1957 roku wieś została zelektryfikowana. W roku 1966 doprowadzono sieć gazową i wodociągową. Za jedyną wieś rdzennie polską na terenie gminy można uznać Kaszyce, o ponad 600 letniej tradycji.

W gminie Orły, ze względu na swoją historię i liczne najazdy dokonywane przez wojska m.in. węgierskie, wołoskie, tatarskie, niemieckie nie przetrwało wiele zabytków. Nieliczne, które przetrwały burzliwe czasy są charakterystycznymi dla tego terenu stanowiąc ważny element zwiększający atrakcyjność turystyczną gminy.

Szczególnością popularnością wśród miłośników militariów cieszą się fortyfikacje stanowiące część zewnętrznej umocnień Twierdzy Przemyśl z ok. 1880 r. a zwłaszcza Fort dwuwałowy, pancerny oraz Szaniec Międzypola, usytuowane w sołectwie Duńkowiczki. Fort XI Twierdzy Przemyśl z czasów I wojny światowej, stanowi cenny zabytek historyczny południowo-wschodniej Polski.

Obiekty forteczne „Twierdzy Przemyśl” będące przedmiotem szczególnego zainteresowania turystycznego, stanowią ważne elementy dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponad regionalnym i są szansą dla rozwoju turystycznego gminy ukierunkowanego na turystykę poznawczą i edukacyjną. Atrakcyjne położenie znacznej części gminy oraz posiadane walory turystyczne i krajobrazowe są również szansą dla bardziej dynamicznego rozwoju coraz bardziej popularnej agroturystyki.

Z punktu widzenia rozwoju turystyki niezwykle istotne znaczenie ma stan bazy noclegowej. Do tej pory nie udało się w gminie założyć gospodarstw agroturystycznych, głównie z powodu

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

braku atrakcyjnych obiektów i terenów rekreacyjnych oraz dużej konkurencji ze strony sąsiednich gmin i bliskości Bieszczadów.

3.7. Ochrona zdrowia

Jednym z istotnych czynników wpływających na sytuację zdrowotną i jakość życia mieszkańców gminy jest dostęp do opieki zdrowotnej.

W Gminie Orły opiekę zdrowotną mieszkańcom zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Zdrowie” s.c. w Orłach oraz przychodnie POZ w Kaszycach i Trójczycach. Służba zdrowia, zarówno placówki jak i personel w pełni zabezpieczają podstawową opiekę mieszkańcom. Specjalistyczną opiekę zdrowotną mieszkańcom zapewniają przychodnie i szpitale w Przemysłu.

Tabela 25 Szczegółowe dane dotyczące ochrony zdrowia w gminie Orły

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2014	2019
Przychodnie ogółem	ob.	4	5
Praktyki lekarskie na wsi	-	1	1
Przychodnie na 10 tys. ludności	ob.	5	6
Podstawowa opieka zdrowotna – porady ogółem	-	32 451	33 746
Apteki ogólnodostępne	ob.	1	0
Punkty apteczne	ob.	0	2
Mgr farmacji pracujący w aptekach	osoba	1	0
Ludność na aptekę	osoba	8 859	b. d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na terenie gminy nie ma Zakładów Opiekuńczo – Lecznicznych, Zakładów Pielęgnacyjno – Opiekuńczych i Hospicjów.

3.8. Pomoc społeczna

Działania z zakresu pomocy społecznej na terenie Gminy Orły realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Celem działania GOPS jest pomoc mieszkańcom gminy w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać we własnym zakresie.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Do kluczowych zadań GOPS - u należy:

1. Rozpoznawanie i analizowanie sytuacji życiowej mieszkańców,
2. Zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w odpowiednich warunkach,
3. Zapobieganie powstawaniu sytuacji i zjawisk powodujących konieczność objęcia osób i rodzin pomocą.

Jednym z ważniejszych priorytetów pomocy społecznej jest pomoc osobom i rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji oraz rodzinom dysfunkcyjnym. Do najpilniejszych zadań w tym zakresie należy przeciwdziałanie biedzie, bezrobociu. Pomoc ta musi pozwalać na wyprowadzanie rodzin z trudnej sytuacji życiowej i zapobiegać ich marginalizacji. Służyć temu mają różnorodne formy aktywizacji zawodowej, skierowane szczególnie do zagrożonych bezrobociem. Gmina udziela także pomocy rodzinom najuboższym w formie zasiłków na refundację posiłków dla dzieci szkolnych, dodatki mieszkaniowe. Ośrodek finansuje również zasiłki stałe, wyrównawcze, zasiłki okresowe, macierzyńskie, rodzinne i pielęgnacyjne.

Organizacja systemu pomocy społecznej w gminie Orły jest dostosowana do potrzeb społecznych. Cele szczegółowe i kierunki działań sformułowane zostały w oparciu o analizę systemu pomocy społecznej, edukacji, ochrony zdrowia, profilaktyki uzależnień i sytuację na lokalnym rynku pracy.

W dniu 3. Czerwca 2016 roku Rada Gminy Orły przyjęła uchwałą Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Orły na lata 2016 -2026. Strategia ukazuje scenariusz interwencji samorządu terytorialnego Gminy Orły wraz z jego jednostkami organizacyjnymi, a także partnerami społecznymi w kwestiach pomocy społecznej i nie mniej ważnemu przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu mieszkańców gminy. Strategia stanowi również usystematyzowaną, długoterminową oraz perspektywiczną koncepcję, która odnosi się do polityki społecznej. Jej priorytetowym zadaniem jest objęcie wsparciem wszelkich osób zagrożonych bądź też dotkniętych jakimś wykluczeniem społecznym. Innym jej celem jest także stworzenie optymalnych warunków dopowiadających poprawnemu funkcjonowaniu lokalnej społeczności. Głównym zadaniem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Orły na lata 2016 -2026 jest odpowiednie wyrównanie szans społecznych mieszkańców Gminy Orły poprzez efektywną kooperację wszystkich partnerów, prowadzących działalność w obszarze polityki społecznej.

Strategia proponuje ochronę przed zagrożeniami społecznymi, z drugiej zaś strony wskazuje na konieczność przejścia do prewencji trudnych sytuacji życiowych, tak, aby nie dopuścić do ich wystąpienia lub maksymalnie skrócić czas ich trwania.

Obecnie obowiązujący Gminny Program Wspierania Rodziny i Pieczy Zastępczej w Gminie Orły na lata 2016 - 2020, to kontynuacja Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Orły

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

na lata 2012 - 2015. Gminny Program Wspierania Rodziny i Pieczy Zastępczej jest dokumentem strategicznym opracowanym w celu realizowania przez samorząd zasad udzielania pomocy rodzinie i dziecku.

Głównym celem programu jest wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Cel główny został podzielony na cele szczegółowe obejmujące:

1. Poprawa, jakości opieki sprawowanej przez biologicznych rodziców,
2. Zapewnienie szczególnej ochrony dzieciom w rodzinach zagrożonych,
3. Umożliwienie powrotu dzieciom z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.

Program zakłada tworzenie korzystnych warunków dla prawidłowego funkcjonowania rodzin na terenie gminy Orły oraz poprawy jakości ich życia. Efektem realizacji Programu jest polepszenie sytuacji dziecka i rodziny, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa socjalnego, ograniczenie dysfunkcji społecznej, zminimalizowanie negatywnych zachowań oraz stworzenie skutecznego systemu wsparcia dla rodziny i dziecka.

Tabela 26 Wsparcie rodzin na terenie Gminy Orły w 2019 roku

Wyszczególnienie	Liczba rodzin
Rodziny korzystające z pomocy społecznej	529
Rodziny korzystające ze świadczeń rodzinnych	480
Rodziny korzystające z Funduszu Alimentacyjnego	53
Rodziny korzystające z dodatku mieszkaniowego	2
Rodziny korzystające ze świadczenia wychowawczego 500+	1671
Rodziny korzystające z programu „Dobry start” - 300+	808

Źródło: Raport o stanie Gminy Orły za 2019 rok

Największym problemem w rodzinach na terenie gminy jest ubóstwo i bezrobocie.

Tabela 27 Przyczyny i nasilenie trudnych sytuacji życiowych rodzin w 2019 roku

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	262	883
Potrzeba ochrony macierzyństwa	33	171

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Bezrobocie	120	412
Bezdomność	5	5
Niepełnosprawność	90	229
Długotrwała lub ciężka choroba	84	188
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	14	50
Przemoc	0	0
Alkoholizm	7	22
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	2	2
Rodziny wielodzietne	1	10
Zdarzenia losowe	0	0
Sytuacja kryzysowa	0	0
Rodzina niepełna	9	34
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	2	6

Źródło: Raport o stanie Gminy Orły za 2019 rok

Źródła finansowania programu to środki własne Gminy Orły, dotacja z budżetu państwa oraz środki pozabudżetowe.

Na terenie gminy realizowany jest również Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2021. Istotnym elementem Programu jest koordynacja działań podejmowanych przez Gminę na rzecz osób doświadczających przemocy oraz sprawców przemocy.

Podstawę programu stanowi podejście interdyscyplinarne zgodnie, z którym wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów z różnych dziedzin, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji.

Do zadań gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

1. Opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar,

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

2. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie,
3. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia,
4. Tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

3.9. Bezpieczeństwo publiczne

Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz niski stopień przestępczości są jednym z czynników świadczących o rozwoju i atrakcyjności gminy oraz często są jednym z aspektów atrakcyjności inwestycyjnej.

Charakterystyczne położenie w sąsiedztwie węzła autostradowego oraz funkcjonujące przejścia graniczne w sąsiedniej gminie Radymno i niedalekiej gminie Medyka powodują, że sprawa bezpieczeństwa publicznego jest bardzo ważna tak dla mieszkańców jak i gości i turystów.

Za bezpieczeństwo na terenie gminy odpowiada Posterunek Policji w Orłach. Stan bezpieczeństwa i porządku publicznego wskazuje na fakt, że na terenie gminy nie występuje przestępczość o charakterze kryminalnym. Mają miejsce pojedyncze działania przestępcze skierowane przeciwko mieniu publicznemu i prywatnemu społeczności gminy. Gmina należy do kategorii gmin bezpiecznych.

Duży wpływ na komfort życia mieszkańców jest rozbudowana struktura Ochotniczej Straży Pożarnej, która oprócz działalności mającej na celu zapobiegania pożarom oraz interwencji w wyniku ich powstania, bierze czynny udział w akcjach ratowniczych i zagrożeniach ekologicznych związanych z ochroną środowiska. W 2019 roku na terenie gminy Orły działało 6 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych biorących czynny udział w akcjach tj. Niziny, Orły, Ciemięzowice, Waclawice, Drohojów i Waława. Dwie z nich (Niziny, Orły) są włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Gmina Orły w 2019 roku pozyskała 2 samochody bojowe w tym jeden nowy marki Volvo dla OSP Orły i samochód techniczny Mercedes dla OSP Niziny.

Teren gminy Orły i powiatu przemyskiego obejmuje swoim działaniem jednostka Ratowniczo-Gaśnicza Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Przemyślu.

3.10. Komunikacja i transport

Dostępność komunikacyjna gminy jest czynnikiem determinującym wielopłaszczyznowy rozwój społeczno – gospodarczy. Planowanie działań związanych z rozwojem obszarów wiejskich powinno opierać się o upowszechnienie dostępu do dóbr i usług, które są podstawą egzystencji społeczności lokalnej. Dostępność komunikacyjna to także czynnik napędu gospodarczego, który jest elementem kluczowym do poprawy jakości życia mieszkańców.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Drogi publiczne ze względu na funkcję w sieci drogowej dzielą się według przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 470) na następujące kategorie:

- drogi krajowe,
- drogi wojewódzkie,
- drogi powiatowe,
- drogi gminne.

Infrastruktura komunikacyjna gminy Orły oparta jest na przebiegającej przez jej obszar drodze krajowej nr 77 relacji Lipnik – Sandomierz – Stalowa Wola – Leżajsk – Tryńcza – Jarosław – Radymno – Przemyśl. Najważniejszym węzłem komunikacyjnym zapewniającym bardzo dobrą dostępność zewnętrzną jest graniczący od strony północnej z terenem gminy węzeł autostradowy (A4 – DK77). Od strony południowej bardzo dobrą dostępność zewnętrzną zapewnia położone 8 km od granicy gminy miasto Przemyśl, gdzie droga krajowa nr 77 krzyżuje się z drogą krajową nr 28 relacji Zator – Wadowice – Nowy Sącz – Krosno – Sanok – Bircza – Przemyśl – Medyka – Granica Państwa.

Dobra dostępność komunikacyjna względem obszaru kraju oraz niewielka odległość od dwóch ważnych przejść granicznych z Ukrainą znajdujących się w Medyce i Korczowej ma bardzo pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy obszaru gminy.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Mapa 3 Zewnętrzna dostępność komunikacyjna gminy Orły

Źródło: www.mapa.targeo.pl

W powiązaniu z drogą krajową przebiegającą przez gminę w kierunku północ-południe, zasadniczy układ komunikacyjny obszaru tworzą drogi powiatowe. Pomimo bardzo zróżnicowanego stanu technicznego, razem z drogami gminnymi mają największy wpływ na mobilność i dostępność wewnętrzną wszystkich miejscowości gminy.

Przez teren Gminy Orły przebiegają następujące drogi powiatowe:

1. Nr 1793 relacji Radymno – Waclawice,
2. Nr 1820 relacji Radymno – Walawa,
3. Nr 1821 relacji Zadąbrowie – Sośnica,
4. Nr 2098 relacji Kaszyce – Orły,
5. Nr 2099 relacji Kosienice – Ciemięrzowice,
6. Nr 2100 relacji Maćkowice -Trójczyce,

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

7. Nr 2105 relacji Waclawice - Hnatkowice – Orły,
8. Nr 2106 relacji Drohojów przez wieś,
9. Nr 2107 relacji Orzechowce – Małkowice,
10. Nr 2108 relacji Orły – Niziny,
11. Nr 2109 relacji Niziny – Walawa,
12. Nr 2110 relacji Orły – Małkowice – Walawa.

Łączna długość dróg powiatowych na terenie gminy wynosi ponad 47 km.

Uzupełnienie wymienionej sieci dróg stanowią drogi gminne. Łączą one poszczególne miejscowości i przysiółki ze sobą oraz obsługują przyległą zabudowę na terenie poszczególnych miejscowości gminy. Większość nawierzchni tych dróg jest w średnim stanie technicznym i użytkowym, część wymaga remontów i modernizacji, co jest warunkiem koniecznym do zaspokajania potrzeb gospodarczych oraz społecznych miejscowości w zakresie transportu.

Na terenie Gminy Orły łączna długość dróg gminnych (publicznych) wynosi 42,168 km, w tym:

- 33,532 km o nawierzchniach bitumicznych,
- 3,102 km o nawierzchniach żwirowych,
- 0,641 km o nawierzchniach gruntowych wzmocnionych żwirem,
- 4,893 km o nawierzchniach gruntowych.

Wójt Gminy Orły, jako organizator transportu zbiorowego na terenie gminy dofinansowuje ze środków Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej i środków własnych 4 linie komunikacyjne. Pozostałe linie funkcjonują bez dopłat, także wszystkie miejscowości gminy posiadają dostęp do autobusowej komunikacji zbiorowej.

Na terenie Gminy Orły autobusowe przewozy pasażerskie realizują następujące firmy:

- Firma Handlowo Usługowa Mariusz Franków,
- Firma „Damil-Trans” Krajowy i Międzynarodowy Przewóz Osób i Rzeczy Danuta Cząstka-Sroka,
- Bus Natura Józef Hajduk,
- PKS Spółka z o.o. w Przemyślu,
- Forma Handlowo-Usługowa Tadeusz Sroka.

Mieszkańcy miejscowości Zadąbrowie, Orły, Małkowice i Duńkowiczki, ze względu na położenie przy drodze krajowej nr 77 mogą dodatkowo korzystać z komunikacji dalekobieżnej.

W systemie komunikacyjnym gminy Orły duże znaczenie ma także transport kolejowy. Przez terytorium gminy przebiega międzynarodowa magistrala kolejowa nr 91, będąca częścią trasy

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

E-30, która prowadzi ruch z Europy Zachodniej na Ukrainę. Osobowe stacje kolejowe znajdują się w miejscowościach Niziny i Walawa.

Sieć komunikacji publicznej i prywatnej w miarę możliwości zabezpiecza dojazd mieszkańcom do miast i uczniom do placówek oświatowych.

3.11. Gospodarka mieszkaniowa i budownictwo

Gospodarka mieszkaniowa

Jednym z zadań własnych gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkaniowych. Gmina powinna zgromadzić własny zasób mieszkaniowy i zarządzać nim w taki sposób, aby jak najlepiej zaspokajał on potrzeby rodzin, których dochód powoduje brak możliwości zakupu własnego mieszkania. Według danych GUS w zasobach komunalnych gminy na koniec 2018 roku znajdowało się 10 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej około 550 m². Gmina nie posiada lokali socjalnych.

Na obszarze gminy na koniec 2019 roku znajdowały się 2 072 budynki mieszkalne – w odniesieniu do roku 2014 ich ilość wzrosła o 118.

Statystyka mieszkań wskazuje, że w 2019 roku w gminie było 2 246 mieszkania a średni przyrost ich ilości w okresie minionych 5 lat wyniósł 4,8%.

Tabela 28 Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Orły

Zasoby mieszkaniowe ogółem	Jednostka miary	2014	2019
Mieszkania	szt.	2 143	2 246
Izby	szt.	9 896	10 493
Powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	218 266	233 601
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m ²	101,9	104,0
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m ²	24,6	26,3
Mieszkania na 1000 mieszkańców	--	241,9	252,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się wzrost dostępu mieszkańców gminy do urządzeń techniczno – sanitarnych. Od roku 2014 do końca 2019 roku 103 mieszkania zostało

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

wyposażonych w łazienkę oraz centralne ogrzewanie a dostęp do gazu z sieci uzyskało 53 mieszkania.

Tabela 29 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno – sanitarne

Wyszczególnienie	2014	2019
Wodociąg	2 089	2 192
Ustęp splukiwany	1 980	2 083
Łazienka	1 947	2 050
Centralne ogrzewanie	1 683	1 786
Gaz sieciowy	1 678	1 731

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Na koniec 2019 roku 91,3% ogółu mieszkań posiadało łazienkę, 97,6% było wyposażonych w wodociąg a 79,5% posiadało centralne ogrzewanie.

Budownictwo

W latach 2015 - 2019 na terenie gminy Orły oddano łącznie do użytkowania 146 nowych budynków - 111 budynków mieszkalnych oraz 35 budynki niemieszkalne. Podstawowe informacje przedstawione w poniższej tabeli dotyczą budynków mieszkalnych i mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2016 – 2020. Przedstawione dane o mieszkaniach oddanych do użytkowania dotyczą mieszkań w budynkach nowo wybudowanych i rozbudowanych (w części stanowiącej rozbudowę) oraz uzyskanych w wyniku przebudowy pomieszczeń niemieszkalnych.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 30 Budownictwo mieszkaniowe w latach 2015 - 2019

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2015	2016	2017	2018	2019
Budynki mieszkalne nowe						
Oddane budynki ogółem	szt.	28	20	26	16	21
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	4 073	2 834	3 870	2 432	3 127
Budynki rozbudowane						
Oddane mieszkania ogółem	szt.	2	1	-	-	-
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	187	191	-	-	-
Mieszkania						
Oddane mieszkania ogółem	szt.	30	21	26	16	21
Ilość izb ogółem	szt.	179	121	149	90	124
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	4 260	3 025	3 870	2 432	3 127

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Obok budownictwa mieszkalnego, na terenie gminy powstają także budynki niemieszkalne. W okresie ostatnich 5 lat powstało 35 budynków.

Podstawowe informacje o oddanych do użytkowania nowych budynkach niemieszkalnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 31 Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania w latach 2015 - 2019

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2015	2016	2017	2018	2019
Budynki biurowe						
Oddane budynki ogółem	szt.	-	1	-	-	-
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	-	319	-	-	-
Kubatura ogółem	m ³	-	1 593	-	-	-
Budynki handlowo-usługowe						
Oddane budynki ogółem	szt.	2	-	-	-	1

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	966	-	-	-	2 136
Kubatura ogółem	m ³	5 757	-	-	-	10 395
Budynki garaży						
Oddane budynki ogółem	szt.	-	1	3	1	-
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	-	38	160	51	-
Kubatura ogółem	m ³	-	182	713	231	-
Budynki przemysłowe						
Oddane budynki ogółem	szt.	-	1	-	1	-
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	-	44	-	6 133	-
Kubatura ogółem	m ³	-	532	-	60 778	-
Zbiorniki, silosy i budynki magazynowe						
Oddane budynki ogółem	szt.	-	3	-	-	1
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	-	1 028	-	-	581
Kubatura ogółem	m ³	-	10 476	-	-	4 167
Budynki szkół i instytucji badawczych						
Oddane budynki ogółem	szt.	-	2	-	-	-
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	-	95	-	-	-
Kubatura ogółem	m ³	-	426	-	-	-
Budynki gospodarstw rolnych						
Oddane budynki ogółem	szt.	1	5	2	3	1
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	45	368	358	1 512	96
Kubatura ogółem	m ³	194	1 829	1 839	7 651	656
Pozostałe budynki niemieszkalne						
Oddane budynki ogółem	szt.	-	-	-	3	3

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	-	-	-	101	187
Kubatura ogółem	m ³	-	-	-	488	832
RAZEM						
Oddane budynki ogółem	szt.	3	13	5	8	6
Powierzchnia użytkowa ogółem	m ²	1 011	1 892	518	7 797	3 000
Kubatura ogółem	m ³	5 951	15 038	2 552	69 148	16 050

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

W latach 2015 – 2019 został dodatkowo rozbudowany 1 garaż o powierzchni 18 m², 1 budynek magazynowy o powierzchni 401 m² oraz 1 budynek gospodarstwa rolnego o powierzchni 75 m².

3.12. Infrastruktura techniczna

Sieć wodociągowa

Zadania w zakresie dostarczania wody na terenie Gminy Orły realizowane są przez jednostkę budżetową Gminny Zakład Usług Wodnych, który zajmuje się polityką i strategią zrównoważonego i zdynamizowanego rozwoju podstawowej infrastruktury komunalnej poprzez zapewnienie mieszkańcom gminy w jak największym procencie dostępu do gminnej sieci kanalizacyjnej i wodociągowej. Realizowane są wielokierunkowe działania, projekty i przedsięwzięcia proekologiczne i środowiskowe opierające się na skanalizowaniu i dostępie do sieci zbiorczej wodociągowej mieszkańców gminy.

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę do celów pitnych i gospodarczych w gminie są wody podziemne, gmina Orły nie pobiera wód powierzchniowych. Według danych Urzędu Gminy, ogółem w 2019 roku na potrzeby gospodarstw domowych sprzedano 245,6 dam³, jednostek gospodarki uspołecznionej 20,43 dam³ a w sprzedaży hurtowej 54,42 dam³.

Na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę gmina eksploatuje własne ujęcia wód podziemnych w:

- Orłach - zaopatruje w wodę miejscowości Małkowice, Orły, Zadąbrowie i Drohojów,
- Nizinach - zaopatruje w wodę miejscowości Niziny i Walawa,
- Olszynie - zaopatruje w wodę miejscowości Trójczyce, Waclawice, Olszynka, Kaszyce i Ciemięrzowice.

Zakupiona woda z gminy Żurawica z ujęcia wód podziemnych w Orzechowcach zaopatruje w wodę miejscowości Hnatkowice i Duńkowiczki.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Jakość wód podziemnych kontrolowana jest w ramach sieci krajowej monitoringu przez Państwowy Instytut Geologiczny. Zadaniem sieci jest stała kontrola jakości wód podziemnych we wszystkich poziomach użytkowania. Ochrona jakości wód z ujęć wód podziemnych jest realizowana poprzez ustanowienie i przestrzeganie zakazów w strefach ochronnych, ich właściwe zagospodarowanie oraz prowadzenie monitoringu i nadzoru urządzeń i sieci wodnych.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, na koniec 2019 roku średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca zmalało z 33,7 m³ w 2014 roku do 31,4 m³ w 2019 roku.

Tabela 32 Wybrane dane dotyczące instalacji wodociągowej w gminie Orły

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2014	2019
Długość czynnej sieci wodociągowej	km	102,0	105,3
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1 879	1 990
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	8 595	8 642

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Stopień wykorzystania zbiorowego zaopatrzenia w wodę jest bardzo wysoki, na koniec 2019 roku wynosił 97,2%.

Sieć kanalizacyjna

Głównymi źródłami zanieczyszczenia wód powierzchniowych są ścieki komunalne i przemysłowe. Znaczący wpływ mają również spływy powierzchniowe, szczególnie z terenów stanowiących grunty orne.

W gminie Orły działają łącznie 3 oczyszczalnie ścieków o różnej przepustowości. Znajdują się one w miejscowościach: Niziny, Kaszyce i Trójczyce. Wszystkie są własnością gminy i zarządzane wykonawczo przez odpowiednie służby. Oczyszczalnie ścieków posiadają wymagane parametry oczyszczania ścieków, potwierdzone na bieżąco przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Delegatura w Przemyślu. Oczyszczalnie osiągają porównywalne wskaźniki eksploatacyjne z innymi tego typu obiektami w kraju. Oczyszczone ścieki odprowadzone są do rzeki San, potoku Rada i potoku Olszynka.

Działające oczyszczalnie spełniają wszystkie wymogi stawiane tego typu obiektom, włącznie z systemem składowania, kompostowania, wywożenia odpadów i osadów ściekowych, jeśli wymaga tego technologia i procedura.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 33 Wybrane dane dotyczące instalacji kanalizacyjnej w gminie Orły

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2014	2019
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	149,6	152,1
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1 807	1 877
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	8 264	8 316

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL

Według danych Urzędu Gminy, w 2019 roku do oczyszczalni działających na obszarze gminy dostarczono łącznie 235,13 dam³ ścieków. Do oczyszczalni ścieków w Kaszycach obsługującej miejscowości Kaszyce, Olszynka i Ciemięrzowice dostarczono 36,94 dam³, do oczyszczalni w Nizinach obsługującej miejscowości Niziny, Walawę i część Małkowic dostarczono 54,63 dam³ ścieków natomiast oczyszczalnia w Trójczycach przyjęła z miejscowości Duńkowiczki, Orły, Zadąbrowie, Drohojów, Trójczyce, Waclawice, Hnatkowice i drugiej części Małkowic łącznie 143,57 dam³ ścieków.

Według danych GUS, na koniec 2019 roku z sieci kanalizacyjnej korzystało 93,5% ogółu ludności gminy.

Sieć gazowa

Gaz ziemny staje się najwygodniejszym nośnikiem energii dla ludzkości. Jego zalety powodują, że od wielu lat trwa na świecie dynamiczny rozwój gazownictwa. Decydują o tym także względy ekonomiczne i ekologiczne (surowiec ten jest najbardziej przyjazny dla środowiska naturalnego).

W Gminie Orły sieć rurociągów gazowych jest dobrze rozbudowana i dociera do wszystkich miejscowości. Z gazu korzysta ok. 77,1% ogółu ludności. Sieć gazowa gminy oparta jest na systemie gazociągów średnioprężnych, gazociągów rozdzielczych, odgałęzień i przyłączy do budynków.

Według danych GUS, na koniec 2019 roku na terenie gminy Orły znajdowało się 121 247 m czynnej sieci gazowej ogółem, w tym 9 160 m tworzyło sieć przesyłową a 112 087 m sieć rozdzielczą. Gaz był doprowadzany do 1 842 przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych.

Odbiorcą gazu było 1 674 gospodarstw domowych, z czego 537 odbiorców wykorzystywało gaz także do ogrzewania mieszkań.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Większość obiektów użyteczności publicznej na terenie gminy wyposażonych jest w systemy ogrzewania z kotłami gazowymi. W zabudowie jednorodzinnej i gospodarstwach rolnych występują także indywidualne źródła ciepła (gaz przewodowy, energia elektryczna, piece opalane paliwem stałym, gaz, olej opałowy itp.).

Gospodarka odpadami

W wyniku nowelizacji ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, od dnia 1 lipca 2013 r. zaczęły obowiązywać nowe zasady odbioru odpadów. Nowy system obejmuje również wszystkich mieszkańców gminy Orły. Przyjęcie takiego rozwiązania przyczyniło się do zwiększenia odbioru odpadów trafiających do instalacji odzysku, jak również do zaniku nielegalnie składowanych odpadów w miejscach niedozwolonych.

Głównymi źródłami wytwarzania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe, obiekty użyteczności publicznej oraz obiekty infrastruktury związane z handlem, usługami, itp. Wytworzone odpady mają typowy charakter dla gminy wiejskiej.

Na terenie Gminy Orły nie ma infrastruktury technicznej w zakresie gospodarki odpadami, tj. składowiska odpadów, sortowni i stacjonarnego punktu do selektywnego zbierania odpadów. Gmina Orły posiada stosowną umowę z podmiotem świadczącym usługi w zakresie zbierania i zagospodarowania odpadów z terenów użyteczności publicznych. Odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych oraz z obiektów użyteczności publicznej z terenu gminy, w wyniku przeprowadzonego postępowania o udzielenie zamówienia publicznego realizuje konsorcjum, które tworzy Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych „Empol” Spółka z o.o. z siedzibą w Tylmanowej i Bogusława Dybek Zakład Oczyszczania „B i M Dybkowie”.

W 2019 roku z terenu gminy Orły zostało odebrane 1 570 ton niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych. Waga selektywnie odebranych odpadów komunalnych ulegających biodegradacji wyniosła 14,2 tony, natomiast odpadów typu: papier i tektura, tworzywa sztuczne i szkło odebrano 206 ton.

3.13. Planowanie przestrzenne

Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Orły określa dokument Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Orły przyjęty Uchwałą Nr XXII/196/01 Rady Gminy w Orłach z dnia 25 kwietnia 2001r. i zmieniony Uchwałą Nr XL/376/10 Rady Gminy w Orłach z dnia 29 września 2010r.

W celu kształtowania zabudowy oraz wskaźników zagospodarowania terenu tworzone są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na działkach gminnych i prywatnych, umożliwiające przyjęcie wieloletniego kierunku działań standaryzujących ład i porządek przestrzenny oraz stwarzające możliwość zrównoważonego rozwoju podstawowej infrastruktury komunalnej i społecznej oraz sprawniejszego zasiedlania obszarów gminy. Obligatoryjnie

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

realizowane są programy i projekty zmierzające do harmonizacji i kształtowania przestrzeni publicznej.

Obowiązująca ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 roku określa zasady kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego, a także zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczenia terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy oraz stanowi ona podstawę wszelkich działań podejmowanych w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego. Największy problem w tym zakresie stwarza fakt, iż w chwili obecnej nie obowiązuje plan zagospodarowania przestrzennego dla terenu całej Gminy Orły, gdyż utracił swoją ważność w 2003 roku.

Zgodnie z art. 32 wspomnianej ustawy, w celu oceny aktualności „Studium” i planów miejscowych, wójt dokonuje analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, ocenia postępy w opracowaniu planów miejscowych i opracowuje wieloletnie programy ich sporządzania w nawiązaniu do ustaleń „Studium”.

Ze względu na mały odsetek terenów objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, zagospodarowanie przestrzenne jest realizowane poprzez wydawanie przewidzianych prawem decyzji o warunkach zabudowy lub decyzji inwestycji celu publicznego.

3.14. Gospodarka finansowa

Gmina Orły w roku budżetowym 2019 osiągnęła dochody na poziomie 44 114 650,48 zł, co było wynikiem o prawie 7,4% wyższym niż w 2018 roku. Dochody, w przeliczeniu na jednego mieszkańca osiągnęły w roku 2019 kwotę 4 962,84 zł, notując w porównaniu do roku wcześniejszego wzrost o ponad 6,3% (4 667,91 zł w 2018 roku).

Szczegółowe zestawienie dochodów gminy w latach 2018 i 2019 w rozbiciu na poszczególne działy klasyfikacji budżetowej prezentuje poniższa tabela.

Tabela 34 Dochody Gminy Orły za 2018 oraz 2019 rok

Dział	Nazwa działu	Wykonanie	
		2018	2019
010	Rolnictwo i łowiectwo	382 595,04	448 916,63
600	Transport i łączność	710 000,00	753 038,87
700	Gospodarka mieszkaniowa	1 634 186,49	1 114 523,74
710	Działalność usługowa	25 590,00	45 825,42

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

720	Informatyka	---	3 188,16
750	Administracja publiczna	188 255,43	179 183,90
751	Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	121 151,98	111 010,00
752	Obrona narodowa	---	1 398,60
754	Bezpieczeństwo publiczne o ochrona przeciwpożarowa	64 034,98	0,52
756	Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	7 795 661,15	8 873 801,30
758	Różne rozliczenia	1 4625 664,10	15 417 239,86
801	Oświata i wychowanie	993 547,16	929 050,79
851	Ochrona zdrowia	---	1 290,00
852	Pomoc społeczna	983 765,85	847 142,52
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	163 780,00	165 511,66
855	Rodzina	12 572 455,02	13 890 805,28
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	812 238,51	1 165 674,30
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	14 000,00	37 962,42
926	Kultura fizyczna	---	129 086,51
Ogółem dochody		41 086 925,71	44 114 650,48

Źródło: Raport o stanie Gminy Orły za 2019 rok, Raport o stanie Gminy Orły za 2018 rok

Uzyskane w 2019 roku dochody gminy, ze względu na źródła ich uzyskania można podzielić na kilka podstawowych grup. Do dochodów w ramach wsparcia zewnętrznego zaliczamy:

1. środki pozyskane na zadania inwestycyjne i projekty wg wniosków - 996 842,30 zł (1 028 042,59 w roku 2018),
2. dotacje z budżetu państwa na zadania własne i zlecone - 15 904 465,18 zł (14 581 699,35 w roku 2018),
3. subwencje - 15 306 605,00 zł (14 504 162,00 w roku 2018).

Ponadto gmina pozyskała dochody z podatków i opłat lokalnych:

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

1. z podatków lokalnych - 3 876 134,34 zł (3 615 863,62 w roku 2018),
2. udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa - 4 831 747,93 zł (4 012 858,95 w roku 2018),
3. opłaty lokalne - 1 311 263,65 zł (953 135,35 w roku 2018),

Pozostałe dochody wyniosły 1 887 592,10 zł (811 254,75 w roku 2018).

Wydatki budżetu Gminy Orły w 2019 roku ukształtowały się na poziomie 42 412 242,84 zł i były porównywalne z rokiem 2018 (42 556 418,80 zł), co oznacza, że w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniosły 4 771,32 zł (4 834,86 w roku 2018). W ogólnej sumie wydatków na zadania inwestycyjne przeznaczono w 2019 roku kwotę 3 346 796,66 zł (7,89% wydatków).

Wydatki budżetowe w latach 2018 i 2019 w podziale na poszczególne działy klasyfikacji budżetowej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 35 Wydatki Gminy Orły za 2018 oraz 2019 rok

Dział	Nazwa działu	Wykonanie	
		2018	2019
010	Rolnictwo i łowiectwo	455 327,45	499 519,94
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	74 209,96	189 955,94
600	Transport i łączność	4 318 009,40	1 889 470,06
700	Gospodarka mieszkaniowa	1 329 715,09	880 305,60
710	Działalność usługowa	916 633,85	273 361,62
720	Informatyka	94 126,92	94 103,88
750	Administracja publiczna	3 609 484,14	3 887 565,62
751	Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	121 151,98	111 010,00
754	Bezpieczeństwo publiczne o ochrona przeciwpożarowa	684 793,87	173 565,13
757	Obsługa długu publicznego	154 788,94	145 048,13
801	Oświata i wychowanie	13 087 324,43	14 311 586,06
851	Ochrona zdrowia	89 194,14	76 216,55

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

852	Pomoc społeczna		1 827 824,34
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	14 696 693,34	183 901,84
855	Rodzina		14 013 175,04
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1 652 843,77	3 110 802,56
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	619 326,62	396 526,14
926	Kultura fizyczna	652 794,90	348 304,39
Ogółem wydatki		42 556 418,80	42 412 242,84

Źródło: Raport o stanie Gminy Orły za 2019 rok, Raport o stanie Gminy Orły za 2018 rok

3.15. Obszary szczególnego zagrożenia powodzią

Projekt wstępnej oceny ryzyka powodziowego dla dorzeczy jest opracowywany przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, a następnie zatwierdzone i publikowane przez właściwego ministra. Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego opracowuje się mapy zagrożenia powodziowego (MZP) zgodnie z art. 169 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2021 r. poz. 624 z późn. zm.), na których przedstawia się w szczególności:

- obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2% lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- obszary obejmujące tereny narażone na zalanie w przypadku uszkodzenia lub zniszczenia:
 - ✓ wału przeciwpowodziowego,
 - ✓ wału przeciwsztormowego,
 - ✓ budowli piętrzącej.

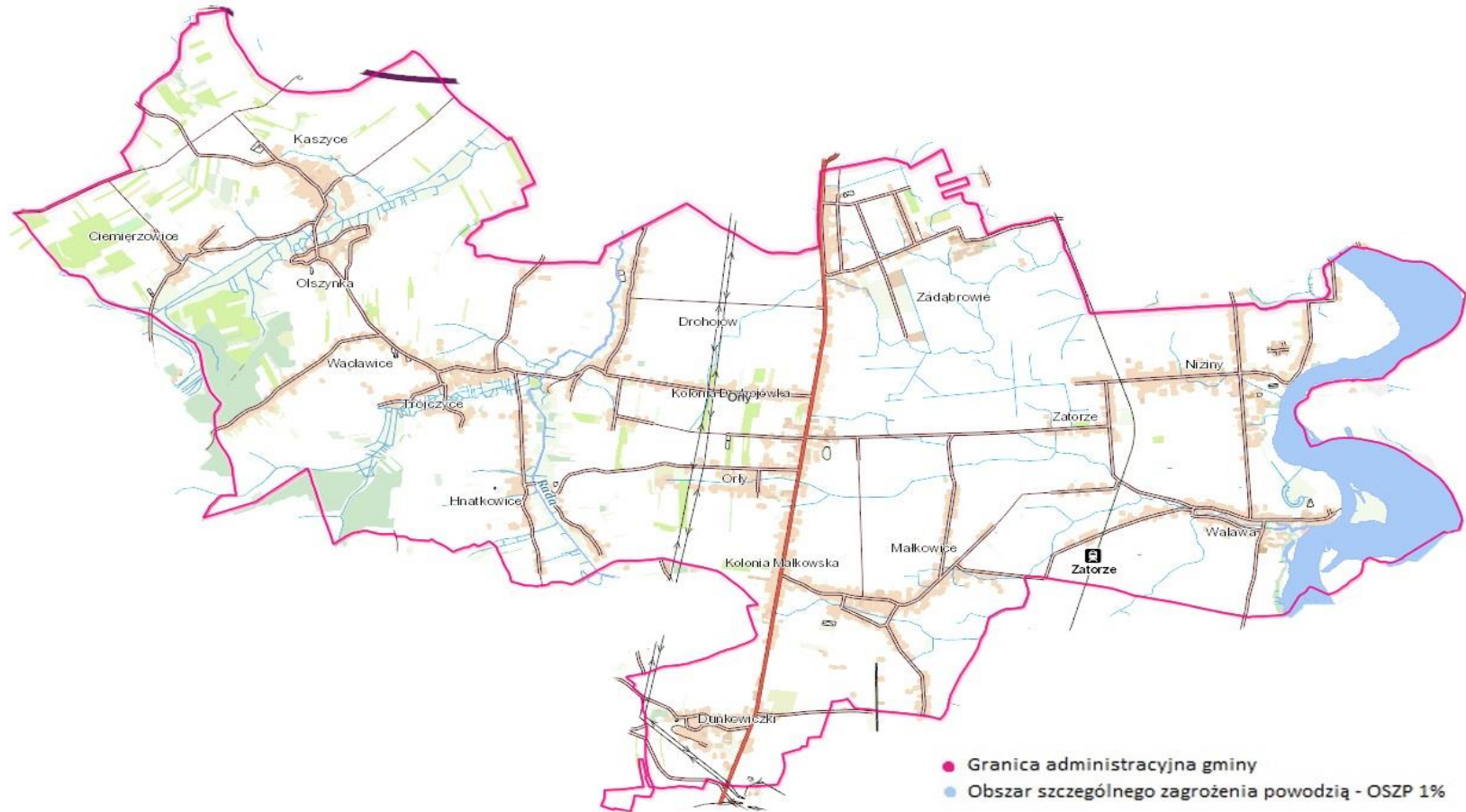
Na terenie gminy Orły występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi raz na 100 lat (Q1%), które przedstawia poniższa mapa.

Zgodnie z art. 171 ust. 1 ustawy Prawo zasięg obszarów szczególnego zagrożenia powodzią jest wyznaczany na mapach zagrożenia i ryzyka powodziowego, które są aktualizowane co 6 lat na podstawie art. 171 ust. 8 tejże ustawy. Obecnie obowiązującymi mapami zagrożenia powodziowego i mapami ryzyka powodziowego, są mapy zaktualizowane w ramach II cyklu planistycznego.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Mapa 4 Obszary szczególnego zagrożenia powodzią na terenie gminy Orły.

Źródło: <https://www.geoportal.gov.pl>, opracowanie własne.

4. Główne problemy w obszarach strategii

Na podstawie przeprowadzonych warsztatów diagnostycznych i strategicznych, analizy desk research oraz badań społecznych zostały zidentyfikowane główne problemy Gminy Orły.

Na potrzeby pracy nad strategią przyjęta została następująca definicja, czym jest problem – nieakceptowana sytuacja odnosząca się do podmiotu strategii, uniemożliwiająca utrzymanie pożądanego stanu lub osiągnięcie zamierzonych celów/rezultatów, a także nieakceptowany skutek oddziaływania wewnętrznych lub zewnętrznych czynników rozwojowych.

Problemy zostały określone w trzech obszarach:

- społecznym,
- infrastruktury i środowiska,
- gospodarki i promocji gminy.

4.1. Główne problemy w obszarze społecznym

Tabela 36 Główne problemy w obszarze społecznym

L.p.	Podobszar	Problemy
1	Warunki życia	a) Negatywne skutki behawioralne związane z zagrożeniem COVID-19 b) – Ogromny wzrost uzależnień dzieci od urządzeń elektronicznych, c) – Zaburzona komunikacja interpersonalna (trudność odnalezienia się grupie, zamknięcie na inne osoby) w odniesieniu do dzieci i młodzieży d) – Problem izolacji społecznej, szczególnie osób starszych e) – Wzrost liczby osób z zaburzeniami depresyjnymi wynikającymi z długotrwałej izolacji f) Zauważalny wzrost wykrywalności chorób (m.in. nowotworowych), wynikający z kumulacji osób, które nie były zdiagnozowane wcześniej ze względu na ograniczoną dostępność do badań diagnostycznych
2	Kultura, sport, rekreacja, wypoczynek	a) Niskie zainteresowanie ofertą kulturalną u mieszkańców, większe u osób spoza Gminy b) Niewystarczający poziom zainteresowania dostępną ofertą kulturową. c) Silnie rozwinięty model kultury domowej (rezygnowanie z oferty kulturalnej w przestrzeni publicznej na rzecz

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

		<p>łatwości dostępu do oferty TV, Internetu)</p> <ul style="list-style-type: none">d) Brak dostępu do różnorodnych form kulturye) Mała dostępność oferty sportowej dla dziewczynek i dziewcząt,f) Niewystarczająca aktywizacja dziewcząt do zajęć sportowych,g) Niewystarczająca oferta sportowa dla dzieci na terenach wiejskich,h) Nierówny dostęp do dóbr kultury dla osób z terenów wiejskich,i) Niewystarczająca oferta sportowa dla osób z niepełnosprawnością, dla osób starszych, w szczególności na terenach wiejskich,j) Brak ofert zajęć dla dzieci z niepełnosprawnością typu „Nieprzetarty szlak”
3	Ochrona zdrowia i życia	<ul style="list-style-type: none">a) Ograniczony dostęp do pewnych grup lekarzy-specjalistów,b) Wydłużony czas oczekiwania na rehabilitację (problem ogólnokrajowy, systemowy)c) Występowanie zachowań patologicznych, obecność osób przebywających pod wpływem alkoholu w miejscach publicznych w kontekście zagrożenia demoralizacją dzieci i młodzieży oraz bezpieczeństwa dzieci i dorosłych oraz samych osób nadużywających alkoholu,
4	Opieka i pomoc społeczna	<ul style="list-style-type: none">a) Niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach publicznychb) Brak żłobkac) Niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla osób starszych
5	Kapitał ludzki	<ul style="list-style-type: none">a) Niewystarczający dostęp do zróżnicowanej oferty kształcenia w szkołach zasadniczych i średnichb) Ograniczona oferta zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży, w szczególności w szkołach i na terenach wiejskichc) Niewystarczające/ograniczone możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych w miejscu zamieszkaniad) Niż demograficzny i coraz wyższe koszty utrzymania szkół
6	Kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none">a) Niewystarczająca liczba liderów społecznychb) Trudności w dotarciu i zachęceniu, zmotywowaniu, mieszkańców do udziału w wydarzeniach organizowanych na terenie Gminyc) Niewystarczające - informowanie mieszkańców o wydarzeniach organizowanych przez organizacje pozarządowe
7	Potencjał kulturowy	<ul style="list-style-type: none">a) Niewystarczająca świadomość potencjału kulturowego Gminy wśród mieszkańców i jego wpływu na kształtowanie

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

		<p>rozwoju społecznego i gospodarczego</p> <ul style="list-style-type: none">b) Niewystarczający/niski stopień turystycznego wykorzystania walorów kulturowych Gminy Orłyc) Rozproszenie, utrudniony dostęp i ograniczone możliwości zabezpieczenia (zbiory prywatne) części zbiorów związanych z dziedzictwem kulturowym Orłówd) Brak obiektu prezentującego w jednym miejscu aspekty związane z wielokulturowością i tradycjami tkackimi w Gminiee) Niewystarczający stopień digitalizacji zbiorów kultury Zelowa (historia umiera razem z ludźmi),
--	--	--

Źródło: Opracowanie własne

4.2. Główne problemy w obszarze infrastruktura i środowisko

Tabela 37 Główne problemy w obszarze infrastruktura i środowisko

L.p.	Podobszar	Problemy
1	Zasoby techniczne	<ul style="list-style-type: none">a) Brak całorocznego obiektu sportowo-rekreacyjnegob) Niewystarczająca powierzchnia obiektów użyteczności publicznej
2	Transport, komunikacja	<ul style="list-style-type: none">a) Zbyt wąskie drogi na części terenów Gminyb) Złe oznakowanie i organizacja części dróg, w szczególności skrzyżowańc) Brak chodników na terenach wiejskich, w szczególności na ruchliwych drogachd) Brak komunikacji publicznej na obszarach wiejskiche) Zły stan techniczny części dróg gminnych i powiatowychf) h. Brak ścieżek rowerowych
3	Potencjał i ład przestrzenny	<ul style="list-style-type: none">a) Mała atrakcyjność przestrzeni publicznej w centrum Orłówb) Wysoki stopień zdezaktualizowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i MPZP
4	Potencjał ekologiczny	<ul style="list-style-type: none">a) Występowanie dzikich wysypisk śmiecib) Ograniczenia w stosowaniu OZEc) Wysoka energochłonność gminnegod) Niska estetyka przestrzeni publicznej spowodowana m.in. poprzez występowanie energetycznych i teleinformatycznych linii napowietrznyche) Występowanie źródeł niskiej emisjif) Niewystarczająca przepustowość kanalizacji deszczowejg) Niekorzystne rozmieszczenie drzew w części terenów (zacienienie mieszkań, ograniczenie widoczności)

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

komunikacyjnej) oraz zagrożenie bezpieczeństwa
wynikające z drzew rosnących przy ciągach
komunikacyjnych

Źródło: Opracowanie własne

4.3. Główne problemy w obszarze gospodarki i promocji gminy

Tabela 38 Główne problemy w obszarze gospodarki i promocji gminy

L.p.	Podobszar	Problemy
1	Przedsiębiorczość	a) Duże rozproszenie przestrzenne świadczonych usług b) Niewystarczające wsparcie dla przedsiębiorców
2	Rolnictwo	a) Nadmierna inwazyjność czeremchy amerykańskiej b) Mała ilość gospodarstw ekologicznych
3	Rynek pracy	a) Słaba oferta pracy dla kobiet b) Zbyt mało miejsc pracy na terenie Gminy Orły c) Niedostatek firm działających na rynku krajowym lub globalnym d) Bierność zawodowa osób długotrwale bezrobotnych
4	Promocja i atrakcyjność inwestycyjna Gminy	a) Brak dokumentu strategii promocji gminy

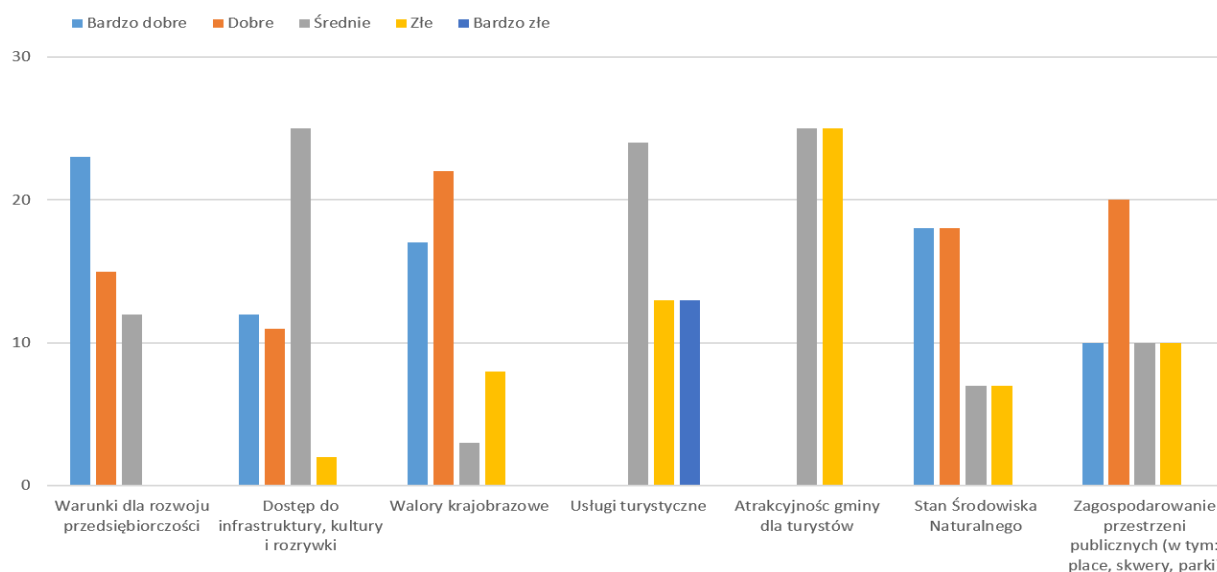
Źródło: Opracowanie własne

5. Gmina w oczach mieszkańców

Gmina Orły wykorzystując potencjał, jakim jest położenie geograficzne, przyjazną politykę do rozwoju przedsiębiorczości (szczególnie w obszarze rolnictwa) oraz dużą aktywność społeczną, stanie się Gminą gdzie warto mieszkać, pracować czy też inwestować. Można śmiało powiedzieć, że mieszkańcy w miarę możliwości doceniają swoją gminę pod względem położenia, szczególną popularnością wśród miłośników militariów cieszą się fortyfikacje stanowiące część zewnętrzną umocnień Twierdzy Przemyśl z ok. 1880 r. a zwłaszcza Fort dwuwałowy, pancerny oraz Szaniec Międzypola, usytuowane w sołectwie Duńkowiczki, – co czyni gminę atrakcyjną pod względem turystycznym, oraz ciekawym miejscem, wartym odwiedzenia, zwłaszcza miłośników I-szej wojny światowej. Najmniej korzystnie wypadły usługi turystyczne oraz atrakcyjność gminy dla turystów, braki infrastrukturalne ograniczają w pewien sposób rozwój gminy w tej sferze. Zdecydowanie dobrze oceniony został stan środowiska naturalnego, co znaczy, że mieszkańcy cenią piękno natury oraz dbają o czystość.

Wykres 7 Środowisko geograficzne – ocena sfery strukturalnej

Źródło: Opracowanie własne

Gospodarka

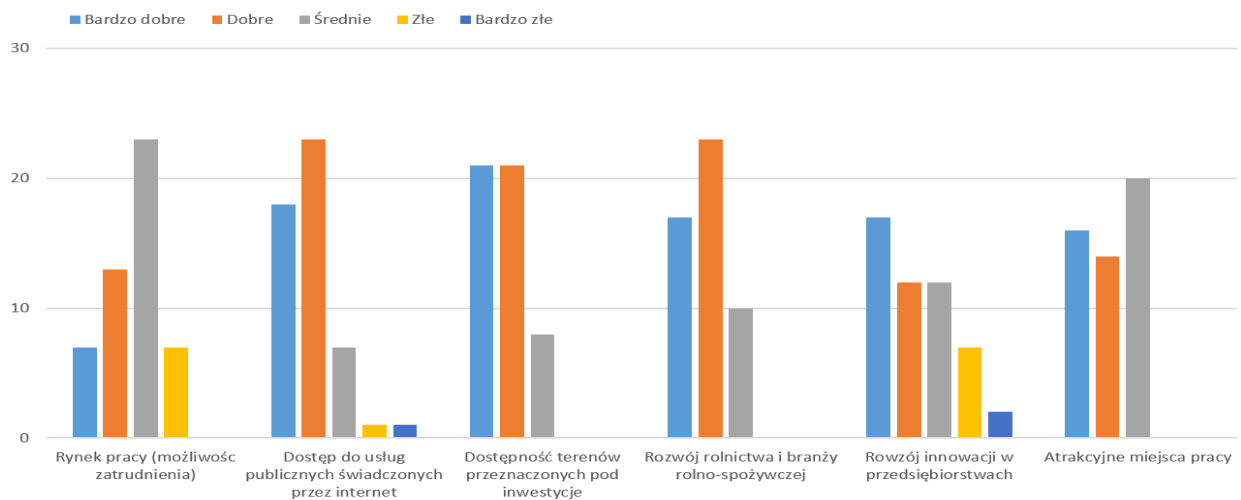
Najlepiej ocenionym elementem gospodarczym w Gminie Orły jest dostępność terenów przeznaczonych pod inwestycje, poprzez istnienie terenów inwestycyjnych w Zadąbrowiu włączonych do Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN - Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 kwietnia 2010 r. (Dz. U. Nr 73 poz. 468), oraz dostęp do usług publicznych świadczonych przez internet. Dzięki wysokiemu poziomowi tych usług gmina w pewien sposób zapewniła swoim mieszkańcom bezpieczeństwo w tak trudnej sytuacji, jaką jest pandemia koronawirusa COVID-19, ograniczając do minimum kontakt z osobami potencjalnie zarażonymi wirusem. Kiepsko wypadł element pod nazwą atrakcyjne miejsca pracy

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

w przemyśle poprzez niewystarczającą ilość przedsiębiorstw w tzw. Strefie ekonomicznej, co powoduje obowiązek poszukiwania pracy w pobliskim mieście Przemyśl, ale też i dalej w kierunku miasta Rzeszowa, co jest możliwe dzięki niewielkiej odległości od autostrady A4 (zaledwie 2km od węzła Przemyśl) oraz przystanku kolejowego PKP Sośnica (2 km).

Wykres 8 Gospodarka – ocena sfery funkcjonalnej

Źródło: Opracowanie własne

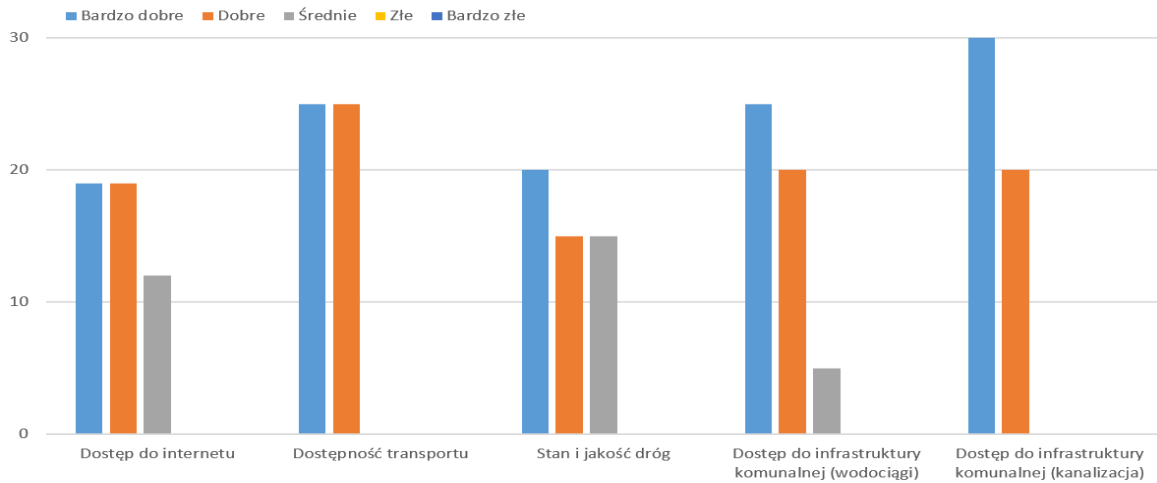
Infrastruktura techniczna

Rozwój wybranych elementów infrastruktury technicznej jest na bardzo wysokim poziomie, brak jest negatywnych ocen. Świetny dostęp do internetu pozwala na cyfryzację społeczeństwa, co będzie dużym udogodnieniem dla przyszłych mieszkańców. Bardzo dobrze ocenione został dostęp do bieżącej wody oraz kanalizacji, co ukazuje, że sanitarne potrzeby zbiorowe mieszkańców są zaspokajane, minimalizując tym samym nielegalne zrzuty nieczystości ciekłych na terenie gminy.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Wykres 9 Infrastruktura techniczna - ocena strefy funkcjonalnej

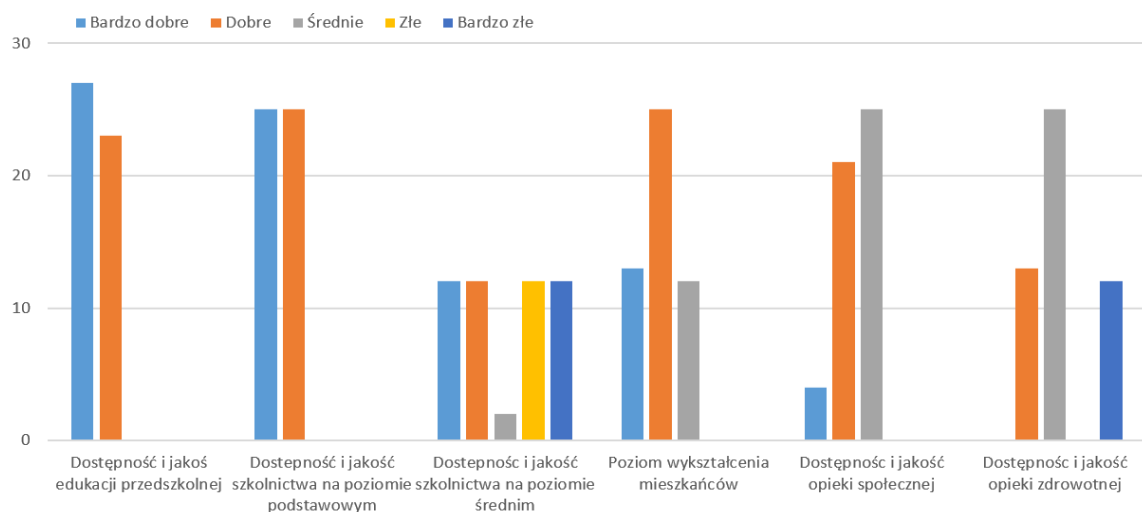

Źródło: Opracowanie własne

Infrastruktura społeczna

Infrastruktura stanowi kombinację wielu cech, bez których nie jest możliwy rozwój gospodarczy jednostki lokalnej i wyższy standard życia społeczności lokalnej. Wysoko ocenionymi elementami w tej sferze są edukacja przedszkolna oraz edukacja podstawowa, co w kontekście Gminy Orły oznacza, że miejscowe placówki oświatowe bardzo dobrze spełniają swoją rolę i wypełniają postawione przed nimi zadania. Szkolnictwo na poziomie średnim na tle ww. rodzajów kształcenia wypada gorzej ze względu na położenie szkół średnich, które znajdują się w mieście Przemyśl. Edukację traktuje się jako inwestycję w przyszłość społeczeństwa, która ma ważny wpływ na procesy rozwojowe, ponieważ tworzą je mieszkańcy uczestniczący w życiu społecznym i działalności gospodarczej poprzez posiadaną wiedzę, kwalifikacje czy umiejętności.

Wykres 10 Infrastruktura społeczna – ocena sfery funkcjonalnej

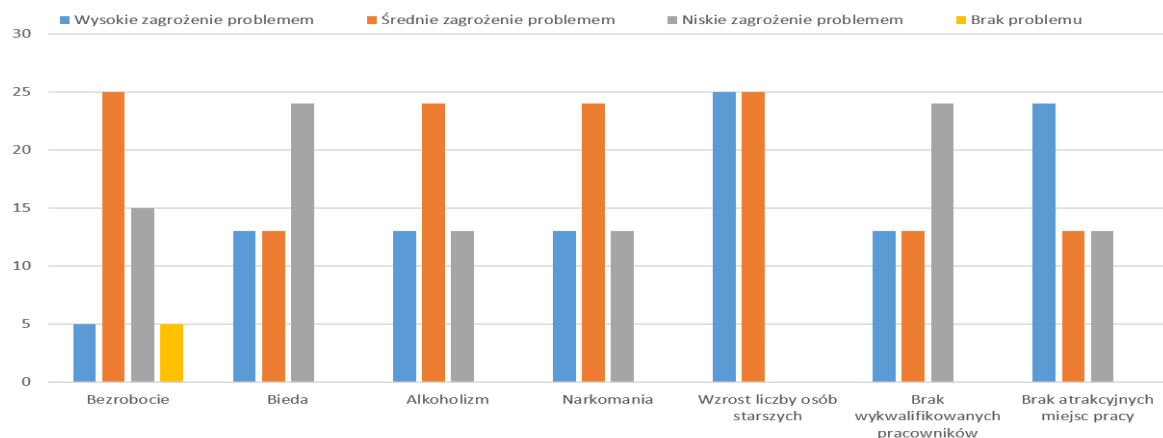
Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Zachodzące obecnie zmiany w naszym kraju w zakresie procesów demograficznych, kulturowych, związanych z rodziną czy rynkiem pracy, edukacją i wychowaniem wywołują refleksje na temat prognoz i możliwych działań profilaktycznych, prewencyjnych i pomocowych. Dużym problemem wydaje się być brak aktywnych miejsc pracy czy wzrost liczby osób starszych. O ile to pierwsze da się rozwiązać poprzez nawiązanie współpracy z przedsiębiorcami oraz ulokowanie przez nich swoich zakładów na terenie ww. „strefy ekonomicznej”, o tyle wzrost liczby osób starszych jest naturalnym procesem zachodzącym w każdym społeczeństwie. Niepokojącym jest zagrożenie alkoholizmem, biedą czy narkomanią, co może powodować pogorszenie się warunków ekonomicznych rodzin i prowadzić do zaniedbywania obowiązków np. wychowawczych. Brak możliwości uzyskania pracy zawodowej prowadzi do zagrożenia materialnego i destabilizacji sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego, co z kolei wiąże się z wykluczeniem społecznym przez wzgląd na status materialny.

Wykres 11 Ważne problemy społeczne

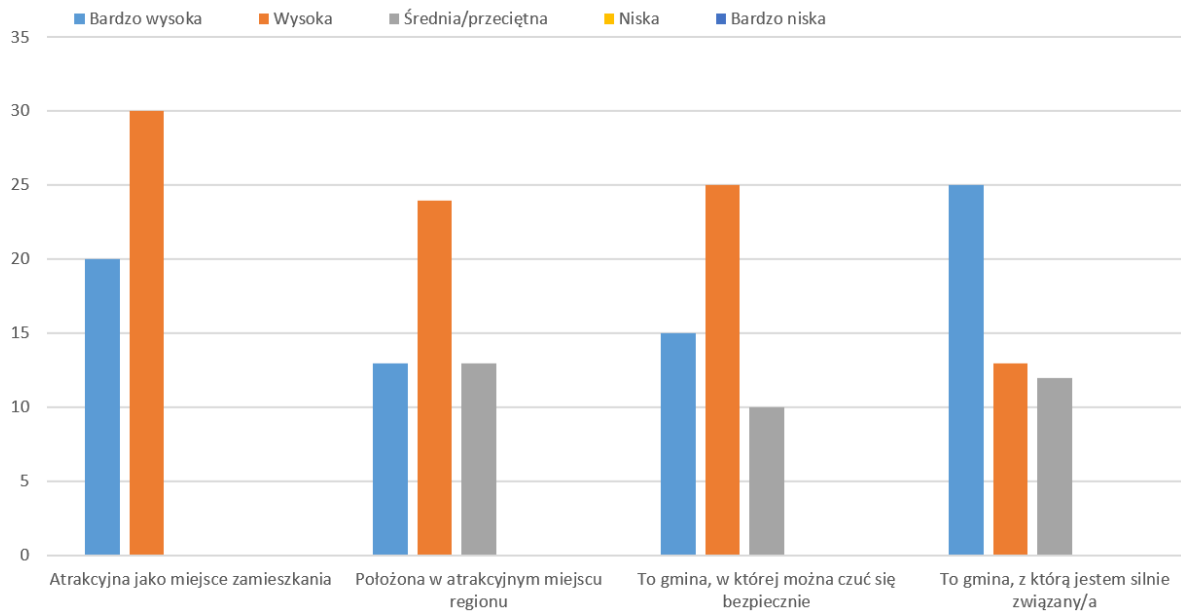
Źródło: Opracowanie własne.

Gmina Orły została oceniona przez mieszkańców w charakterze atrakcyjnej, jako miejsce zamieszkania, zapewniając mieszkańcom i inwestorom warunki atrakcyjne i konkurencyjne względem innych gmin w regionie. Społeczeństwo zamieszkujące ww. gminę i silnie z nią związane czuje się w niej bezpiecznie, oraz uważa, że jest ona położona w atrakcyjnym miejscu regionu, o czym może świadczyć ukształtowanie terenu czy bliskość do przejść granicznych z Medyką (25 km) i Korczową (27 km).

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Wykres 12 Ocena Gminy Orły w wybranych kategoriach

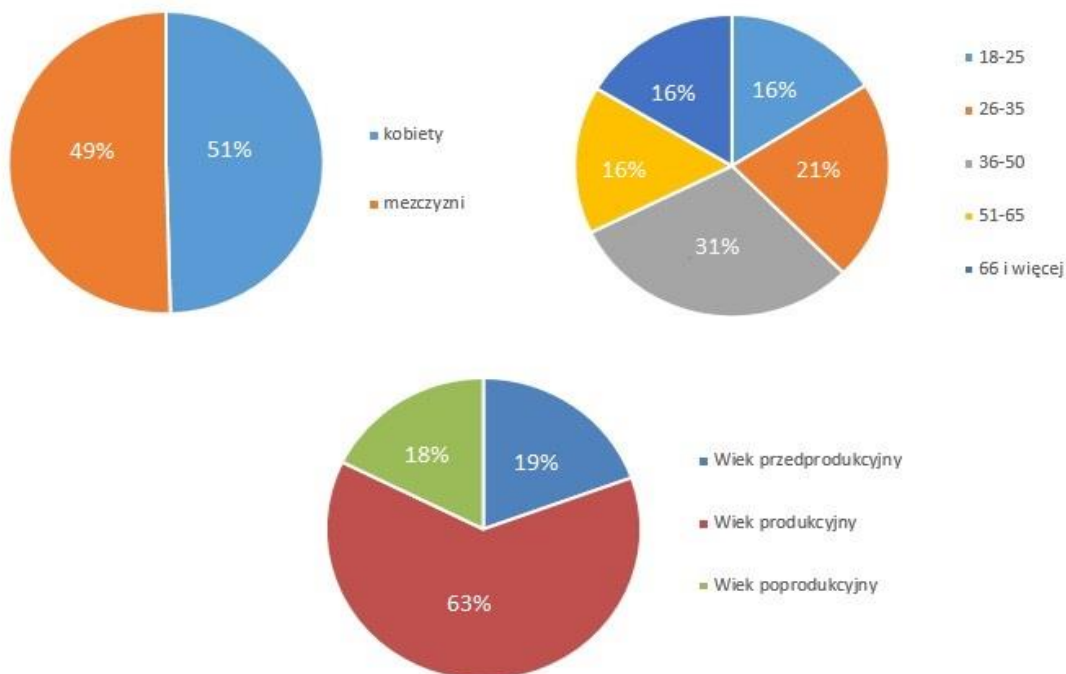
Źródło: Opracowanie własne

Przeprowadzone badanie obrazuje strukturę społeczeństwa Gminy Orły, niemalże równy podział ludności ze względu na płeć. Społeczeństwo można określić mianem młodego, gdyż najwięcej osób jest w przedziale wiekowym od 36 do 50 lat. Dominującą grupą wieku jest ludność w wieku produkcyjnym, oparta na społeczno – ekonomicznych przesłankach klasyfikacyjnych, ściśle związana z rynkiem pracy. Jest ważnym czynnikiem determinującym rozwój społeczno – ekonomiczny regionu, oraz określa wielkość potencjalnych zasobów pracy. W efekcie ww. grupa społeczeństwa jest istotnym elementem siły produkcyjnej społeczeństwa.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Wykres 13 Ludność w Gminie Orły.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL.

6. Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych metod diagnozy sytuacji. Służy porządkowaniu i segregacji informacji, dzięki czemu stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

Nazwa SWOT to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego – silne strony (strengths), słabe strony (weaknesses), szanse (opportunities) i zagrożenia (threats):

- STRENGTHS, czyli silne strony,
- WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- OPPORTUNITIES, czyli szanse,
- THREATS, czyli zagrożenia.

Zgodnie z powyższym, czynniki rozwoju podzielić można na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne – umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia). Podział ten dokonuje się również według innego kryterium, co pozwala zidentyfikować: czynniki pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz czynniki negatywne, czyli słabe strony i zagrożenia.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Analizę SWOT dla Gminy Orły przeprowadzono w układzie sześciu obszarów funkcjonalnych, mających, zgodnie z przeprowadzoną wcześniej, ekspercką diagnozą społeczno-gospodarczą, kluczowe znaczenie dla rozwoju gminy:

- Jakość życia,
- Potencjał gospodarczy,
- Kapitał ludzki,
- Komunikacja, położenie,
- Atrakcyjność przyrodnicza, potencjał turystyczny i środowisko,
- Zarządzanie rozwojem.

6.1. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym, „Jakość życia”

Tabela 39 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym, „Jakość życia”.

Jakość życia	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Czyste środowisko (brak dużego przemysłu, przestrzeganie norm środowiskowych).• Wysoka aktywność społeczna w zakresie sportu i rekreacji.• Poprawny dostęp do usług medycznych pierwszego kontaktu.• Stosunkowy prosty dostęp do sektora usług i rozrywki dla części mieszkańców gminy – prężnie działające w tym zakresie Gminny Ośrodek Kultury,• Dobry dostęp do miejsc integracji społecznej (Gminny Ośrodek Kultury, Biblioteka, świetlice wiejskie, remizy OSP).• Dobry dostęp do usług administracji samorządowej, w tym oświaty.• Względnie nieduże bezrobocie.	<ul style="list-style-type: none">• Ograniczony dostęp do specjalistycznych usług medycznych.• Za małe nakłady na modernizację infrastruktury i doposażenie instytucji oświatowych i kulturalnych w stosunku do istniejących potrzeb.• Pogłębiające się problemy społeczne, związane z korzystaniem z pomocy społecznej na obszarach wiejskich.• Niewystarczająca liczba mieszkań komunalnych, socjalnych.• Niewystarczające inwestycje w wiejską infrastrukturę społeczną.• Brak transportu publicznego pomiędzy miejscowościami.• Słabo rozwinięta baza sportowo-rekreacyjna.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

6.2. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Potencjał gospodarczy”

Tabela 40 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym Potencjał gospodarczy

Potencjał gospodarczy	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Bliskość węzła autostrady A4 – węzeł Przemysł.• Sukcesywnie rosnąca liczba mikro i małych przedsiębiorstw.• Pozytywne nastawienie samorządu do rozwoju przedsiębiorstw.• Dobre warunki dla rozwoju turystyki i agroturystyki.• Bogate tradycje rolnicze – gospodarstwa wielkopowierzchniowe, korzystne zmiany, zgodnie z trendami w Europie.• Dobrze rozwinięta specjalna strefa ekonomiczna w Zadąbrowiu.	<ul style="list-style-type: none">• Niewystarczająca ilość dużych podmiotów gospodarczych (generujących znaczące wpływy do budżetu gminy z tytułu CIT).• Brak ludzi do pracy, zarówno nisko, średnio i wysoko kwalifikowanej kadry, jak również specjalistów• Niewystarczająca baza noclegowo-gastronomiczna.• Ograniczony kapitał na rozwój MMSP.• Słaba, jakość infrastruktury drogowej - część dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich wymaga remontu lub modernizacji.• Niski poziom wskaźnika przedsiębiorczości mierzonej, jako ilość przedsiębiorstw przypadająca na 1 000 tys Mieszkańców.• Niewystarczająca liczba inwestorów zagranicznych i krajowych.• Zanik tradycyjnych zawodów i rzemiosła.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

6.3. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Kapitał ludzki”

Tabela 41 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym Kapitał ludzki

Kapitał ludzki	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Relatywnie niski poziom oficjalnego bezrobocia.• Aktywność organizacji w pozyskiwaniu środków zewnętrznych.• Wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy.	<ul style="list-style-type: none">• Rosnący odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.• Zjawisko ukrytego bezrobocia (nienotowane przez PUP).• Niewystarczająca liczba miejsc pracy.• Utrzymujący się ujemny przeciętny przyrost naturalny.• Niski odsetek organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 1 000 tys mieszkańców.• Niekorzystna struktura ludności wg grup wieku – spadający odsetek ludzi młodych.• Niewystarczająca liczba atrakcyjnych zarobkowo miejsc pracy.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

6.4. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Komunikacja, położenie”

Tabela 42 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Komunikacja, położenie”

Komunikacja, położenie	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Położenie gminy w sąsiedztwie dużego ośrodka miejskiego – Przemyśl.• Bliskość granicy z Ukrainą.• Dobra lokalizacja pod względem turystycznym	<ul style="list-style-type: none">• Konieczne inwestycje na części dróg gminnych powiatowych i wojewódzkich.• Konieczne inwestycje w zakresie infrastruktury informatycznej i dostęp do Internetu w znaczącej większości obszaru Gminy.• Brak transportu publicznego pomiędzy miejscowościami.• Względnie słabo rozwinięta sieć dróg rowerowych• Internet - Białe plamy.• Niewystarczający dostęp do komunikacji zbiorowej.• Duża liczba dróg gminnych nieutwardzonych.• Niewystarczająca długość ciągów pieszych.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

6.5. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Atrakcyjność przyrodnicza i potencjał turystyczny i środowisko”

Tabela 43 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Atrakcyjność przyrodnicza i potencjał turystyczny”

Atrakcyjność przyrodnicza potencjał turystyczny i środowisko	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Walory turystyczne –duży procent zalesienia, zwierzyny łownej, grzybów i ryb.• Sprzyjające warunki do rozwoju agroturystyki.• Potencjał do rozwój energii odnawialnej, w tym przede wszystkim farm wiatrowych.• Doinwestowana technologicznie oczyszczalnia ścieków.	<ul style="list-style-type: none">• Niewystarczający poziom skanalizowania obszaru gminy i w związku z tym brak uregulowania gospodarki wodno - ściekowej na terenie wszystkich miejscowości wiejskich w gminie.• Niska świadomość ekologiczna mieszkańców.• Mała ilość akcji promujących ekologię wśród mieszkańców.• Zaniedbane, wymagające renowacji tereny zielone.• Niewystarczająca liczba inwestycji z zakresu Odnawialnych Źródeł Energii.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

6.6. Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Zarządzanie rozwojem”

Tabela 44 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Zarządzanie rozwojem”

Atrakcyjność przyrodnicza potencjał turystyczny i środowisko	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">• Dobre przygotowanie merytoryczne pracowników Urzędu Gminy do aplikowania o środki z Budżetu Państwa, Unii Europejskiej i innych źródeł.• Wysoka, jakość współpracy Gminy Orły z Lokalną Grupą Działania.• Dobra kooperacja samorządu z organizacjami pozarządowymi.• Wprowadzenie procedur usprawniających pracę jednostek samorządu gminnego i podnoszących, jakość świadczonych usług.• Współpraca z partnerami zagranicznymi oraz wymiana wzajemnych doświadczeń.• Wysoka wartość wydatków majątkowych gminy – ciągły rozwój infrastruktury komunalnej.• Nieprzekroczone wskaźniki w zakresie poziomu zadłużenia Gminy Orły.	<ul style="list-style-type: none">• Niewystarczająca ilość terenów uzbrojonych w Strefie Aktywności Gospodarczej.• Niewystarczający stopień dostępności do sieci gazowej na terenach wiejskich.• Niewystarczająco rozwinięty system oświetleniowy na terenach wiejskich gminy.• Niewystarczająca infrastruktura społeczna na obszarach wiejskich (ośrodki zdrowia, świetlice, miejsca rekreacyjno-sportowe)• Zły stan techniczny zabytkowych budynków komunalnych.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

6.7. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia

Tabela 45 Analiza SWOT – szanse i zagrożenia

ANALIZA SWOT	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">• Atrakcyjne położenie gospodarcze – blisko granicy z Ukrainą, blisko Rzeszowa. Potencjalne duże rynki zbytu.• Dostępność zewnętrznych źródeł finansowania ze środków m.in.: Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Europejskich i Funduszu Morskiego i Rybackiego w okresie programowanie UE na lata 2021-2027.• Dobrze rozwinięta specjalna strefa ekonomiczna w Zadąbrowiu.• Możliwość uzyskania dofinansowania ze środków Programu Rozwoju Gminnej i Powiatowej Infrastruktury Drogowej oraz innych programów rządowych.• Możliwość uzyskania dofinansowania ze środków Banku Gospodarstwa Krajowego na budowę, remont budynków z mieszkaniami socjalnymi i komunalnymi.• Możliwość uzyskania dofinansowania ze środków Budżetu Państwa (np. Program Maluch) na budowę żłobka.• Możliwość dofinansowania przedsięwzięć	<ul style="list-style-type: none">• Ograniczone możliwości finansowania zadań inwestycyjnych.• Odptyw młodych mieszkańców poszukujących wyższej, jakości edukacji.• Zmniejszający się przyrost naturalny i ujemna migracja, powodujący ograniczenie działalności szkół podstawowych i wzrost kosztów utrzymania infrastruktury oświatowej.• Biurokracja związana z pozyskiwaniem środków zewnętrznych na inwestycje.• Niepewna sytuacja gospodarcza kraju i państw Unii Europejskiej.• Częste zmiany przepisów prawnych.• Zwiększający się zakres zadań własnych gminy przy braku wsparcia finansowego z budżetu państwa.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

z zakresu Odnawialnych Źródeł Energii.

- Rozwój współpracy terytorialnej, międzysektorowej i międzyorganizacyjnej.
- Rozwój ruchu turystycznego.
- Rozwój budownictwa mieszkalnego, a w szczególności jednorodzinnego, przyciąganie nowych mieszkańców spoza obszaru gminy.

Źródło: Opracowanie własne

7. Plan operacyjny Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 oraz kierunki interwencji rozwoju Gminy

Priorytety wyszczególnione w Strategii Rozwoju wynikają z przyjętej wizji rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 i zdefiniowanych wyzwań rozwojowych. Ze względu na stwarzanie w perspektywie długookresowej największych możliwości wzrostu, uznane one zostały za najważniejsze. Wyodrębniono 4 obszary priorytetowe, które są względem siebie równoważne i uzupełniające się:

- **Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja.**
- **Obszar 2. Efektywne zarządzanie rozwojem gminy.**
- **Obszar 3. Wysoka jakość życia mieszkańców.**
- **Obszar 4. Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego.**

Dla każdego z powyższych obszarów priorytetowych sformułowany został cel strategiczny, z którego z kolei wynikają cele operacyjne. Dla ich realizacji wyszczególniono natomiast kierunki interwencji – kluczowe zadania. Należy je traktować, jako otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, określającą ogólne priorytety i ramy koncentracji aktywności programowej, finansowej i organizacyjnej całej wspólnoty gminy Orły.

Ponadto, dla zapewnienia kontroli nad stopniem realizacji poszczególnych celów niniejszej Strategii Rozwoju stworzono listę wskaźników. Wskaźniki te są przydatne przede wszystkim w czasie dokonywania monitoringu i ewaluacji dokumentu. Lista mierników stanowi podstawową propozycję, która podczas prowadzenia procesów przeglądu strategicznego może być modyfikowana i uzupełniana – zgodnie z potrzebami.

Obszar 1.

Obszar 2.

Obszar 3.

Obszar 4.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Nowoczesna gospodarka i edukacja	Efektywne zarządzanie rozwojem Gminy	Wysoka jakość życia mieszkańców	Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego
<p>Cel nadrzędny: Równowaga, wysoka, jakość i stabilizacja życia oraz satysfakcja mieszkańców</p>			
<p>Cel strategiczny I: Konkurencyjna gospodarka lokalna oparta o działalność sektora MMŚP oraz innowacyjnych gospodarstw rolnych, powiązana ze skutecznym systemem oświatowym i aktywnością zawodową mieszkańców</p>	<p>Cel strategiczny II: Poprawa, jakości zarządzania, opartego na współpracy i wykorzystaniu zasobów</p>	<p>Cel strategiczny III: Sprawny i efektywny system usług publicznych wysokiej, jakości, warunkujący odpowiednią, jakość życia i pracy mieszkańców</p>	<p>Cel strategiczny IV: Wysoka atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna gminy, oparta na bogatym dziedzictwie przyrodniczo-kulturowym i szerokiej ofercie czasu wolnego</p>
<p>Cel operacyjny I.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Gminy Orły</p> <p>Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Orły</p>	<p>Cel operacyjny II.1 Sprawne i efektywne zarządzanie terytorialne</p> <p>Cel operacyjny II.2 Wielofunkcyjny rozwój wsi</p> <p>Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju gminy</p>	<p>Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej</p> <p>Cel operacyjny III.2 Zwiększenie wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy</p> <p>Cel operacyjny III.3 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym</p> <p>Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców.</p>	<p>Cel operacyjny IV.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego w Gminie Orły</p> <p>Cel operacyjny IV.2 Rozwój turystyki</p> <p>Cel operacyjny IV.3 Poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej</p> <p>Cel operacyjny IV.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację</p>

Źródło: Opracowanie własne

7.1. Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja

Cel strategiczny I: Konkurencyjna gospodarka lokalna oparta o działalność sektora MMŚP oraz innowacyjnych gospodarstw rolnych, powiązana ze skutecznym systemem oświatowym i aktywnością zawodową mieszkańców.

7.1.1. Cel operacyjny I.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Gminy Orły

Strategia Rozwoju Gminy Orły szczególny nacisk kładzie na rozwój edukacji rozumianej, jako oferty publicznej dla wszystkich mieszkańców Gminy – bez względu na wiek, status społeczny, zawodowy itp.

Głównym wyzwaniem w tej sferze jest zapewnienie wysokiej, jakości i nowoczesnej, odpowiadającej na zmiany zachodzące w otoczeniu, oferty edukacyjnej.

Jakość edukacji uzależniona jest w głównej mierze od zdolności i kreacji kadry nauczycielskiej, jednakże trudnym do pominięcia jest stan infrastruktury. Na etapie diagnozy wielosektorowej stwierdzono tutaj istotne braki.

Osiągnięcie wysokiego poziomu edukacji uzależnione jest od uwzględnienia w systemie edukacji na poziomie gminy szerszego kontekstu, tj. kolejnych szczebli (etapów) kształcenia (przedszkole – szkoła podstawowa – szkoła ponadpodstawowa) oraz powiązania systemu edukacji z innymi systemami życia publicznego, w tym szczególnie ze sferą gospodarki. Stąd ważne jest podejmowanie działań zmierzających do stwarzania równych szans w dostępie do systemu edukacji, kształtowania postaw aktywnych, pozwalających rozumieć współczesny świat, rozwijania kompetencji oraz zacieśniania współpracy ze sferą biznesu.

Podejmowane działania mają równolegle rozwijać i unowocześniać bazę lokalową i narzędziową oraz rozwijać działalność merytoryczną sfery edukacji, by przyczynić się do efektywnego przejścia z systemu edukacji do zatrudnienia.

Tabela 46 Kierunki interwencji. Cel operacyjny I.1

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Modernizacja gminnej bazy oświatowej.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Dyrektorzy szkół, Samorząd Województwa Podkarpackiego (SWP), Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN), Kuratorium Oświaty (KO)	2021-2030
2.	Urząd	Wójt Gminy	Dyrektorzy szkół,	2021-

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Modernizacja boisk przyszkolnych i sal gimnastycznych	Gminy Orły	Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego (SWP), Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN), Kuratorium Oświaty (KO)	2030
3. Upowszechnienie stosowania pracy metodą eksperymentów poprzez doposażenie sal lekcyjnych i laboratoriów w pomoce naukowe i dydaktyczne.	Szkoły gminne	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Dyrektorzy szkół, SWP, MEN, KO	2021-2030
4. Cyfryzacja procesów edukacji poprzez większe wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych	Szkoły gminne	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Dyrektorzy szkół, SWP, MEN, KO	2021-2030
5. Rozszerzenie oferty edukacyjnej uwzględniającej kształcenie kompetencji kluczowych, rozwój kreatywności i umiejętności pracy zespołowej.	Szkoły gminne	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Dyrektorzy szkół, SWP, MEN, KO	2021-2030
6. Kształcenie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży – współpraca szkół z terenu gminy z lokalnym biznesem, jak również rozwój szkolnych ośrodków kariery.	Szkoły gminne	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Dyrektorzy szkół, SWP, MEN, KO	2021-2030
7. Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie, korzystaniem z kształcenia ustawicznego, podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Instytucje szkoleniowe, PUP Przemysł, WUP Rzeszów	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 47 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba projektów edukacyjnych na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły, placówki oświatowe gminy	Umowa o dofinansowanie, sprawozdanie z realizacji
Liczba inwestycji w zakresie modernizacji i rozwoju bazy oświatowej	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły, placówki oświatowe gminy	Protokół odbioru
Liczba środków trwałych związanych z wyposażeniem obiektów edukacyjnych	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły, placówki oświatowe gminy	Protokół odbioru
Liczba projektów w zakresie realizacji idei Long life learning (uczenie się przez całe życie)	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły, placówki oświatowe gminy	Umowa o dofinansowanie, sprawozdanie z realizacji

Źródło: Opracowanie własne

7.1.2. Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Orły

Diagnoza sfery gospodarczej Gminy Orły wykazała, że na terenie jednostki samorządu dominują mikro i małe przedsiębiorstwa świadczące usługi w zakresie budownictwa, handlu hurtowego i detalicznego; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle, przetwórstwa przemysłowego, transportu i gospodarki magazynowej, pozostałej działalności usługowej oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby. Nie ma natomiast dużych przedsiębiorstw. Dlatego zasadne jest skoncentrowanie działań samorządu do grupy MMSP, tak, aby mogły rozwijać się mikro i małe przedsiębiorstwa, które z czasem będą mogły również rozwinąć się w średnie przedsiębiorstwa. Z racji charakteru gminy wiejskiej duże znaczenie dla Gminy mogą mieć gospodarstwa rolne. Przyjęto, zatem, że należy wspierać działalność innowacyjnych średnich i dużych gospodarstw rolnych, które wykazują się najlepszymi wynikami ekonomicznymi, które dysponują dużym potencjałem rozwojowym, jak również tworzą miejsca pracy dla lokalnej społeczności.

Nie na wszystkie czynniki rozwoju przedsiębiorstw władze gminy mają bezpośredni wpływ. Jednakże odpowiednio prowadzona polityka gospodarcza, uwzględniająca system zachęt i ulg, skorelowana z zacieśnianiem współpracy z różnymi podmiotami specjalizującymi się w rozwoju

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

gospodarczym, przyczynia się do intensyfikacji czynników rozwoju i wzrostu konkurencyjności gminy. W ramach niniejszego działania konieczne jest skoncentrowanie wysiłków na rozwoju takich instrumentów, które w większym stopniu oddziaływać będą na wykorzystanie lokalnych zasobów, tj. lokalnej przedsiębiorczości. W tym zakresie mowa jest też o wykorzystaniu lokalnych potencjałów, związanych z położeniem i ze specyfiką Gminy, w tym również potencjałów geograficznych i turystycznych, które wyróżniają Gminę Orły i mogą stać się atrakcyjnym obszarem dla potencjalnych odbiorców.

Przyjazna i profesjonalnie przygotowana dla przedsiębiorców i inwestorów lokalnych i zewnętrznych administracja Urzędu Gminy Orły, wsparta przemyślaną i dobrze przeprowadzoną promocją gospodarczą gminy wspólnie z innymi samorządami, powinna wpłynąć na tworzenie znakomitych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Gminy.

Tabela 48 Kierunki interwencji. Cel operacyjny I.2

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Organizacja systemu wsparcia rozwoju przedsiębiorstw i zakładania nowych podmiotów gospodarczych oraz dla rolników -zachęcenie inwestorów do tworzenia zakładów pracy na terenie gminy	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Powiat Przemyski, Samorząd Województwa Podkarpackiego (SWP), Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP)	2021-2030
2. Pozyskiwanie oraz przygotowywanie terenów pod inwestycje, w tym ich uzbrojenie.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Rada Gminy, instytucje otoczenia biznesu, Powiat Przemyski, SWP	2021-2030
3. Promocja potencjału gospodarczego Gminy Orły wobec firm świadczących usługi turystyczne	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Rada Gminy, instytucje otoczenia biznesu, Powiat Przemyski, SWP	2021-2030
4. Wprowadzenie ulg i zachęt dla przedsiębiorców i osób planujących rozpocząć własną działalność gospodarczą oraz stworzenie systemu informacyjno – doradczego	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Rada Gminy, instytucje otoczenia biznesu, Powiat Przemyski, SWP, PUP Przemyśl	2021-2030
5. Likwidacja barier w obsłudze	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły	Urząd Gminy Orły, Samorząd Województwa	2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

przedsiębiorców poprzez cyfryzację obsługi klienta w Urzędzie Gminy Orły		i pracownicy UG Orły	Podkarpackiego	
--	--	----------------------	----------------	--

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 49 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba powstałych nowych podmiotów gospodarczych	Szt.	522	522<	CEiDG	Raport
Liczba przedsiębiorców korzystających z oferowanych form wsparcia	Szt.	10	10<	Urząd Gminy Orły	Lista uczestników
Liczba rolników korzystających z oferowanych form wsparcia	Szt.	7	7<	Urząd Gminy Orły	Lista uczestników
Powierzchnia terenów przygotowanych przez inwestycje	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Raport

Źródło: Opracowanie własne

7.2. Obszar 2 Efektywne zarządzanie rozwojem Gminy

Cel strategiczny II: Poprawa, jakości zarządzania, opartego na współpracy i wykorzystaniu zasobów

7.2.1 Cel operacyjny II.1 Sprawne i efektywne zarządzanie terytorialne

Administracja samorządowa w Polsce jest postrzegana przez lokalną społeczność w Polsce, jako nieefektywna, zacofana i oferująca niski standard usług (długie oczekiwania na wydanie decyzji, konieczność przedstawiania zaświadczeń, brak możliwości załatwiania spraw on-line).

Zadania i przedsięwzięcia w ramach celu operacyjnego II.1 Sprawne i efektywne zarządzanie terytorialne stanowią odpowiedź na rosnące oczekiwania klientów względem organów administracji publicznej. W swojej treści nawiązują w szczególności do zapisów Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) – przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 14 lutego 2017 rok oraz dokumentem pn. „System zarządzania rozwojem Polski”, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 29 października 2018 roku, jak również zintegrowanej Strategii „Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030 roku” (SNP), która ma doprowadzić do zwiększenia skuteczności i efektywności państwa otwartego na współpracę z obywatelami.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Przewidywane instrumenty realizacji polityki rozwoju w latach 2021-2027 warunkują konieczność zacieśnienia współpracy, skoordynowania działań podejmowanych przez samorządy oraz podmioty prywatne i organizacje pozarządowe w zakresie realizacji usług publicznych na rzecz mieszkańców, co pozwoli na podniesienie spójności i konkurencyjności regionów. Dotyczy to również Gminy Orły.

Zgodnie z powyższym, w Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 zaplanowano kierunki związane z poprawą funkcjonowania administracji w zakresie podniesienia sprawności działania Urzędu Gminy w Orłach, doskonalenia kwalifikacji pracowników, e-administracji oraz budowy i promocji marki gminy.

Tabela 50 Kierunki interwencji. Cel operacyjny II.1

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Wdrożenie idei e-government w administracji samorządowej Gminy Orły (cyfryzacja obsługi klienta)	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego	2021-2030
2. Wysoka sprawność administracyjna, m.in. poprzez system szkoleń pracowników i wdrażanie nowoczesnych instrumentów zarządzania publicznego, a także rozwój usług elektronicznych	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	2021-2030
3. Wdrożenie nowoczesnych metod zarządzania administracją (np. metoda CAF – Wspólna Metoda Samooceny albo inny system zarządzania, jakością).	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	2021-2030
4. Wdrożenie systemu zarządzania satysfakcją klienta zewnętrznego i wewnętrznego – zmiana podejścia w obsłudze klienta	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji	2021-2030
5. Promowanie systemu wartości etycznych wśród pracowników samorządowych, przejrzystość pracy urzędu (w zafatwianiu spraw i w dostępie do informacji publicznej).	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Jednostki organizacyjne gminy	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 51 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba projektów z zakresu e-administracji	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba uruchomionych e-usług	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba szkoleń	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba wdrożonych systemów zarządzania, jakością pracy administracji samorządowej	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Odsetek klientów zadowolonych z usług Urzędu Gminy Orły	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Ankieta subiektywna

Źródło: Opracowanie własne

7.2.2. Cel operacyjny II.2 Wielofunkcyjny rozwój wsi

Wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich polega na dywersyfikacji gospodarki wiejskiej, czyli zmianie pojmowania i traktowania terenów wiejskich, jako obszarów monofunkcyjnych, na których dominuje rolnictwo i produkcja rolnicza. Terenom tym nadawane są nowe funkcje, celem redukcji panującego tam bezrobocia oraz podniesienia estetyki i atrakcyjności społeczno-ekonomicznej, – jako miejsca do życia i pracy. Priorytetem jest poprawa sytuacji bytowej mieszkańców, dzięki rozwijaniu wielofunkcyjnych form aktywności społecznej, kulturalnej i gospodarczej (w szczególności pozarolniczej). Zgodnie z założeniami wielofunkcyjności, gospodarka obszarów wiejskich winna w znacznym stopniu opierać się na inicjatywie przedsiębiorcy wiejskiego. Wielofunkcyjny rozwój wsi uwarunkowany jest również rozwojem odpowiedniej infrastruktury, odpowiadającej na zdiagnozowane zapotrzebowanie i uwzględniającej potrzeby lokalne, jak również wykreowaniem szerokiej oferty wspierająco-doradczej dla mieszkańców (w zakresie profesjonalizacji produkcji rolniczej oraz aktywności około- i pozarolniczej). Rozwój gospodarczy małych i średnich miast oraz terenów wiejskich stanowi jedno z najważniejszych założeń Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030. Uwzględniając wytyczne, płynące z dokumentów nadrzędnych, a także wyniki diagnozy społeczno-gospodarczej i przeprowadzonej analizy strategicznej SWOT, wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich Gminy Orły uznano za priorytet rozwojowych w perspektywie 2030 roku.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 52 Kluczowe działania. Cel operacyjny II.2

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej na terenach wiejskich gminy m.in. poprzez rozbudowę, modernizację infrastruktury oraz doposażenie obiektów (w tym istniejących placów zabaw, miejsc sportowo-rekreacyjnych, sal/świetlic wiejskich)	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego	2021-2030
2. Rewitalizacja zdegradowanych terenów, w tym centrum miejscowości (w tym budowa i urządzenie bulwarów i skwerów) inwestycje w budownictwo mieszkaniowe, by zapobiec migracji młodych mieszkańców do miast	Urząd Gminy Orły Developerzy, przedsiębiorcy	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Samorząd gminny i powiatowy.	2021-2030
3. Zwiększanie i modernizacja gminnego zasobu lokalowego	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego,	2021-2030
4. Rozwój systemu doradztwa i wsparcia pośredniego dla przedsiębiorczości opartej na rolnictwie i turystyce wiejskiej i przyrodniczej.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale	2021-2030
5. Wsparcie marketingu wysokiej jakości produktów żywności regionalnej	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale	2021-2030
6. Wspieranie rozwoju działalności pozarolniczej na terenach wiejskich	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale, Lokalna Grupa Działania „Ziemia Przemyska”	2021-2030
7. Realizacja zadań w ramach funduszy sołeckich.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Rady Sołeckie	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 53 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba rolników, którzy skorzystali z oferty szkoleniowo-doradczej w zakresie kształcenia nowych kwalifikacji w zawodach nierolniczych	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba ekologicznych gospodarstw rolnych	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Wartość środków publicznych przeznaczonych na rozwój bazy infrastrukturalnej dla usług kulturalnych, społecznych i sportowych na obszarach wiejskich w Gminie Orły	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Wartość środków publicznych przeznaczonych do realizacji w ramach Funduszy Sołeckich	zł	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.

Źródło: Opracowanie własne

7.2.3. Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju Gminy

Idea zrównoważonego rozwoju oznaczającego rozwój społeczno-gospodarczy w harmonii, zgodzie i przy poszanowaniu uwarunkowań środowiskowych, pozwalającego zachować zasoby przyświecała autorom i uczestnikom procesu tworzenia Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030.

W ramach niniejszego celu zaplanowano również racjonalizację zużycia energii, surowców i minerałów oraz wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Ochrona przyrody realizowana będzie także poprzez wyznaczenie i wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego wytycznych z map zagrożeń i ryzyka przyrodniczego, oraz określenie zasad właściwego gospodarowania terenami zagrożonymi przez zjawiska wynikające ze zmian klimatycznych, np. powodzią czy suszą hydrologiczną. Podstawę polityki ochrony środowiska naturalnego i dziedzictwa przyrodniczego gminy stanowić będzie jednak przede wszystkim aktywna edukacja obywatelska w zakresie ekologii, jak również w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Działania kierowane do dzieci i młodzieży odbywać się będą zarówno w ramach normalnego procesu edukacji od szkoły podstawowej, jak również w ramach zajęć poza normalnymi godzinami nauki. Działania takie będą się odbywać również dla osób dorosłych.

Promocja postaw proekologicznych i uwzględniających potrzebę działań adaptacyjnych i łagodzących zmiany klimatyczne oraz im przeciwdziałania, redukcji emisji, CO₂ i innych

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

szkodliwych substancji oraz zmiana dotychczasowych przyzwyczajeń osób dorosłych realizowana będzie poprzez szeroki wachlarz działań, jak np. akcje marketingowe w mediach, konkursy i kampanie społeczne i szereg innych oraz poprzez działania inwestycyjne.

Tabela 54 Kluczowe działania. Cel operacyjny II.3

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Tworzenie warunków do racjonalnego wykorzystania surowców energetycznych i realizacja inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii np. farmy fotowoltaiczne, instalacje prosumenckie	Podmioty gospodarcze Mieszkańcy	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	WFOŚiGW w Rzeszowie Samorząd Województwa Podkarpackiego	2021-2030
2. Termomodernizacja budynków mieszkalnych, w tym również zastosowanie odnawialnych źródeł energii.	Podmioty gospodarcze Mieszkańcy	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	WFOŚiGW w Rzeszowie Samorząd Województwa Podkarpackiego.	2021-2030
3. Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez wyeliminowanie pokryć dachowych i innych odpadów zawierających azbest	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego,	2021-2030
4. Wzrost ekologicznej świadomości mieszkańców poprzez kampanie edukacyjne i promocję postaw proekologicznych oraz uświadamiających potrzebę działań adaptacyjnych i łagodzących zmiany klimatyczne oraz im przeciwdziałania, redukcji emisji CO ₂ i innych szkodliwych substancji	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Szkoły, organizacje ekologiczne	2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

5. Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią i suszą hydrologiczną (udroźnienie i rozbudowa rowów melioracyjnych, wykonanie regulacji potoków i cieków wodnych, przeciwdziałanie suszy, urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień i zakrzewień oraz parków, Nasadzenia szaty roślinnej. oraz inne działania zapobiegające i łagodzące zmiany klimatyczne)	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Powiat przemyski	2021-2030
---	------------------	--------------------------------------	------------------	-----------

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 55 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba kampanii społecznych dot. kształtowania i promocji postaw proekologicznych oraz konieczności realizacji działań adaptacyjnych i łagodzących zmiany klimatyczne oraz im przeciwdziałania, redukcji emisji CO ₂ i innych szkodliwych substancji	Szt.	4	4<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba instalacji OZE w domach mieszkańców i firmach	Szt.	624	623<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba gospodarstw, z których usunięto azbest	Szt.	23	23<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba gospodarstw i podmiotów, w których zrealizowano działania z zakresu poprawy efektywności energetycznej (w tym termomodernizacyjnych obiektów)	Szt.	103	103<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba zrealizowanych działań przeciwdziałających i łagodzących zmiany klimatyczne	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.

Źródło: Opracowanie własne

7.3. Obszar 3. Wysoka, jakość życia mieszkańców

Cel strategiczny III: Sprawny i efektywny system usług publicznych wysokiej, jakości, warunkujący odpowiednią, jakość życia i pracy mieszkańców

7.3.1. Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej

Infrastruktura techniczna – systemy, urządzenia, sieci przesyłowe i związane z nimi obiekty, ma duże znaczenie dla mieszkańców, turystów oraz potencjalnych inwestorów. Bez zapewnienia dostępu do sieci komunalnych oraz mediów nie ma możliwości stworzenia optymalnego miejsca do życia, jak również odpowiednich warunków dla rozwoju gospodarczego i przedsiębiorczości, tworzących miejsca pracy. Rozwój sieci wodno-kanalizacyjnej, teletechnicznej, oświetleniowej, energetycznej oraz zapewnienie ich niezawodności powoduje poczucie komfortu i bezpieczeństwa mieszkańców, a także przedsiębiorców prowadzących działalność na terenie gminy.

Jednym z najważniejszych problemów, z którymi musi się zmierzyć samorząd gminny w perspektywie, jest konieczność zagwarantowania dostępu do bieżącej wody oraz bezpieczeństwa sanitarnego. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej oraz budowa bezodpływowych zbiorników na ścieki sanitarne jest potrzebą wynikająca z podnoszenia standardów infrastrukturalnych na terenie gminy (komfort i jakość życia, pracy oraz wypoczynku) oraz zabezpieczania potrzeb w kontekście rozwoju nowych terenów mieszkaniowych, rekreacyjnych i inwestycyjnych. Ponadto, programy wspierające wymianę źródeł grzewczych na nowoczesne i ekologiczne przyczyniają się również do ochrony jakości powietrza, ograniczając niską emisję. Tak samo konieczne są działania realizowane bezpośrednio przez Gminę, dotyczące kompleksowej termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, pozwalającej poprawić efektywność energetyczną obiektów stanowiących zasób komunalny. Dla zwiększenia bezpieczeństwa uczestników ruchu, zaplanowano przebudowę i rozwój, zarówno ciągów pieszych i jezdnych, jak również systemu oświetlenia ulicznego na terenie gminy, w tym przy wykorzystaniu nowych technologii, dzięki którym oświetlenie będzie mniej energochłonne i bardziej oszczędne.

Warto dodać, że istniejąca infrastruktura wodna i kanalizacyjna ulega ciągłej amortyzacji. Dlatego konieczne jest podejmowanie działań mających na celu przeciwdziałanie jej degradacji poprzez ponoszenie niezbędnych nakładów odtworzeniowych. Dlatego przy kierunkach interwencji założono nie tylko rozwój sieci, ale także poprawę już istniejącej.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 56 Kluczowe działania. Cel operacyjny III.1

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
<p>1.</p> <p>Rozwój i poprawa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowa kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących. - Modernizacja stacji uzdatniania wody na terenie Gminy Orły - Modernizacja oczyszczalni ścieków położonych na terenie Gminy Orły. - Stały monitoring urządzeń wodno – kanalizacyjnych. 	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego WFOŚiGW w Rzeszowie NFOŚiGW	2021-2030
<p>2.</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, w tym również zastosowanie odnawialnych źródeł energii.</p>	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego WFOŚiGW w Rzeszowie NFOŚiGW	2021-2030
<p>3.</p> <p>Zwiększenie stosowania Odnawialnych Źródeł Energii na terenie Gminy Orły</p>	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego WFOŚiGW w Rzeszowie NFOŚiGW	2021-2030
<p>4.</p> <p>Rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez poprawę dostępu do Internetu szerokopasmowego, likwidację białych plam i zjawiska wykluczenia cyfrowego e-Inclusion, w tym rozwój sieci światłowodowej w każdej</p>	Urząd Gminy Orły i inne jednostki z sektora publicznego i biznesowego / prywatne podmioty telekomunikacyjne	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, MC, Podmioty telekomunikacyjne	2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

miejsowości substancji				
5. Przebudowa i rozwój systemu oświetlenia ulicznego oraz budowa i modernizacja chodników.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Operatorzy sieci.	2021-2030
6. Budowa sieci gazowniczej w miejscowościach, w których będzie to możliwe	Dystrybutorzy gazu	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Operatorzy sieci.	2021-2030
7. Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego WFOŚiGW w Rzeszowie NFOŚiGW	2021-2030
8. Utworzenie stacji ładowania elektrycznych samochodów na terenie Gminy Orły	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego WFOŚiGW w Rzeszowie NFOŚiGW	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 57 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Korzystający z sieci wodociągowej w ludności ogółem	Szt.	8 642	8 642<	GUS	Bank danych lokalnych
Korzystający z sieci kanalizacyjnej w ludności ogółem	Szt.	8 316	8 316<	GUS	Bank danych lokalnych
Korzystający z sieci gazowej w ludności ogółem	Szt.	1 674	1 674<	GUS	Bank danych lokalnych
Liczba inwestycji publicznych i niepublicznych w zakresie OZE	Szt.	6	6<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba obiektów użyteczności publicznej o zwiększonej efektywności energetycznej	Szt.	1	1<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.
Liczba obiektów mieszkalnych o zwiększonej efektywności energetycznej	Szt.	856	856<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna.

Źródło: Opracowanie własne

7.3.2. Cel operacyjny III.2 Zwiększenie wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy

Dostępność komunikacyjna gminy decyduje o jej atrakcyjności inwestycyjnej oraz dodatnim saldzie migracji. Budowa wysokiej wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej Gminy Orły opierać się będzie m.in. na rozwoju sieci dróg lokalnych oraz współdziałaniu z innymi zarządcami dróg w zakresie modernizacji i rozbudowy sieci dróg o znaczeniu ponadlokalnym. Kooperacja winna być rozwijana zarówno z Zarządem Dróg Wojewódzkich jak i Powiatowym Zarządem Dróg w Przemyślu.

Rozbudowa oraz konserwacja dróg są konieczne, aby spełniały one normy i przystawały do nowych warunków społeczno-gospodarczych, takich jak zwiększony ruch, a także stymulowały rozwój terenów mieszkaniowych, nowych zakładów pracy czy ośrodków turystyki i rekreacji (zapewnienie komfortu i dobrej, jakości dojazdu do posesji oraz zakładów pracy i miejsc wypoczynku).

Niezwykle potrzebne są również nowe inwestycje w zakresie tworzenia miejsc parkingowych - w szczególności przy obiektach użyteczności publicznej i turystycznych, oraz budowy ciągów pieszych i tras rowerowych o charakterze komunikacyjnym i turystycznym. W szczególności ścieżki rowerowe, jako alternatywne korytarze transportowe, jak również rozwiązania typu park&ride mają istotne znaczenie dla rozwoju komunikacji w kontekście konieczności redukcji emisji CO₂ i przejścia na gospodarkę niskoemisyjną.

Jednym z priorytetów pozostaje organizacja nowoczesnego, sprawnego i przyjaznego pasażerom transportu zbiorowego, w szczególności w zakresie organizacji połączeń komunikacyjnych z poszczególnymi miejscowościami do Orłów, by ułatwić załatwienie spraw urzędowych i dostęp do usług zdrowotnych.

Tabela 58 Kierunki interwencji. Cel operacyjny III.2

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Rozwój i poprawa stanu gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej, w tym modernizacja istniejących dróg i budowa nowych.	Urząd Gminy Orły Powiatowy Zarząd Dróg	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Podkarpacki Urząd Wojewódzki (Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg), Powiatowy Zarząd Dróg	2021-2030
2. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy poprzez współpracę z innymi zarządcami dróg w	Urząd Gminy Orły Zarząd Dróg Wojewódzkich Powiatowy	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Zarząd Dróg Wojewódzkich Powiatowy Zarząd	2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

szczegółności z Zarządem Dróg Wojewódzkich i Powiatowym Zarządem Dróg w Przemysłu oraz z Generalną Dyрекcją Dróg Krajowych i Autostrad	Zarząd Dróg Generalna Dyрекcja Dróg Krajowych i Autostrad		Dróg Generalna Dyрекcja Dróg Krajowych i Autostrad	
3. Budowa, przebudowa mostów przepustów na obszarze Gminy Orły	Urząd Gminy Orły Zarząd Dróg Wojewódzkich Powiatowy Zarząd Dróg Generalna Dyрекcja Dróg Krajowych i Autostrad	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Zarząd Dróg Wojewódzkich Powiatowy Zarząd Dróg Generalna Dyрекcja Dróg Krajowych i Autostrad	2021-2030
4. Współpraca w zakresie transportu zbiorowego na terenie Gminy Orły	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Gmina Orły Powiat przemyski, Gminy Powiatu przemyskiego	2021-2030
5. Tworzenie nowych miejsc parkingowych.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Podkarpacki Urząd Wojewódzki	2021-2030
6. Tworzenie nowych dróg rowerowych, jako alternatywnych korytarzy transportowych oraz infrastruktury park & ride	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Podkarpacki Urząd Wojewódzki	2021-2030
7. Montaż koszy na śmieci, ławek w ogólnodostępnych miejscach tj. parki, alejki itp.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Podkarpacki Urząd Wojewódzki	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 59 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba miejsc parkingowych na terenie gminy	Szt.	90	90<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna
Wartość środków publicznych, przeznaczonych na rozwój i poprawę stanu gminnej i powiatowej na terenie Gminy Orły) infrastruktury drogowej	zł	1 463 758,45	1 463 758,45<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna, Budżet Gminy Orły
Wartość środków publicznych, przeznaczonych na rozwój i poprawę stanu powiatowej infrastruktury drogowej	zł	0,00	0,00<	Starostwo Powiatowe	Statystyka powiatowa
Wartość środków publicznych, przeznaczonych na rozwój i poprawę stanu wojewódzkiej infrastruktury drogowej	zł	0,00	0,00<	Zarząd Dróg Wojewódzkich	Statystyka ZDW
Wartość środków publicznych, przeznaczonych na rozwój sieci dróg rowerowych na terenie gminy	zł	0,00	0,00<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna, Budżet Gminy Orły
Powstanie	Szt.	0	0<	Urząd Gminy	Statystyka

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

innych rozwiązań komunikacyjnych na terenie Gminy				Orły	gminna/powiatowa/województwa
---	--	--	--	------	------------------------------

Źródło: Opracowanie własne

7.3.3. Cel operacyjny III.3 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym

Zapewnienie wysokiego poczucia bezpieczeństwa publicznego wymaga szerokiej i kompleksowej współpracy wszystkich służb publicznych i odbywać się powinno na różnych płaszczynach życia mieszkańców.

Jednym z instrumentów wspierających utrzymania porządku i ładu publicznego będzie rozwój systemów bezpieczeństwa. Celem zmniejszenia prawdopodobieństwa występowania niepożądanych sytuacji, zniechęcenia przed atakami wandalizmu i przestępstwami, monitoringiem wizyjnym objęte zostaną strategiczne miejsca na terenie Gminy Orły, w tym budynki użyteczności publicznej i kulturalno-oświatowe. Monitoring, a w konsekwencji szybsze reagowanie służb bezpieczeństwa i większa wykrywalność sprawców, wzmocni poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy.

Ponadto, zaplanowano działania wspierające Ochotnicze Straże Pożarne – w zakresie modernizacji strażnic oraz wyposażenia w nowoczesny, spełniający wszelkie wymagania i normy sprzęt ratowniczy, co przysłuży się, jakości i szybkości interwencji straży, zarówno w przypadku pożarów, jak i powodzi oraz innych zdarzeń.

Priorytet stanowi również poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym – m.in. poprzez edukację zwiększającą bezpieczeństwo i program bezpieczeństwa na drogach przebiegających przez Gminę, szczególnie w miejscach najbardziej niebezpiecznych.

Powyższe przedsięwzięcia pomogą kreować wizerunek gminy, jako miejsca bezpiecznego oraz przyjaznego do życia i pracy.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 60 Kierunki interwencji. Cel operacyjny III.3

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Monitoring strategicznych miejsc na terenie gminy.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Komenda Powiatowa Policji	2021-2030
2. Wspieranie Ochotniczych Straży Pożarnych w zakresie doposażenia poszczególnych jednostek w nowoczesny i wydajny sprzęt, jak również budowa nowych oraz modernizacja istniejących remiz strażackich. Ponadto realizacja działań związanych z utrzymaniem, wyszkoleniem i zapewnieniem gotowości bojowej OSP	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Gminne Jednostki OSP	2021-2030
3. Wzmocnienie bezpieczeństwa publicznego poprzez edukację zwiększającą bezpieczeństwo. Program bezpieczeństwa dzieci i młodzieży na drogach przebiegających przez Gminę	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Komenda Powiatowa Policji	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 61 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba zniszczeń mienia publicznego	Szt.	17	17>	Komenda Powiatowa Policji w Przemyślu	Statystyki policji
Wartość inwestycji w zakresie bezpieczeństwa powodziowego / przeciwpożarowego.	zł	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna, Budżet Gminy Orły
Liczba akcji edukacyjnych dla dzieci i młodzieży dotyczących bezpieczeństwa na drogach	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna, Budżet Gminy Orły
Liczba zakupionych środków trwałych na rzecz OSP	Kpl.	2	2<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna, Budżet Gminy Orły

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Liczba działań innego rodzaju na rzecz utrzymania i poprawy zdolności bojowej OSP	Kpl.	2	2<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna, Budżet Gminy Orły
---	------	---	----	------------------	--------------------------------------

Źródło: Opracowanie własne

7.3.4. Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców

Głównym celem podejmowanych działań w ramach celu dotyczącego rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców Gminy Orły jest poprawa komfortu i jakości życia.

Polityka w zakresie zdrowia realizowana będzie poprzez zapewnienie wszystkim mieszkańcom dostępu do opieki medycznej o wysokim standardzie usług – doskonalenie bazy infrastrukturalnej, wyposażenia oraz standardu obsługi w placówkach zdrowia, organizowanie i wspieranie akcji oraz programów profilaktycznych, badań i konsultacji medycznych dla mieszkańców gminy, jak również poprzez kształtowanie, promocję właściwych postaw i aktywną edukację na rzecz zdrowego stylu życia.

Osoby wykluczone społecznie bądź zagrożone wykluczeniem wymagają najczęściej kompleksowego wsparcia, by zwiększyć ich szanse na rynku pracy. Konieczne w tym względzie jest projektowanie wsparcia ukierunkowanego przede wszystkim na rozwój umiejętności funkcjonowania w społeczeństwie i samodzielności. Dla prawidłowej realizacji powyższych zamierzeń, niezbędne jest rozwijanie form aktywnej integracji i poprawa skuteczności funkcjonowania instytucji pomocy społecznej w Gminie Orły.

Strategia Rozwoju postępowania w obszarze bezpieczeństwa społecznego opierać będzie się natomiast na aktywnej, racjonalnej, adekwatnej do potrzeb i nowoczesnej polityce społecznej. Realizowane działania służyć będą przeciwdziałaniu wykluczeniu oraz wyłączeniu społecznemu różnych grup zmarginalizowanych bądź zagrożonych marginalizacją, wzmocnieniu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie rodzin, dzieci i młodzieży.

W dłuższej perspektywie takie działanie winno doprowadzić do ekonomicznego usamodzielnienia mieszkańców a tym samym zmniejszenia obciążeń Budżetu Gminy Orły z tytułu transferów socjalnych. Zapobieganie występowaniu oraz niwelowanie przejawów wykluczenia dotyczyć będzie także osób niepełnosprawnych i starszych (zbudowanie oferty specjalistycznych usług adresowanych dla grupy seniorów, w tym rozwój różnych form wsparcia). By sprostać nowym wyzwaniom konieczne będzie wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w celu identyfikacji i łagodzenia problemów społecznych na terenie gminy, np. wykorzystywanie mechanizmów ekonomii społecznej.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Realizacja tych działań powinna przebiegać w zgodzie z założeniami Programu Rewitalizacji dla Gminy Orły gdzie określono obszary rewitalizacji, w których szczególnie należy kumulować interwencję w zakresie aktywizacji i integracji osób zagrożonych wykluczeniem.

Tabela 62 Kluczowe działania. Cel operacyjny III.4

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Wprowadzenie nowych rozwiązań w celu identyfikacji i łagodzenia problemów społecznych na terenie gminy.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy, inne instytucje rynku pracy	2021-2030
2. Programy aktywnej integracji realizowane przez ośrodki pomocy społecznej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy, inne instytucje rynku pracy	2021-2030
3. Programy aktywnej integracji realizowane przez inne podmioty	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Podmioty szeroko rozumianej ekonomii społecznej	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Podmioty szeroko rozumianej ekonomii społecznej	2021-2030
4. Organizowanie i wspieranie różnorodnych form pomocy społecznej, w tym świetlic socjoterapeutycznych, oddziałów dziennych, ośrodków wsparcia czy warsztatów terapii zajęciowej.	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Podkarpacki Urząd Wojewódzki, organizacje pozarządowe	2021-2030
5. Działania na rzecz	Gminny Ośrodek Pomocy	Wójt Gminy Orły i pracownicy	Samorząd Województwa Podkarpackiego,	2021-2030

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

wyrównywania szans osób niepełnosprawnych.	Spółecznej	UG Orły	Podkarpacki Urząd Wojewódzki, organizacje pozarządowe	
6. Utworzenie domu dziennego pobytu dla seniorów, w tym również pakiety działań aktywizacyjno-integracyjnych dla osób starszych	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, organizacje senioralne	2021-2030
7. Poszerzanie pakietu istniejących usług medycznych	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Podmioty lecznicze, organizacja pozarządowe	2021-2030
8. Aktywna edukacja na rzecz zdrowego stylu życia.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Szkoły, organizacje pozarządów	2021-2030
9. Doskonalenie stanu technicznego bazy lokalowej i infrastrukturalnej w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej, w tym: budowa nowych placówek medycznych oraz modernizacja istniejących	Urząd Gminy Orły / podmioty Podstawowej Opieki Zdrowotnej	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Jednostki Podstawowej Opieki Zdrowotnej w Gminie Orły	2021-2030
10. Dostosowanie placówek edukacyjnych do potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Szkoły, organizacje pozarządowe	2021-2030
11. Stworzenie infrastruktury opieki dla najmłodszych – utworzenie żłobka	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 63 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba osób korzystających ze wsparcia w ramach pomocy społecznej	Szt.	529	529>	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	Statystyka Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
Wartość inwestycji z zakresu infrastruktury społeczno-zdrowotnej, w tym na infrastrukturę medyczną, opiekuńczo-wychowawczą, oświatową	zł	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna, Budżet Gminy Orły
Liczba akcji profilaktycznych	Szt.	12	12<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna,
Liczba mieszkań socjalnych oddanych do użytku	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna,

Źródło: Opracowanie własne

7.4. Obszar 4 Turystyka, reaktancja i oferta czasu wolnego

Cel strategiczny IV: Wysoka atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna gminy, oparta na bogatym dziedzictwie przyrodniczo-kulturowym i szerokiej ofercie czasu wolnego

7.4.1 Cel operacyjny IV.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego w Gminie Orły

Ochrona przestrzeni i dziedzictwa kulturowego stanowi istotne wyzwanie Gminy Orły w perspektywie 2030 roku. Zgodnie z nowym podejściem do zarządzania kulturą, zasobami dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, zaprojektowane działania służyć będą kompleksowej ochronie i zachowaniu dziedzictwa (m.in. zabiegi konserwatorskie i modernizacyjne, rewaloryzacja dziedzictwa, kultywowanie tradycji, wspieranie folkloru i sztuki ludowej, zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych), ale również generowaniu impulsów do dalszego jego rozwoju, np. poprzez nadawanie zabytkom nowych funkcji.

Współdziałanie władz samorządowych, sąsiednich gmin, sektora biznesu, instytucji kultury, środowisk artystycznych i twórczych, służb konserwatorskich oraz innych odpowiedzialnych podmiotów pozwoli na wzmocnienie podejmowanych działań i bardziej racjonalne wydatkowanie środków, a także możliwość uzyskania dodatkowych korzyści przez partnerów na różnych etapach realizacji wspólnych przedsięwzięć (komplementarność i synergia).

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 64 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.1

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Rewitalizacja przestrzeni i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Gminy Orły	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Powiat Przemyski, służby konserwatorskie, Skarb Państwa Podmioty gospodarcze, rolnicy, izby gospodarcze,	2021-2030
2. Organizacja wydarzeń kulturalnych, bazujących na obrzędach i zwyczajach wiejskich oraz na produkcji rolnej,	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Podmioty gospodarcze, rolnicy, izby gospodarcze, placówki oświatowe, mieszkańcy, zespoły i artyści lokalni, media lokalne i regionalne	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 65 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Liczba inwestycji w zakresie ochrony dziedzictwa	Szt.	2	2<	Urząd Gminy Orły	Protokół odbioru prac.
Liczba wydarzeń kulturalnych	Szt.	2	2<	Urząd Gminy Orły	Lista uczestników.

Źródło: Opracowanie własne

7.4.2. Cel operacyjny IV.2 Rozwój turystyki

Ważną szansą rozwojową Gminy Orły jest wykorzystanie bogactwa walorów przyrodniczych i kulturowych dla podniesienia atrakcyjności rekreacyjno-wypoczynkowej gminy.

Rozwój turystyki i usług czasu wolnego możliwy będzie m.in. dzięki wsparciu dla rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej oraz okolicy turystycznej na terenie gminy. Zaplanowano przedsięwzięcia, mające na celu stworzenie oferty dla turystyki aktywnej – m.in. rozwój systemu ścieżek pieszych i rowerowych, prezentujących najciekawsze i najbardziej wartościowe miejsca pod względem krajobrazowym, historycznym, kulturowym czy przyrodniczym.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Ważną będzie także współpraca pomiędzy sąsiednimi JST w zakresie budowania spójnej i komplementarnej oferty.

Tabela 66 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.2

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Rozwój aktywnego wypoczynku i zwiększenie potencjału turystycznego gminy m.in. poprzez rozbudowę rekreacyjno-turystycznych ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Gminy Powiatu Przemyskiego, Organizacje turystyczne	2021-2030
2. Rozwój istniejącej bazy sportowo – rekreacyjnej, w tym budowa bazy sportowo-rekreacyjnej na terenie Gminy Orły	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Gminy Powiatu Przemyskiego, Organizacje turystyczne	2021-2030
3. Budowa i modernizacja kompleksów turystycznych	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Gminy Powiatu Przemyskiego, Organizacje turystyczne	2021-2030
4. Organizacja wydarzeń kulturalnych, bazujących na zwyczajach wiejskich oraz na produkcji rolnej,	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Podmioty gospodarcze, rolnicy, izby gospodarcze, placówki oświatowe, mieszkańcy, parafie, zespoły i artyści lokalni, media lokalne i regionalne	2021-2030
5. Budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych, centrach miejscowości z obszaru Gminy Orły	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Województwa Podkarpackiego, Podkarpacki Urząd Wojewódzki	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 67 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Długość rowerowych tras turystycznych na terenie gminy	km.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna
Liczba imprez i wydarzeń o charakterze turystycznym	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna
Wartość inwestycji w infrastrukturę turystyczną	Zł.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna

Źródło: Opracowanie własne

7.4.3. Cel operacyjny IV.3 Poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjno – sportowej

Jednym z większych wyzwań Gminy Orły w perspektywie 2021-2030 jest rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej, skierowanej zarówno do mieszkańców, jak i osób, odwiedzających gminę, w tym również mieszkańców całego regionu województwa podkarpackiego i spoza niego, którzy aktywnie korzystają z obszaru Gminy Orły w celach rekreacyjnych. Oferta powyższa powinna być urozmaicona, dostosowana do potrzeb społecznych, konkurencyjna w stosunku do innych możliwości zagospodarowania czasu wolnego oraz rozwijająca, a katalog przedsięwzięć realizacyjnych otwarty.

Ofertę kulturalno-rozrywkową winno się budować wokół imprez o charakterze ponadlokalnym, bazujących na tradycji i specyfice Gminy Orły oraz we współpracy z zewnętrznymi organizatorami imprez kulturalnych i sportowych, jak również w oparciu o własną bazę kulturalną, w tym w oparciu o silną i nowoczesną instytucję kultury.

Historia, tradycja, folklor zobowiązuje władze, ale i każdego mieszkańca do ochrony i pielęgnowania lokalnych i regionalnych wartości kulturowych. W tym sensie zasadne jest wspieranie lokalnych zespołów i Kół Gospodyń Wiejskich.

Dla rozwijania talentów sportowych, utrzymania kondycji, sprawności, dobrego stanu zdrowia mieszkańców ważnym jest stwarzanie odpowiednich warunków dla aktywności rekreacyjno-sportowej.

Wyzwaniem pozostaje aktywizacja oraz edukacja obywatelska i kulturalna, w szczególności dzieci i młodzieży, jak również upowszechnianie kultury fizycznej, co pozwoli na ich wszechstronny rozwój oraz podniesienie potencjału intelektualnego i społecznego.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 68 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.3

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Organizacja imprez o charakterze ponadlokalnym	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Organizacje pozarządów	2021-2030
2. Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenie gminy (m.in. place zabaw, siłownie napowietrzne, boiska wielofunkcyjne) oraz właściwe wykorzystanie obiektów już funkcjonujących	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Wojewódzki, organizacje pozarządowe, kluby sportowe	2021-2030
3. Modernizacja, remont i doposażenie Gminnego Ośrodka Kultury oraz świetlic wiejskich (w zakresie świadczenia usług kulturalnych)	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Samorząd Wojewódzki, organizacje pozarządowe, organizacje kulturalne	2021-2030
4. Wspieranie i rozwój inicjatyw społeczno-kulturalnych służących integracji mieszkańców gminy	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 69 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Wartość środków publicznych przeznaczonych na stworzenie bazy infrastrukturalnej dla usług kulturalnych i rekreacyjno-sportowych	zł	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna
Liczba uczestników imprez o charakterze ponadlokalnym	Szt.	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

7.4.4. Cel operacyjny IV.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację

Skuteczność wykorzystania naturalnych potencjałów Gminy Orły znajdująca odzwierciedlenie w poziomie popytu na turystykę i rekreację, zależeć będzie w głównej mierze od stworzenia sprawnego i profesjonalnego systemu promocji gminy, kształtującego wizerunek gminy, jako miejsca oferującego bogatą i różnorodną ofertę spędzania czasu wolnego.

Tabela 70 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.4

Kierunki interwencji	Jednostka realizująca	Jednostka monitorująca po stronie gminy	Partnerzy	Okres realizacji
1. Poprawa dostępu do informacji o obiektach turystycznych w Gminie Orły poprzez m.in. <ul style="list-style-type: none">• oznakowanie miejsc turystycznych• stosowanie elementów wizualizacji na portalu gminnym.• Publikacje i akcje promocyjne	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Organizacje pozarządowe, organizacje turystyczne	2021-2030
2. Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi w zakresie promocji czasu wolnego, markowych produktów turystycznych i wydarzeń kulturalnych.	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Organizacje pozarządowe, media lokalne i regionalne organizacje turystyczne	2021-2030
3. Intensywne działania promocyjne, w zakresie promocji kulturalnej i tożsamości lokalnej (m.in. sprawna obsługa strony internetowej gminy, likwidacja szpecących banerów na rogatkach gminy i posadowienie nowych, okolicznościowe ryngrafy z nowym herbem gminy dla nowożeńców, złotych jubilatów, pakiet powitalny dla nowonarodzonych mieszkańców gminy z herbem itp.; szkolna edukacja kulturalno-artystyczna – zajęcia pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży w zakresie)	Urząd Gminy Orły	Wójt Gminy Orły i pracownicy UG Orły	Organizacje pozarządowe, szkoły	2021-2030

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 71 Wskaźniki do monitorowania

Wskaźnik realizacji	Jednostka miary	Wartość bazowa	Oczekiwany rezultat do roku 2030	Źródło danych	Metoda pozyskania danych
Wartość środków publicznych przeznaczonych na promocję turystyki, kultury i rekreacji	zł	0	0<	Urząd Gminy Orły	Statystyka gminna

Źródło: Opracowanie własne

8. Wieloletni Plan Inwestycyjny

Nieodzownym elementem każdej Strategii Rozwoju jest Wieloletni Plan Inwestycyjny zawierający kluczowe i strategiczne inwestycje planowane do wykonania w celu realizacji założeń i priorytetów wskazanych w dokumencie strategicznym. Poniżej zamieszczono tabelę z kartami zadań, zawierającymi wybrane inwestycje kluczowe dla mieszkańców i władz gminy, których realizacja w szczególny sposób wpłynie na zmianę standardu życia mieszkańców.

Wybrane inwestycje, przedstawione poniżej nie wyczerpują katalogu przedsięwzięć możliwych do realizacji w ramach niniejszej strategii, a które będą bezpośrednio wpisywać się w realizację wskazanych w rozdziale 7. **Kierunki interwencji.**

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 72 Kluczowe przedsięwzięcia planowane do realizacji w latach 2021-2030

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia i zakres	Okres realizacji	Szacunkowa wartość inwestycji w zł	Źródła finansowania	Cel operacyjny (oznaczenie)
Karta zadania nr 1	Inwestycje w Infrastrukturę wod-kan: - rozbudowa kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących. - modernizacja stacji uzdatniania wody na terenie Gminy Orły. - Modernizacja oczyszczalni ścieków położonych na terenie Gminy Orły	2021-2030	2 100 000,00	PROW 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	III.1
Karta zadania nr 2	Budowa, sieci dróg rowerowych na obszarze Gminy Orły	2021-2030	1 500 000,00	PROW 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST, Podkarpacki Urząd Wojewódzki (m.in.: Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg), Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	III.2
Karta zadania nr 3	Budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg na obszarze Gminy Orły	2021-2030	2 200 000,00	PROW 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST, Podkarpacki Urząd Wojewódzki (m.in.: Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg), Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	III.2
Karta zadania nr 4	Budowa, przebudowa mostów przepustów na obszarze Gminy Orły	2021-2030	900 000,00	PROW 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST, Podkarpacki Urząd Wojewódzki (m.in.: Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg), Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	III.2
Karta zadania nr	Pozyskiwanie terenów pod inwestycje oraz ich uzbrojenie	2021-	1 200 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST	I.2

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

5		2030			
Karta zadania nr 6	Modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp) na obszarze Gminy Orły	2021-2030	900 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST, NFOŚiGW/WFOŚiGW, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	III.1
Karta zadania nr 7	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Orły	2021-2030	700 000,00	PROW 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST, Podkarpacki Urząd Wojewódzki, WFOŚiGW/NFOŚiGW, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	III.2
Karta zadania nr 8	Utworzenie Domu Dziennego pobytu dla seniorów/utworzenie Klubu Senior +	2021-2030	400 000,00	Budżet RP (np. Program Senior Wigor), budżet JST	III.4
Karta zadania nr 9	Utworzenie żłobka	2021-2030	700 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Budżet RP (Program Maluch) budżet JST	III.4
Karta zadania nr 10	Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych pod zbiorniki wody na terenie Gminy Orły	2021-2030	1 100 000,00	PROW 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	IV.2
Karta zadania nr 11	Modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych na obszarze Gminy Orły	2021-2030	1 300 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Budżet RP (np. Sportowa Polska), Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	IV.3
Karta zadania nr	Rewitalizacja Centrum Orłów oraz miejscowości Gminy Orły	2021-2030	1 400 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, budżet JST, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	II.2

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

12					
Karta zadania nr 13	Montaż Odnawialnych źródeł Energii na terenie Gminy Orły	2021-2030	1 100 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Programy NFOŚiGW, Programy WFOŚiGW Rzeszów, budżet JST, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	III.1
Karta zadania nr 14	Budowa i modernizacja istniejących świetlic wiejskich położonych na terenie gminy	2021-2030	600 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Programy WFOŚiGW, PROW 2021-2027, Programy Odnowy Wsi, budżet JST	II.2
Karta zadania nr 15	Budowa nowych remiz strażackich oraz modernizacja istniejących remiz na terenie Gminy Orły	2021-2030	900 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Programy WFOŚiGW, Programy NFOŚiGW, Budżet RP np. Fundusz Solidarnościowy itp.	III.3
Karta zadania nr 16	Doposażenie jednostek OSP w nowoczesny sprzęt ratowniczo – gaśniczy z terenu Gminy Orły	2021-2030	320 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Programy WFOŚiGW, Programy NFOŚiGW, Budżet RP np. Fundusz Solidarnościowy, Mały Strażak itp.	III.3
Karta zadania nr 17	Remont i modernizacja zabytkowych budynków, parków, cmentarzy wojennych z obszaru Gminy Orły	2021-2030	1 300 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, PROW 2021-2027, Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład	IV.1
Karta zadania nr 18	Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez wyeliminowanie pokryć dachowych i innych odpadów zawierających azbest z obszaru Gminy Orły	2021-2030	320 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Programy WFOŚiGW w Rzeszowie	II.3
Karta zadania nr	Montaż małej architektury (np. kosze na śmieci, ławki, stojaki rowerowe, tablice informacyjne itp.) w ogólnodostępnych miejscach	2021-2030	900 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, PROW 2021-2027	III.2

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

19					
Karta zadania nr 20	Budowa zaplecza sportowo-rekreacyjnej na terenie gminy Orły (m.in. place zabaw, siłownie napowietrzne, boiska wielofunkcyjne, ławki itp.)	2021-2030	1 600 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, PROW 2021-2027	IV.3
Karta zadania nr 21	Budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych, centrach miejscowości z obszaru Gminy Orły	2021-2030	600 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, PROW 2021-2027	IV.2
Karta zadania nr 22	Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych	2021-2030	500 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, PROW 2021-2027	III.1
Karta zadania nr 23	Utworzenie stacji ładowania elektrycznych samochodów na terenie Gminy Orły	2021-2030	400 000,00	Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, Programy WFOŚiGW w Rzeszowie/ NFOŚiGW	III.1

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

9. Cześć planistyczna

9.1 Misja i wizja

MISJA GMINY to nic innego, jak idea jej rozwoju nadająca ogólny kierunek działań, oraz określająca pośrednio dziedziny, na których władze powinny skupić najbardziej swoją uwagę w planowanym okresie. Jest indywidualnym, generalnym planem ukształtowania mocnej pozycji jednostki samorządu terytorialnego wśród innych jednostek. Z jednej strony stanowi przesłanie i obietnicę skierowaną do mieszkańców gminy. Dzięki niej cele działalności władz powinny być lepiej zrozumiałe dla wszystkich obywateli. Z drugiej natomiast definiuje sposób, w jaki chce by gmina była postrzegana przez jej otoczenie. Określenie misji jest, więc publiczną częścią planu strategicznego.

Misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają władzom gminy i jej mieszkańcom w procesach rozwojowych. Wskazuje również na czynniki uzasadniające przyjęcie określonych wartości, jako nadrzędnych. Zawiera w sobie odpowiedzi na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Dlaczego? Co jest naszym priorytetem?

Uwzględniając przyjęte założenia misja Gminy Orły brzmi:

MISJA GMINY ORŁY

Gmina Orły przy pełnym wykorzystaniu potencjału, jakim dysponuje będzie dążyła w swoich strategicznych działaniach do zrównoważonego rozwoju gospodarczego (ożywienie przedsiębiorczości opartej na lokalnych bogactwach, wiedzy i kwalifikacjach mieszkańców), przy jednoczesnym zapewnieniu wysokiej, jakości życia mieszkańcom (rozwój podstawowej infrastruktury technicznej, stworzenie warunków do różnych form aktywności, ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług publicznych).

Wyżej zaprezentowane kierunki rozwoju zaproponowane w misji odpowiadają przede wszystkim na bieżące potrzeby lokalnej społeczności. Dzięki pełnemu wykorzystaniu potencjału Gminy Orły będzie możliwy jej wszechstronny rozwój społeczno-gospodarczy. Jednocześnie z poprawą sytuacji gospodarczej będzie następował wzrost, jakości życia mieszkańców. Nowe możliwości zatrudnienia (rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, agroturystyki, ekologicznych upraw) wpłyną pozytywnie na poziom życia lokalnej społeczności. Dodatkowo nastąpi poszerzenie oferty turystycznej i kulturalnej oraz poprawa ogólnodostępnej infrastruktury i estetyki otoczenia.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

WIZJA GMINY stanowi odzwierciedlenie oczekiwań i aspiracji mieszkańców oraz władz. Wskazuje ona miejsce, w którym Gmina Orły ma się znaleźć w perspektywie do roku 2030. Rysuje ona obraz w sytuacji wypełnienia sformułowanej misji oraz wyznaczonych celów strategicznych.

Określona w ramach niniejszego opracowania wizja stanowi podstawę celów Gminy Orły w zakresie jej rozwoju.

Nakreślona poniżej wizja Gminy Orły zostanie urzeczywistniona dzięki osiągnięciu w perspektywie do 2030 roku celów strategicznych zapewniających zrównoważony rozwój jednostki samorządu terytorialnego oparty o posiadane zasoby społeczno-gospodarcze.

Jak wskazują, zaprezentowane w pierwszych częściach niniejszego dokumentu, wnioski z przeprowadzonej diagnozy oraz wyniki licznych analiz w ciągu ostatnich lat sytuacja społeczno-gospodarcza w gminie, a także w otoczeniu wojewódzkim czy krajowym ulega dynamicznym metamorfozom. Na możliwość rozwoju oraz kształtowanie warunków życia mieszkańców wpływają już nie tylko m.in. zachodzące zmiany w strukturze demograficznej ludności (głównie zachodzące zjawisko starzenia się społeczeństwa), rozwój nowoczesnych technik, technologii i cyfryzacji, zwiększająca się presja na środowisko naturalne, negatywne procesy demograficzne. Jak pokazał ostatni rok, tj. 2020 r., nawet stosunkowo małe jednostki samorządu terytorialnego dotyczą zjawiska o skali globalnej- pandemia wirusa SARS-COV2, które rodzą konieczność przeformułowania dotychczasowych sposobów prowadzenia polityki lokalnej. niespotykane od wielu lat na terenie Polski zjawisko epidemii choroby (dot. COVID-19) oraz wywołany przez nią kryzys gospodarczy, stanowi nie lada wyzwanie do zaplanowania nowego modelu planowania rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Lepsze wykorzystanie endogenicznych potencjałów rozwojowych Gminy Orły, jeszcze mocniejsze kładzenia nacisku na ochronę lokalnego środowiska naturalnego i bioróżnorodności biologicznej, zachowanie dziedzictwa kulturowo-historycznego gminy dla przyszłych pokoleń, rozwój usług społecznych oraz ciągła poprawa warunków życia społeczności lokalnej to filary zaprezentowanej poniżej wizji rozwoju Gminy Orły do 2030 rok.

Bardzo ważnym elementem jest kapitał ludzki i kapitał społeczny, które w dzisiejszych czasach stanowią podstawowe czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego. Najważniejszą wartością Gminy Orły jest, więc społeczność tworząca wspólnotę samorządową, a przede wszystkim jej mieszkańcy, dla których odpowiednio do ich potrzeb, należy zapewnić wysokiej jakości usługi społeczne oraz atrakcyjną przestrzeń publiczną. Tym samym Gmina Orły będzie miejscem przyjaznym i bezpiecznym, otwartym na wszystkie grupy społeczne oraz wspierającą ich aktywność.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

WIZJA GMINY ORŁY

Gminy Orły prowadzi szeroką działalność gwarantującą wysoką jakość życia społeczności lokalnej, poprzez dostęp do nowoczesnej i bezpiecznej sieci infrastruktury technicznej oraz społecznej. W efekcie przeprowadzonych inwestycji (racjonalnie wykorzystujących lokalną specyfikę oraz endogeniczne zasoby) jednostka rozwija się w sposób zrównoważony. Niebagatelną rolę w tym zakresie odgrywa ochrona dziedzictwa naturalnego i bioróżnorodności biologicznej obszaru. Skutecznie funkcjonująca gospodarka generuje zwiększone przychody podatkowe dla gminy wpływając na wzrost jej zdolności w zakresie realizacji inwestycji prorozwojowych (na które dodatkowo efektywnie pozyskuje środki zewnętrzne) oraz finansowania zadań własnych. Gminę zamieszkują aktywni, prężni w działaniach i zintegrowani mieszkańcy, chętnie współpracujący z lokalnymi organizacjami w realizacji wspólnych celów. Wysoka jakość usług społecznych (kulturalnych, edukacyjnych, zdrowotnych, sportowo-rekreacyjnych) wpływa pozytywnie na komfort ich życia i stanowi istotny instrument zachęty dla nowego osadnictwa. Kreatywności i otwartości mieszkańców kształtują nowoczesny charakter gminy. Jednocześnie nie oznacza to odcięcia się do lokalnego dziedzictwa kulturowo-historycznego- kultywowane są i przekazywane z pokolenia na pokolenie tradycje, obyczaje, zadbane są „pomniki” dziedzictwa materialnego i niematerialnego. Wyjątkową troską otoczeni są ludzie starsi i będący w trudnych sytuacjach życiowych (wykluczeni lub zagrożeni wykluczeniem społecznym). Zarządzanie samorządowymi jednostkami organizacyjnymi odbywa się w sposób kompleksowy i zapewniający wysoki standard świadczonych usług publicznych. Efektywnie działająca administracja aktywizuje istniejący kapitał społeczny do współdziałania. Efektem tego jest realizacja wspólnych przedsięwzięć i projektów wpływających dodatnio na dalszy rozwój jednostki samorządu terytorialnego.

Konstrukcja niniejszej wizji opiera się na założeniach stałego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Orły przy wykorzystaniu jej zasobów wewnętrznych – walorów przyrodniczych oraz kapitału społecznego. Wykorzystanie tego wewnętrznego potencjału, przy pomocy środków własnych oraz zewnętrznych przyczyni się do przyspieszenia procesów modernizacyjnych lokalnej gospodarki, pobudzenia miejscowej przedsiębiorczości, a przez to poprawy poziomu życia mieszkańców. Kluczem do zmiany sytuacji na terenie gminy jest skoncentrowanie się na podniesieniu efektywności lokalnej gospodarki. Wiąże się to przede wszystkim z przezwyciężeniem słabych stron, których istnienie uniemożliwia przyspieszenie procesów rozwojowych.

Dlatego też zaproponowane cele strategiczne i kierunki działań skupiają się w głównej mierze na ograniczaniu barier hamujących i wykorzystaniu mocnych stron. Zmiany, które zajądą w wyniku realizacji szeregu zaproponowanych w ramach niniejszego opracowania działań, w dłuższej perspektywie czasu, przyczynią się do rozwoju przedsiębiorczości i zasobów ludzkich, a także pozytywnie wpłyną na komfort życia mieszkańców.

9.2 Cel nadrzędny

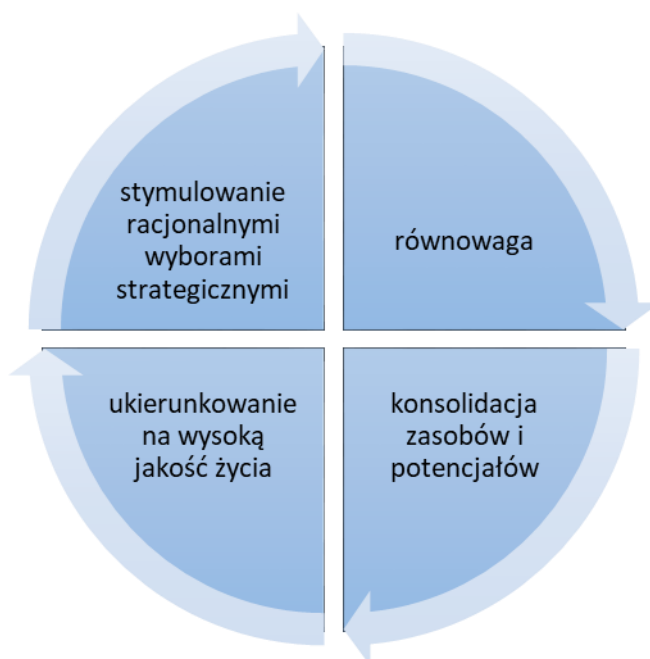
Cel nadrzędny wyznacza podstawowe kryteria oceny procesów rozwojowych. Ważne, aby wskazywał na te efekty procesu rozwojowego, które są autentycznie najważniejsze dla lokalnej społeczności. Jednocześnie istotne jest, by były to wyniki możliwe mierzalne, pozwalające na późniejszą ocenę osiągniętych rezultatów.

Cel nadrzędny brzmi następująco: **Równowaga, wysoka jakość i stabilizacja życia oraz satysfakcja mieszkańców.**

9.3 Paradygmat rozwoju

W ramach niniejszego dokumentu zaproponowano i przyjęto model zrównoważonego rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Ma on charakter funkcjonalny, oparty jest o cztery filary i zakłada zrównoważony terytorialnie rozwój, konsolidację zasobów i potencjałów, jest stymulowany racjonalnymi wyborami strategicznymi oraz ukierunkowany na osiągnięcie wysokiej jakości życia.

Wykres 14 Paradygmat rozwoju

Źródło: Opracowanie własne

Kluczowym elementem wyżej zaprezentowanego modelu są wzajemnie korelacje zarówno w przestrzeni, stymulujące i umożliwiające zrównoważony terytorialnie rozwój, jak i w układzie poszczególnych obszarów tematycznych (społecznych i gospodarczych), jako źródło synergii generujące wartość dodaną rozwoju. Niezwykle istotnym elementem są także powiązania

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

międzyinstytucjonalne. Mowa tutaj przede wszystkim o zacieśnianiu współpracy podmiotów, instytucji administracji publicznej, organizacji pozarządowych (III sektor) oraz zacieśnienia relacji z mieszkańcami. Pozwoli to na zwiększenie potencjałów i aktywności na rzecz rozwoju, wzajemne uzupełnianie działań, poprawę efektywności, co przełoży się na lepsze wykorzystanie zasobów materialnych i nie materialnych na rzecz rozwoju i dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców.

9.4 Model strukturalny funkcjonalno – przestrzennej Gminy

Podrozdział odnosi się do przepisów wskazujących, iż Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 określa w szczególności „model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy (art. 10e. 1.4) zawartego w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządnie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713 1378).

Model struktury przestrzenno – funkcjonalnej służy będzie zobrazowaniu przestrzennej struktury gminy, wpisując w model poszczególne zadania inwestycyjne Gminy. Przedstawione zadania inwestycyjne posiadają wyłącznie charakter przestrzenny, jednak stworzone zostały na podstawie szacowanych zadań inwestycyjnych, które Gmina chciałaby zrealizować w perspektywie 2021-2030.

W ramach najważniejszych zadań inwestycyjnych można wymienić:

1. Infrastruktura komunikacyjna:

- Budowa, sieci dróg rowerowych na obszarze Gminy Orły,
- Modernizacja i rozbudowa systemu oświetlenia ulicznego (wymiana i montaż nowych lamp) na obszarze Gminy Orły,
- Budowa, przebudowa modernizacja, sieci dróg na obszarze Gminy Orły,
- Budowa, przebudowa mostów przepustów na obszarze Gminy Orły,
- Modernizacja i budowa dróg lokalnych i chodników na obszarze Gminy Orły.

2. Infrastruktura rekreacyjno sportowa:

- Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych nad zbiornikami wody na terenie Gminy Orły,
- Modernizacja obiektów sportowo – rekreacyjnych na obszarze Gminy Orły,
- Budowa zaplecza sportowo-rekreacyjnej na terenie Gminy Orły (m.in. place zabaw, siłownie napowietrzne, boiska wielofunkcyjne, ławki itp.),

3. Infrastruktura techniczna:

- Inwestycje w Infrastrukturę wod-kan:
 - budowa kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących.
 - Modernizacja oczyszczalni ścieków i przepompowni ścieków położonych na terenie Gminy Orły,
- Rewitalizacja Centrum Orłów oraz miejscowości Gminy Orły,
- Montaż Odnawialnych źródeł Energii na terenie Gminy Orły.

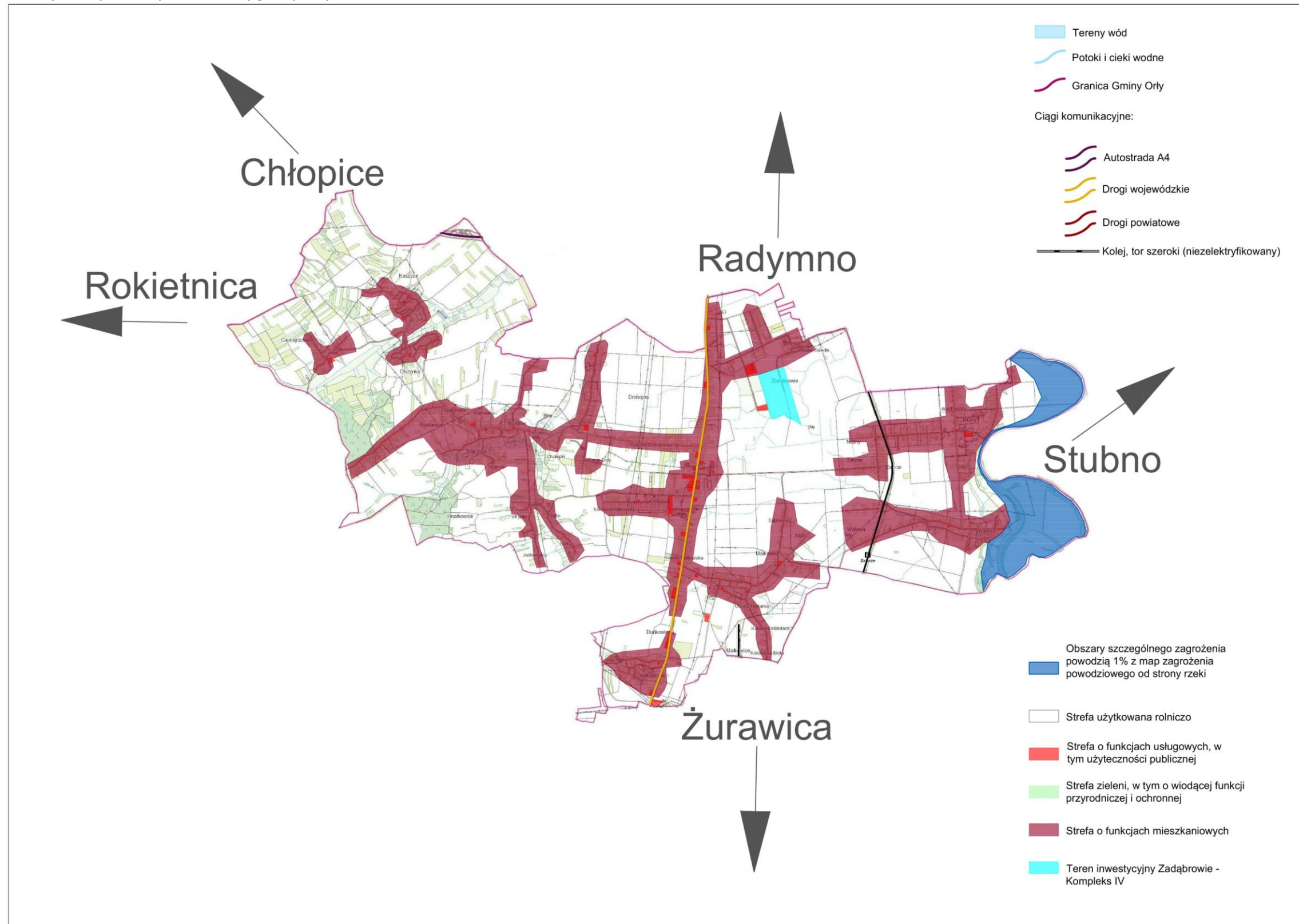
Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

4. Infrastruktura społeczna:

- Utworzenie Domu Dziennego pobytu dla seniorów/utworzenie Klubu Senior +,
- Utworzenie stacji ładowania samochodów elektrycznych na terenie Gminy Orły,
- Modernizacja istniejących świetlic wiejskich położonych na terenie gminy
- Modernizacja istniejących remiz na terenie Gminy Orły,
- Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych.

Mapa 5 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.

Źródło: Opracowanie własne

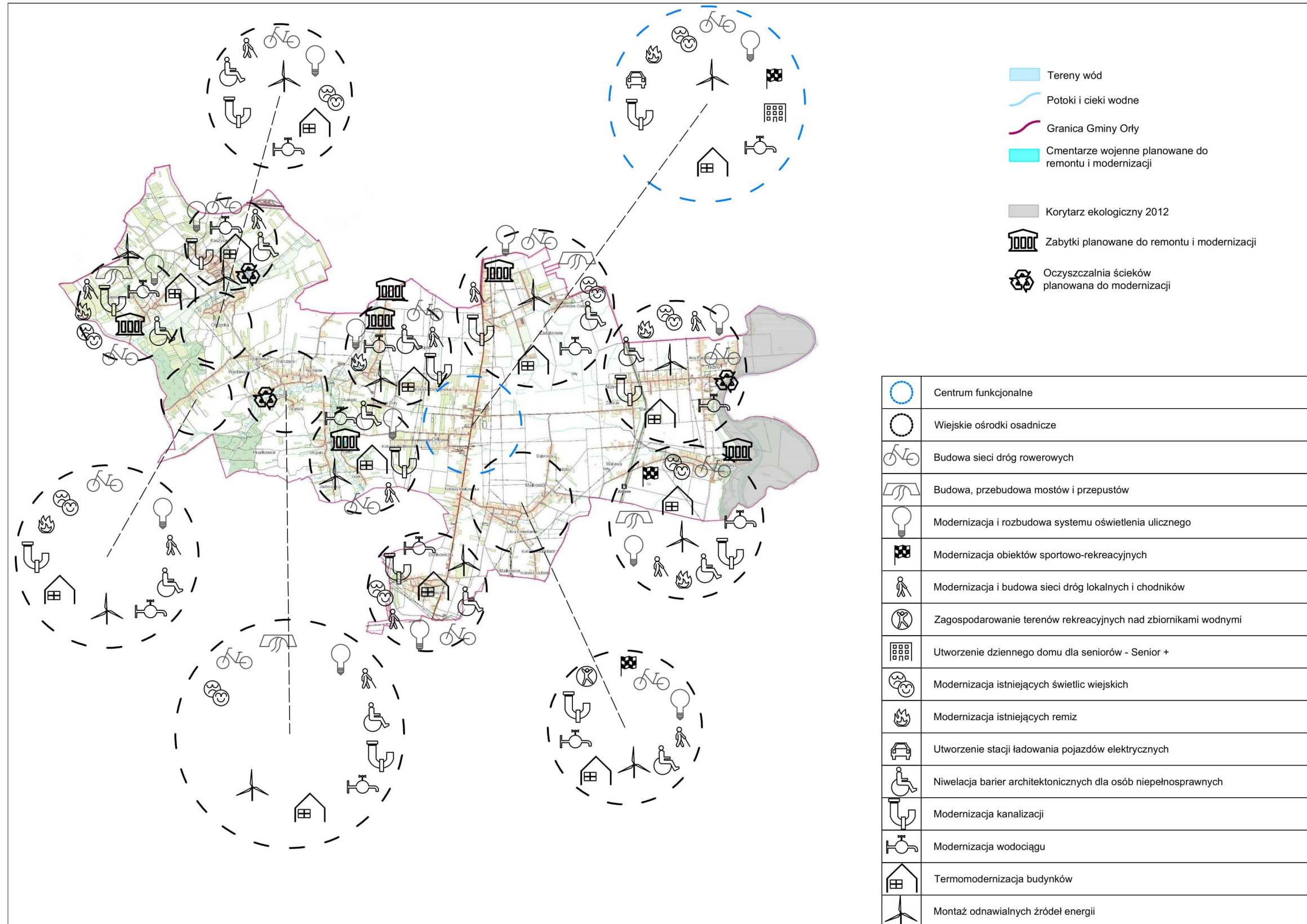
Mapa 6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.

Źródło: Opracowanie własne

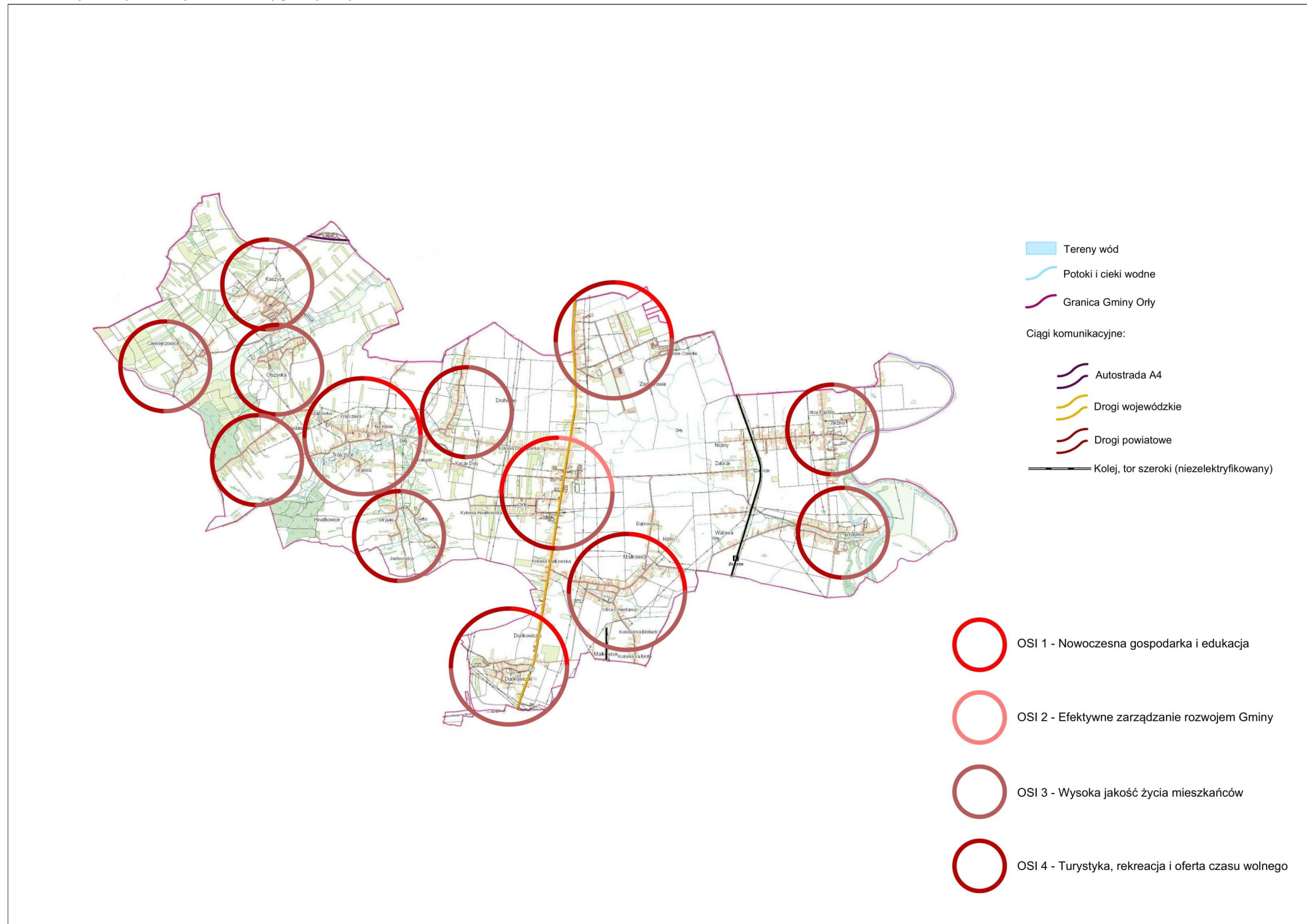
Mapa 7 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.

Źródło: Opracowanie własne

Mapa 8 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

9.5 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Kolejnym z wyznaczników świadczących o zastosowaniu zintegrowanego podejścia w planowaniu rozwoju Gminy Orły, jest określenie w ramach niniejszego dokumentu strategicznego ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie.

Przedstawione w ramach niniejszego dokumentu ustalenia i rekomendacje wskazują przewidywane oraz pożądane działania w dziedzinie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej. Sygnalizują one działania planistyczne niezbędne do realizacji strategii

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 73 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Nazwa obszaru	Charakterystyka	Najważniejsze założenia zintegrowanej polityki rozwoju	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej
Tereny o funkcjach usługowych, w tym użyteczności publicznej	Obszary administracyjno-usługowe, istotne ze względu na obsługę mieszkańców gminy oraz sąsiednich gmin wiejskich, a także skupiające miejsca pracy. Jest to głównie miejscowość Orły. W miejscowości tej zlokalizowane są m.in. instytucje i obiekty użyteczności publicznej, punkty handlowo-usługowe, w tym tereny obsługi komunikacji o znaczeniu ponadlokalnym.	<ul style="list-style-type: none">• budowanie roli miejscowości Orły jako lokalnego lidera usług i handlu,• porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,• zwiększanie potencjału gospodarczego, w tym wzmacnianie istniejących funkcji usługowych komercyjnych,• podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do usług.	<ul style="list-style-type: none">• kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmacniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych,• mieszanie i dodawanie funkcji,• zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej (układ drogowy, infrastruktura piesza i rowerowa),• strategiczne planowanie miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach,• rewitalizacja obszarów zdegradowanych w celu zwiększenia terenów inwestycyjnych przeznaczonych pod działalność gospodarczą,• przestrzeń publiczną uwzględnianą jako ograniczoną część ośrodków osadniczych stanowiącą podstawowy element integrujący układy urbanistyczne lub ruralistyczne i decydującą o atrakcyjności obszaru dla zamieszkania,• w planowaniu terenów usługowych należy zapewnić ochronę

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych,
- w celu podkreślenia bogactwa kultury lokalnej oraz wzbogacenia funkcjonalnego rekomenduje się jej eksponowanie w przestrzeni potencjałów kulturowych oraz wykorzystanie dla potrzeb turystyki (m.in. poprzez: zagospodarowanie w formie szlaków turystycznych/tras rowerowych historycznych szlaków handlowych, kulturowych; wykorzystywanie istniejących obiektów dziedzictwa kulturowego jako wzorników w kształtowaniu lokalnej przestrzeni, a także bazy dla tworzenia instytucji kultury; zabezpieczenie zaplecza infrastrukturalnego dla wsparcia twórczości ludowej, a także ośrodków rzemiosła ludowego oraz tworzenia izb regionalnych; objęcie ochroną wszelkich przejawów działalności kulturowej

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

i kulturotwórczej, przetrwałych tradycji, obrzędów, stroju ludowego oraz wspieranie współczesnych form kontynuacji tradycji lokalnych, ochronę i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych),

- za fundamentalne w zakresie poprawy funkcjonowania układu podstawowych powiązań elektroenergetycznych; modernizację istniejącej infrastruktury energetycznej oraz budowę nowych elementów, a także poprawę stabilności zaopatrzenia w energię z wykorzystaniem energii ze źródeł odnawialnych,
- w celu zapewnienia dostępności do ośrodków obsługi skupiających funkcje usługowe (ośrodek gminy oraz ośrodki gminne innych JST, jak również ośrodek powiatowy i o znaczeniu subregionalnym – miasto Przemyśl) oraz zwiększenia mobilności mieszkańców lokalne polityki przestrzenne powinny uwzględniać przywrócenie i usprawnienie powiązań komunikacyjnych miejscowości wiejskich z ośrodkami lokalnymi i ponadlokalnym

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tereny o funkcjach mieszkaniowych

Obszary mieszkaniowe z przewagą zabudowy jednorodzinnej oraz zagrodowej zlokalizowane przede wszystkim wzdłuż istniejących najważniejszych dróg na terenie gminy. Obszary te charakteryzują się tradycyjnymi dla fizjonomii wsi cechami rozplanowania i sposobem sytuowania zabudowy.

- podnoszenie, jakości życia i komfortu zamieszkania poprzez realizację przedsięwzięć w zakresie infrastruktury technicznej, z zakresu ochrony środowiska, komunikacyjnej,
- zwiększenie atrakcyjności osadniczej gminy,
- zwieszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy w kontekście rozwoju budownictwa, mieszkaniowego jednorodzinnego
- kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej,
- ochrona krajobrazu kulturowego.

- kontynuacja istniejącej struktury przestrzennej i form zabudowy z możliwością jej uzupełnienia,
- kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną a zabudową mieszkaniową,
- tworzenie spójnej i jednolitego wizerunku obszarów o funkcjach mieszkalnych,
- kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji,
- zachowanie szczególnie cennych krajobrazowo, jako wolnych od zabudowy,
- zapewnienie dobrej dostępności komunikacyjnej m.in. poprzez układ dróg publicznych i ścieżek rowerowych,
- poprawa dostępności infrastruktury usług społecznych (przedszkola, szkoły, place zabaw, obiekty sportowe skwery),
- w planowaniu terenów mieszkaniowych, należy zapewnić ochronę ogólnodostępnych miejsc i możliwości tworzenia nowych przestrzeni publicznych (zieleńców, parków, placów zabaw, terenów sportowo-rekreacyjnych itp.) przy zachowaniu historycznych założeń, układów urbanistycznych i przestrzeni publicznych,
- porządkowanie struktur przestrzennych możliwie z zachowaniem skali i form zabudowy charakterystycznej dla terenów wiejskich,
- planowanie terenów urbanizacji warunkowanych równoczesną realizacją sieci wodociągowej i

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

			kanalizacyjnej,
Tereny mające funkcje stref działalności gospodarczej	Obszary pełniące kluczową rolę dla rozwoju gospodarczego gminy, zlokalizowane w większości w miejscowości Orły	<ul style="list-style-type: none">• zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy• uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej• koncentracja obszarów wzdłuż obecnych i planowanych ciągów komunikacyjnych	<ul style="list-style-type: none">• uzbrajanie terenów zabudowy działalności gospodarczej w infrastrukturę techniczną – kanalizację sanitarną i nakaz odprowadzania ścieków do kanalizacji sanitarnej,• zwiększanie połączenie z ponadlokalnym układem komunikacyjnym• realizacja układu kompozycyjno-komunikacyjnego zapewniającego dostępność oraz dobrą dystrybucję terenów i ich obsługę• wprowadzanie elementów ograniczających negatywny wpływ terenów aktywności gospodarczej na sąsiadującą zabudowę mieszkaniową środowisko i krajobraz (np. strefowanie zabudowy, tworzenie pasów zieleni izolacyjnej i granic przestrzennych)• zwiększenie powierzchni terenów zieleni• uciążliwe lub wysoko specjalistyczna aktywności/przedsięwzięcia gospodarcze należy lokalizować w wyodrębnionych strefach umożliwiających eliminację środowiskowych kolizji funkcjonalnych oraz kształtowanie powiązań pomiędzy sferą produkcyjną a bazą badawczo-rozwojową;
Tereny zieleni, w tym o wiodącej funkcji przyrodniczej i ochronnej	Lasy zajmują ok. 2,4 % powierzchni gminy. Na obszarze gminy znajdują się następujące formy	<ul style="list-style-type: none">• wykorzystanie obszarów leśnych oraz ich najbliższego sąsiedztwa do realizacji działań z zakresu rekreacji	<ul style="list-style-type: none">• zapewnienie dużego udziału zieleni w strukturze przestrzennej gminy,• zachowanie istniejących i tworzenie dodatkowych kompleksów leśnych oraz towarzyszących im łąk

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

ochrony przyrody
i krajobrazu: Specjalny
Obszar Ochrony Siedlisk
Natura 2000 „Rzeka San”
PLH180007,

i wypoczynku (także sportu
i turystyki czynnej) oraz ochrony
zdrowia i edukacji (ścieżki
edukacyjne, szlaki turystyczne,
itp),

- ochrona bioróżnorodności biologicznej i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego,
- zapobieganie degradacji środowiska leśnego dla zapewnienia harmonijnego rozwoju życia mieszkańców gminy,
- zwiększenie dostępności terenów zieleni,
- wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego,
- poprawa jakości zamieszkania oraz atrakcyjności osadniczej.

w dotychczasowym użytkowaniu, uzupełnianie
i poszerzanie kompleksów leśnych,

- przeznaczenie lasów na cele rekreacyjne uzależnione od utrzymania funkcji ekologicznej (biologicznej, klimatycznej itp.) oraz drożności przestrzeni leśnej,
- organizacja ścieżek edukacyjnych i stref wejścia do lasu wyposażonych w miejsca parkingowe, infrastrukturę rowerową, tablice informacyjne i małą architekturę, umożliwiającą edukację, rekreację i wypoczynek,
- wykorzystanie istniejącego potencjału endogenicznego dla rozwoju obszarów rekreacyjno-wypoczynkowych, sportowych i turystycznych,
- porządkowanie istniejących i tworzenie nowych zespołów zieleni,
- zwiększenie dostępności komunikacyjnej: pieszej, rowerowej oraz samochodowej,
- umożliwienie lokalizacji obiektów budowlanych związanych z funkcją obszarów i usługami wspierającymi te funkcje, w tym niezbędnej infrastruktury – przy założeniu minimalizowania negatywnego oddziaływania obiektów na krajobraz,
- w granicach korytarzy ekologicznych: utrzymanie przestrzeni wolnych od zabudowy, zapewnienie odpowiednich rozwiązań przestrzennych umożliwiających migrację zwierząt (np. mosty ekologiczne, przepusty, estakady itp.) w przypadku konieczności sytuowania

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

			<p>nasypów ziemnych poprzecznie do osi korytarza, w tym kształtowanie naturalnych alternatywnych sposobów łączności ekologicznej (obejść ekologicznych), kształtowanie pasmowe struktury przyrodniczej (łąk, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych), uwzględnianie zwiększania ciągłości leśnych korytarzy ekologicznych poprzez zalesienie, odbudowa stosunków hydrologicznych,</p> <ul style="list-style-type: none">• lokalne dokumenty planistyczne winny zawierać zapisy dotyczące ograniczenia działań wpływających negatywnie na obszary chronione.
Tereny użytkowane rolniczo	<p>W strukturze gruntów Gminy Orły dominują użytki rolne, które zajmują ok. 87,1% powierzchni całej gminy. Obszar ten obejmuje: grunty orne, łąki, pastwiska oraz sady.</p>	<ul style="list-style-type: none">• Zachowanie specyfiki i tożsamości gminy wiejskiej,• zachowanie, ochrona przed wykorzystaniem zasobów w postaci gleb wysokiej jakości i przydatności rolniczej,• zachowanie i ochrona systemu przyrodniczego,• rozwój rolnictwa ekologicznego.	<ul style="list-style-type: none">• utrzymanie zwartych kompleksów użytków rolnych i zielonych z zadrzewieniami śródpolnymi oraz otuliną biologiczną cieków wodnych,• kontynuacja rolniczego sposobu użytkowania terenów, szczególnie w obrębie zwartych kompleksów gleb o wysokiej jakości i przydatności rolniczej,• przeciwdziałanie rozdrobnieniu arealu rolnego i realizacja procesu scalania gruntów,• realizacja przedsięwzięć zalesień gruntów najślabszych, nieużytków i gruntów rolniczo nieprzydatnych,• umożliwienie przekształcenia gruntów rolnych w tereny o innym użytkowaniu, jak: lasy, agroturystyka, turystyka, rekreacja, sport, wypoczynek, produkcja energii ze źródeł odnawialnych, parki i inne tereny zieleni urządzonej,• priorytetowe podejście do indywidualnych /sąsiedzkich

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

systemów zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzanie i oczyszczanie ścieków,

- w celu ochrony walorów przestrzeni rolniczej rekomenduje się: minimalizowanie negatywnego oddziaływania na krajobraz obiektów kubaturowych poprzez ograniczenie zajmowanej przez nie powierzchni oraz wysokości obiektów, ochrona otwarc widokowych i szerokich panoram przed zwartymi ciągami zabudowy zachowanie w dotychczasowym użytkowaniu gruntów nieleśnych posiadających walory przyrodnicze (np. łąki wewnątrz i na obrzeżach kompleksów leśnych), utrzymanie istniejących warunków gruntowo-wodnych,
- wyznaczenie obszarów prowadzenia rolnictwa ekologicznego, w ramach którego następuje wyeliminowanie nawozów sztucznych, środków chemicznych i organizmów genetycznie modyfikowanych,
- w celu ochrony terenów rolnych przed degradacją oraz minimalizowania negatywnych skutków ekonomicznych związanych z rozpraszaniem zabudowy, rekomenduje się: ograniczenia w zakresie wyznaczania nowych terenów zabudowy poza terenami istniejącego zainwestowania (dopuszcza się możliwość włączenia w granice tych terenów, nieruchomości lub ich części położonych pomiędzy zainwestowanymi nieruchomościami, stanowiącymi dopełnienie istniejących struktur zabudowy); zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania terenów rolnych (upraw polowych, łąk i

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

			pastwisk); niwelowanie potencjalnych konfliktów przestrzennych poprzez kształtowanie prawidłowych relacji pomiędzy zabudową związaną z produkcją rolną a zabudową mieszkaniową.
Wody	Obszar obejmuje zbiorniki i ciekі wodne w przestrzeni gminy oraz ich bezpośrednią otulinę biologiczną.	<ul style="list-style-type: none">ochrona istniejącego systemu zbiorników i cieków wodnych,poprawa klas czystości wód na obszarze całej gminy,wykorzystanie zbiorników i cieków wodnych dla rozwoju funkcji związanych ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką, przy pełnej ochronie systemu przyrodniczego.	<ul style="list-style-type: none">ochrona bezpośredniej otuliny biologicznej cieków wodnych zasadniczo z zakazem zabudowy kubaturowe (wyjątki: funkcje związane ze sportem, rekreacją, wypoczynkiem czy turystyką),wprowadzenie zakazu podejmowania przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w bliskiej odległości od otuliny biologicznej cieków wodnych.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

9.6 Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia

W ramach niniejszej części wskazano oczekiwane rezultaty związane z wdrożeniem działań zaplanowanych w ramach poszczególnych celów strategicznych. Ocena stopnia wdrażania zaplanowanych rezultatów będzie następowała przy wykorzystaniu dwóch rodzajów wskaźników:

- wskaźniki cząstkowe - odpowiadające bezpośrednim i bezzwłocznym efektom wynikającym z realizacji Strategii,
- wskaźniki oddziaływania - obrazujące konsekwencje Strategii Rozwoju Gminy, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich odbiorców.

Wszystkie wskaźniki będą mierzone cyklicznie. Częstotliwość pomiaru uzależniona jest od kategorii wskaźników. Okresem bazowym, w stosunku, do którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok, w którym szczegółowej diagnozie poddano sytuację w gminie, tj. rok 2020.

Monitoring będzie prowadzony na dwóch płaszczyznach: strategicznej (dotyczy całej Strategii Rozwoju Gminy) oraz operacyjnej (dotyczy poszczególnych przedsięwzięć).

W poniższych tabelach przedstawiono w sposób szczegółowy rezultaty planowanych działań wraz z zestawieniami wskaźników pozwalającymi ocenić poziom wdrażania celów Strategii.

Tabela 74 Efekty wdrożenia obszaru 1 Nowoczesna gospodarka i edukacja

Obszar 1.	
Nowoczesna gospodarka i edukacja	
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• Modernizacja gminnej bazy oświatowej.• Modernizacja boisk przyszkolnych i sal gimnastycznych,• Upowszechnienie stosowania pracy metodą eksperymentów poprzez doposażenie sal lekcyjnych i laboratoriów w pomoce naukowe i dydaktyczne.• Cyfryzacja procesów edukacji poprzez większe wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych• Rozszerzenie oferty edukacyjnej uwzględniającej kształcenie kompetencji kluczowych, rozwój kreatywności i umiejętności pracy zespołowej.• Kształcenie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży – współpraca szkół z terenu gminy z lokalnym biznesem, jak również rozwój szkolnych ośrodków kariery.• Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie, korzystaniem z kształcenia ustawicznego, podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych,• Organizacja systemu wsparcia rozwoju przedsiębiorstw i zakładania

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

	<p>nowych podmiotów gospodarczych oraz dla rolników -zachęcenie inwestorów do tworzenia zakładów pracy na terenie gminy</p> <ul style="list-style-type: none">• Pozyskiwanie oraz przygotowywanie terenów pod inwestycje, w tym ich uzbrojenie,• Promocja potencjału gospodarczego Gminy Orły wobec firm świadczących usługi turystyczne,• Wprowadzenie ulg i zachęt dla przedsiębiorców i osób planujących rozpocząć własną działalność gospodarczą oraz stworzenie systemu informacyjno – doradczego,• Likwidacja barier w obsłudze przedsiębiorców poprzez cyfryzację obsługi klienta w Urzędzie Gminy Orły
--	---

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 75 Efekty wdrożenia obszaru 2 Efektywne zarządzanie rozwojem gminy

Obszar 2.	
Efektywne zarządzanie rozwojem gminy	
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• Wdrożenie idei e-goverment w administracji samorządowej Gminy Orły (cyfryzacja obsługi klienta),• Wysoka sprawność administracyjna, m.in. poprzez system szkoleń pracowników i wdrażanie nowoczesnych instrumentów zarządzania publicznego, a także rozwój usług elektronicznych,• Wdrożenie nowoczesnych metod zarządzania administracją (np. metoda CAF – Wspólna Metoda Samooceny albo inny system zarządzania, jakością,• Wdrożenie systemu zarządzania satysfakcją klienta zewnętrznego i wewnętrznego – zmiana podejścia w obsłudze klienta,• Promowanie systemu wartości etycznych wśród pracowników samorządowych, przejrzystość pracy urzędu (w załatwianiu spraw i w dostępie do informacji publicznej),• Rozwój oferty sportowo-rekreacyjnej i kulturalnej na terenach wiejskich gminy m.in. poprzez rozbudowę, modernizację infrastruktury oraz doposażenie obiektów (w tym istniejących placów zabaw, miejsc sportowo-rekreacyjnych, sal/świetlic wiejskich,• Rewitalizacja zdegradowanych terenów, w tym centrum miejscowości (w tym budowa i urządzenie bulwarów i skwerów) inwestycje w budownictwo mieszkaniowe, by zapobiec migracji młodych mieszkańców do miast• Zwiększanie i modernizacja gminnego zasobu lokalowego,• Rozwój systemu doradztwa i wsparcia pośredniego dla przedsiębiorczości opartej na rolnictwie i turystyce wiejskiej i przyrodniczej,• Wsparcie marketingu wysokiej, jakości produktów żywności regionalnej,• Wspieranie rozwoju działalności pozarolniczej na terenach wiejskich,• Realizacja zadań w ramach funduszy sołeckich

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- Tworzenie warunków do racjonalnego wykorzystania surowców energetycznych i realizacja inwestycji związanych z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii np. farmy fotowoltaiczne, instalacje prosumenckie,
- Termomodernizacja budynków mieszkalnych, w tym również zastosowanie odnawialnych źródeł energii,
- Poprawa stanu środowiska naturalnego poprzez wyeliminowanie pokryć dachowych i innych odpadów zawierających azbest
- Wzrost ekologicznej świadomości mieszkańców poprzez kampanie edukacyjne i promocję postaw proekologicznych oraz uświadamiających potrzebę działań adaptacyjnych i łagodzących zmiany klimatyczne oraz im przeciwdziałania, redukcji emisji CO₂ i innych szkodliwych substancji,
- Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią i suszą hydrologiczną (udroźnienie i rozbudowa rowów melioracyjnych, wykonanie regulacji potoków i cieków wodnych, przeciwdziałanie suszy, urządzenie i utrzymywanie terenów zieleni, zadrzewień i zakrzewień oraz parków, Nasadzenia szaty roślinnej. oraz inne działania zapobiegające i łagodzące zmiany klimatyczne).

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 76 Efekty wdrożenia obszaru 3 Wysoka, jakość życia mieszkańców

Obszar 3.	
Wysoka, jakość życia mieszkańców	
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• Rozwój i poprawa infrastruktury wodociągowej i kanalizacyjnej, w tym:<ul style="list-style-type: none">- Rozbudowa kanalizacji i sieci wodociągowej oraz modernizacja sieci istniejących.- Modernizacja stacji uzdatniania wody na terenie Gminy Orły- Modernizacja oczyszczalni ścieków położonych na terenie Gminy Orły.- Stały monitoring urządzeń wodno – kanalizacyjnych• Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, w tym również zastosowanie odnawialnych źródeł energii,• Zwiększenie stosowania Odnawialnych Źródeł Energii na terenie Gminy Orły,• Rozwój społeczeństwa informacyjnego poprzez poprawę dostępu do Internetu szerokopasmowego, likwidację białych plam i zjawiska wykluczenia cyfrowego e-Inclusion, w tym rozwój sieci światłowodowej w każdej miejscowości substancji,• Przebudowa i rozwój systemu oświetlenia ulicznego oraz budowa i modernizacja chodników,• Budowa sieci gazowniczej w miejscowościach, w których będzie to możliwe,• Niwelacja barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych i starszych, w szczególności budynkach użyteczności publicznych,

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- Rozwój i poprawa stanu gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej, w tym modernizacja istniejących dróg i budowa nowych,
- Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy poprzez współpracę z innymi zarządcami dróg w szczególności z Zarządem Dróg Wojewódzkich i Powiatowym Zarządem Dróg w Przemyślu oraz z Generalną Dyrekcją Dróg Krajowych i Autostrad,
- Budowa, przebudowa mostów przepustów na obszarze Gminy Orły,
- Współpraca w zakresie transportu zbiorowego na terenie Gminy Orły,
- Tworzenie nowych miejsc parkingowych,
- Tworzenie nowych dróg rowerowych jako alternatywnych korytarzy transportowych oraz infrastruktury park&ride,
- Montaż koszy na śmieci, ławek w ogólnodostępnych miejscach tj. parki, alejki itp.
- Monitoring strategicznych miejsc na terenie gminy,
- Wspieranie Ochotniczych Straży Pożarnych w zakresie wyposażenia poszczególnych jednostek w nowoczesny i wydajny sprzęt, jak również budowa nowych oraz modernizacja istniejących remiz strażackich. Ponadto realizacja działań związanych z utrzymaniem, wyszkoleniem i zapewnieniem gotowości bojowej OSP,
- Wzmocnienie bezpieczeństwa publicznego poprzez edukację zwiększającą bezpieczeństwo. Program bezpieczeństwa dzieci i młodzieży na drogach przebiegających przez Gminę,
- Wprowadzenie nowych rozwiązań w celu identyfikacji i łagodzenia problemów społecznych na terenie gminy,
- Programy aktywnej integracji realizowane przez ośrodki pomocy społecznej,
- Programy aktywnej integracji realizowane przez inne podmioty,
- Organizowanie i wspieranie różnorodnych form pomocy społecznej, w tym świetlic socjoterapeutycznych, oddziałów dziennych, ośrodków wsparcia czy warsztatów terapii zajęciowej,
- Działania na rzecz wyrównywania szans osób niepełnosprawnych,
- Utworzenie domu dziennego pobytu dla seniorów, w tym również pakietu działań aktywizacyjno-integracyjnych dla osób starszych
- Poszerzenie pakietu istniejących usług medycznych,
- Aktywna edukacja na rzecz zdrowego stylu życia,
- Doskonalenie stanu technicznego bazy lokalowej i infrastrukturalnej w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej, w tym: budowa nowych placówek medycznych oraz modernizacja istniejących,
- Dostosowanie placówek edukacyjnych do potrzeb dzieci i młodzieży niepełnosprawnej,
- Stworzenie infrastruktury opieki dla najmłodszych – utworzenie żłobka
- Utworzenie stacji ładowania elektrycznych samochodów na terenie Gminy Orły

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 77 Efekty wdrożenia obszaru 4 Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego

Obszar 4.	
Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego	
OCZEKIWANE REZULTATY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	<ul style="list-style-type: none">• Rewitalizacja przestrzeni i obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Gminy Orły• Organizacja wydarzeń kulturalnych, bazujących na obrzędach i zwyczajach wiejskich oraz na produkcji rolnej,• Rozwój aktywnego wypoczynku i zwiększenie potencjału turystycznego gminy m.in. poprzez rozbudowę rekreacyjno-turystycznych ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych,• Rozwój istniejącej bazy sportowo – rekreacyjnej, ,• Budowa i modernizacja kompleksów turystycznych,• Organizacja wydarzeń kulturalnych, bazujących na zwyczajach wiejskich oraz na produkcji rolnej,• Budowa nowych alejek w parkach, miejscach zalesionych, centrach miejscowości z obszaru Gminy Orły,• Organizacja imprez o charakterze ponadlokalnym,• Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej na terenie gminy (m.in. place zabaw, siłownie napowietrzne, boiska wielofunkcyjne) oraz właściwe wykorzystanie obiektów już funkcjonujących,• Modernizacja, remont i doposażenie Gminnego Ośrodka Kultury oraz świetlic wiejskich (w zakresie świadczenia usług kulturalnych),• Wspieranie i rozwój inicjatyw społeczno-kulturalnych służących integracji mieszkańców gminy• Poprawa dostępu do informacji o obiektach turystycznych w Gminie Orły poprzez m.in.<ul style="list-style-type: none">- oznakowanie miejsc turystycznych- stosowanie elementów wizualizacji na portalu gminnym.- publikacje i akcje promocyjne• Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi w zakresie promocji czasu wolnego, markowych produktów turystycznych i wydarzeń kulturalnych,• Intensywne działania promocyjne, w zakresie promocji kulturalnej i tożsamości lokalnej (m.in. sprawna obsługa strony internetowej gminy, likwidacja szpecących banerów na rogatkach gminy i posadowienie nowych, okolicznościowe ryngrafy z nowym herbem gminy dla nowożeńców, złotych jubilatów, pakiet powitalny dla nowonarodzonych mieszkańców gminy z herbem itp.

Źródło: Opracowanie własne

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

9.7 Spójność kierunków rozwoju gminy z kierunkami wynikającymi ze strategii rozwoju województwa. Obszary strategicznej interwencji wraz z zakresem planowanych działań

Gmina Orły położona jest w obrębie wydzielonych obszarów specjalnych, które zostały wyznaczone w strategicznych i planistycznych dokumentach krajowych i wojewódzkich. W celu ich identyfikacji przeanalizowane zostały następujące dokumenty:

- **Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030),**
- **Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030,**
- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030.**

Przez obszary specjalne rozumie się:

- **OSPT (Obszary Specjalnej Polityki Terytorialnej)** – terytoria zawierające wiele jednostek administracyjno-terytorialnych (gmin, powiatów, województw) lub ich części, dla których z uzasadnionych powodów potrzebne jest prowadzenie skoordynowanej i spójnej polityki rozwoju.
- **OF (obszary funkcjonalne)** – terytoria charakteryzujące się silnymi powiązaniem społeczno-ekonomicznymi o charakterze węzłowym lub sieciowym, które kształtują spójną, trwałą i samopodtrzymującą się strukturę przyrodniczą i (lub) społeczno-gospodarczą.
- **OSI (obszary strategicznej interwencji)** – terytoria wymagające wsparcia zewnętrznego w celu wzmocnienia wewnętrznego potencjału rozwoju lub zapobiegania negatywnym procesom przyrodniczym i (lub) społeczno-gospodarczym, w tym:
 - OP (obszary problemowe) – terytoria o niekorzystnych cechach i procesach społeczno-ekonomicznych i (lub) przyrodniczych, wymagające interwencji zewnętrznych.
 - OW (obszary wzrostu) – terytoria o charakterze obszarów funkcjonalnych – aktualnie istniejących lub możliwych do wykreowania o szczególnie korzystnych właściwościach przyrodniczych lub społeczno-ekonomicznych dla rozwoju.

1. Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030):

- **Wschodnia Polska,**

Wschodnia część kraju w największym stopniu skupia obszary zagrożone marginalizacją, a jej województwa - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie - znajdują się w grupie regionów o zdecydowanie niższym poziomie konkurencyjności w porównaniu do średniej w Unii Europejskiej. **W zasięgu OSI Wschodnia Polska znajduje się Gmina Orły.**

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Mapa 9 Wschodnia Polska

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

2. Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030:

Gmina Orły wpisuje się w regionalne obszary strategicznej interwencji: **7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju oraz 7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku** oraz w szczególności:

7.3. Obszary wymagające szczególnego wsparcia w kontekście równoważenia rozwoju:

7.3.1. Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją województwie

Zakładane działania

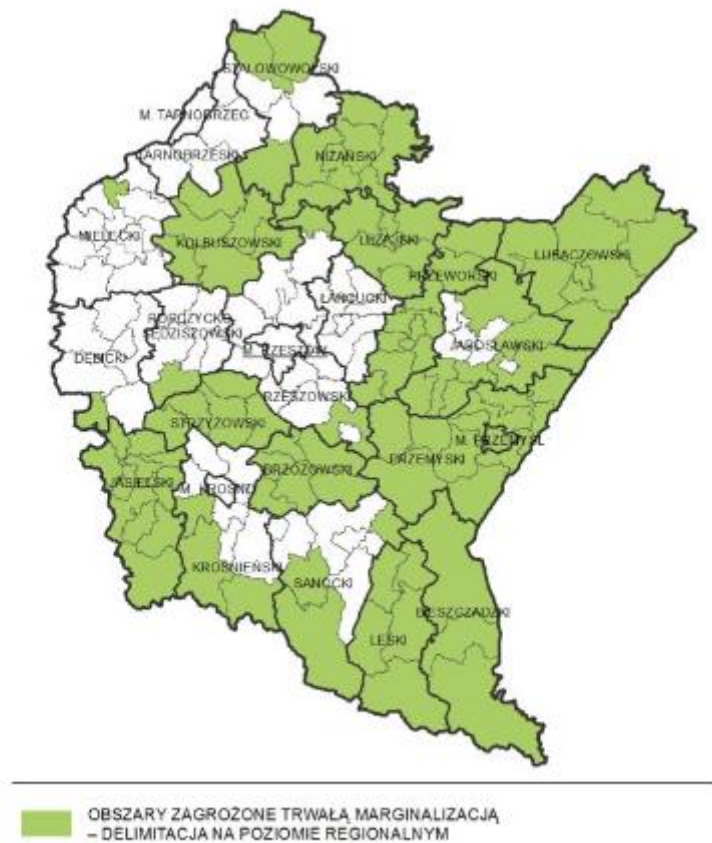
- rozwój sektora inwestycji prywatnych w oparciu o lokalne zasoby;
- aktywizacja lokalnych inicjatyw gospodarczych i społecznych, poprzez wykorzystanie potencjału podmiotów publicznych, prywatnych, organizacji pozarządowych i mieszkańców;
- poprawa atrakcyjności inwestycyjnej poprzez zapewnienie przygotowanych terenów inwestycyjnych;
- pobudzanie procesów rozwojowych poprzez zapewnienie lepszej dostępności komunikacyjnej na zewnątrz, w tym rozwój infrastruktury drogowej łączącej się z węzłami sieci dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury kolejowej;

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- włączenie komunikacyjne obszarów o utrudnionej dostępności;
- dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodnokanalizacyjnej) i społecznej, warunkującej rozwój gospodarczy i wyższą jakość życia mieszkańców;
- wzmocnienie roli instytucji publicznych, jako inicjatora nawiązywania partnerstw, współpracy z innymi instytucjami publicznymi, społeczeństwem i innymi interesariuszami na rzecz rozwoju regionu;
- ograniczenie skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych poprzez wielopłaszczyznowe wykorzystanie potencjału współpracy transgranicznej;
- intensyfikacja działań w zakresie ochrony i poprawy stanu środowiska przyrodniczego.

Mapa 10 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

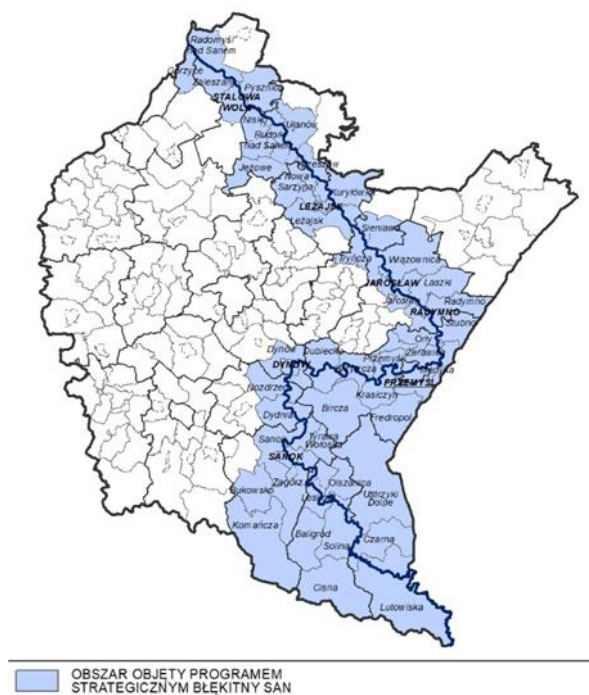
Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

7.3.3. Rozwój i wspieranie obszaru gmin „Błękitnego Sanu”

Zakładane działania:

- wykorzystanie biegu rzeki San dla rozwoju przedsiębiorczości i atrakcyjności turystycznej poprzez wielofunkcyjne wykorzystanie i zagospodarowanie jego brzegów i obszarów nadbrzeżnych;
- utrzymanie walorów środowiska przyrodniczego w zlewni rzeki San poprzez rozwiązanie w sposób skoordynowany problemu gospodarki wodno-ściekowej i składowania odpadów;
- zabezpieczenia obszaru gmin „Błękitnego Sanu” przed zagrożeniem powodziowym.

Mapa 11 Obszar objęty Programem Strategicznym „Błękitny San”

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

7.4. Obszary wiejskie – wysoka jakość przestrzeni do zamieszkania, pracy i wypoczynku:

7.4.1. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej

Zakładane działania:

- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym, w tym w relacji do najbliższego regionalnego bieguna wzrostu;
- zwiększenie dostępności cyfrowej poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej;

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- modernizacja i rozbudowa energetycznych linii przesyłowych, jako podniesienie komfortu życia i bezpieczeństwa;
- rozwój i poprawa dostępności do infrastruktury wodociągowej, kanalizacyjnej i ściekowej
- poprawa zarządzania sektorem gospodarki odpadami;
- tworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.

Mapa 12 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

7.4.2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Zakładane działania:

- promowanie lokalnych zasobów (produktów tradycyjnych, regionalnych, ekologicznych) w celu powstawania alternatywnych źródeł dochodów;
- aktywizacja lokalnych społeczności ukierunkowana na rozwój przedsiębiorczości jako element wzrostu dochodów ludności wiejskiej;
- kreowanie postaw przedsiębiorczych i lokalnych inicjatorów działalności gospodarczej;
- wspieranie i profilowanie specjalizacji regionalno-lokalnej oraz centrów produkcyjno-usługowych,
- rozwój funkcji turystycznych, kompleksowo wykorzystujących lokalne zasoby i specjalizacje.
-

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

7.4.3. Integracja i aktywizacja społeczności wiejskiej w aspekcie społecznym i kulturowym

Zakładane działania:

- wsparcie mieszkańców w realizacji działań wynikających z lokalnych dokumentów strategicznych mających na celu wzmocnienie tożsamości regionalnej;
- podejmowanie współpracy na rzecz integracji społeczności lokalnej w planowaniu wspólnych działań i podejmowaniu wyzwań rozwojowych;
- poszerzenie i wzbogacenie oferty kulturalnej i usług czasu wolnego opartych na lokalnych zasobach przyczyniające się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców obszarów wiejskich, integracji społecznej i aktywizacji, szczególnie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- promocja lokalnej twórczości kulturalnej, rzemieślniczej z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa, przyczyniającej się do wykreowania produktów charakterystycznych dla poszczególnych miejscowości w oparciu o istniejące zasoby;
- promocja regionalnych specjalizacji w rolnictwie, jego otoczeniu i rybactwie (winiarstwo, pszczelarstwo itp. oraz usługi socjalne i rzemiosło, handel, przetwórstwo produktów rolnych, rękodzieło itp.);
- upowszechnianie dobrych praktyk przez społeczność lokalną na płaszczyźnie międzyregionalnej i międzynarodowej; wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi ośrodkami osadniczymi.

7.4.4. Racjonalizacja przestrzeni wiejskiej

Zakładane działania:

- dostosowanie przestrzeni wiejskiej do potrzeb gospodarczych i społecznych mieszkańców;
- efektywne wykorzystanie przestrzeni poprzez rozwój funkcji rekreacyjnej, sportowej i społeczno-kulturalnej obejmującej budowę i adekwatne wyposażenie obiektów;
- wykorzystanie potencjału uzdrowiskowego w projektowaniu przestrzeni wiejskiej;
- poprawa funkcjonalności i estetyki przestrzeni wiejskiej uzyskana poprzez wspieranie projektów
- mających na celu urządzenie i porządkowanie terenów zielonych, parków lub innych miejsc wypoczynku;
- racjonalne wykorzystanie przestrzeni produkcyjnej i osadniczej dzięki wspieraniu działań scaleniowych i zagospodarowania poscaleniowego.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

3. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030:

- **Wiejski obszar funkcjonalny uczestniczący w procesach rozwojowych**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) rozwój gospodarki rolnej, leśnej oraz działalności pozarolniczej;
- 2) rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost poziomu życia mieszkańców;
- 3) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 4) wzmocnienie powiązań obszarów wiejskich z ośrodkami miejskimi – włączenie terenów wiejskich otaczających miasta w procesy rozwojowe;
- 5) ochrona terenów o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych;
- 6) racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego;
- 7) rozwój infrastruktury technicznej i transportowej.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) zagospodarowanie terenów wiejskich umożliwiające wzrost towarowości w rolnictwie;
- 2) rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych, poprawiający wewnętrzną i zewnętrzną dostępność obszaru;
- 3) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 4) rozwój rolnictwa dostosowanego do lokalnych warunków, poprawa struktury agrarnej gospodarstw;
- 5) rozwój i modernizacja bazy usług publicznych,
- 6) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową.

- **Przygraniczny obszar funkcjonalny**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) poprawa dostępności komunikacyjnej w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 2) wzmocnienie funkcjonalne ośrodków miejskich;
- 3) rozwój gospodarki rolnej i leśnej;
- 4) rozwój funkcji turystycznej w dostosowaniu do zasad ochrony obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo,
- 5) rozwój w infrastrukturę techniczną i transportową.

Zasady i warunki zagospodarowania:

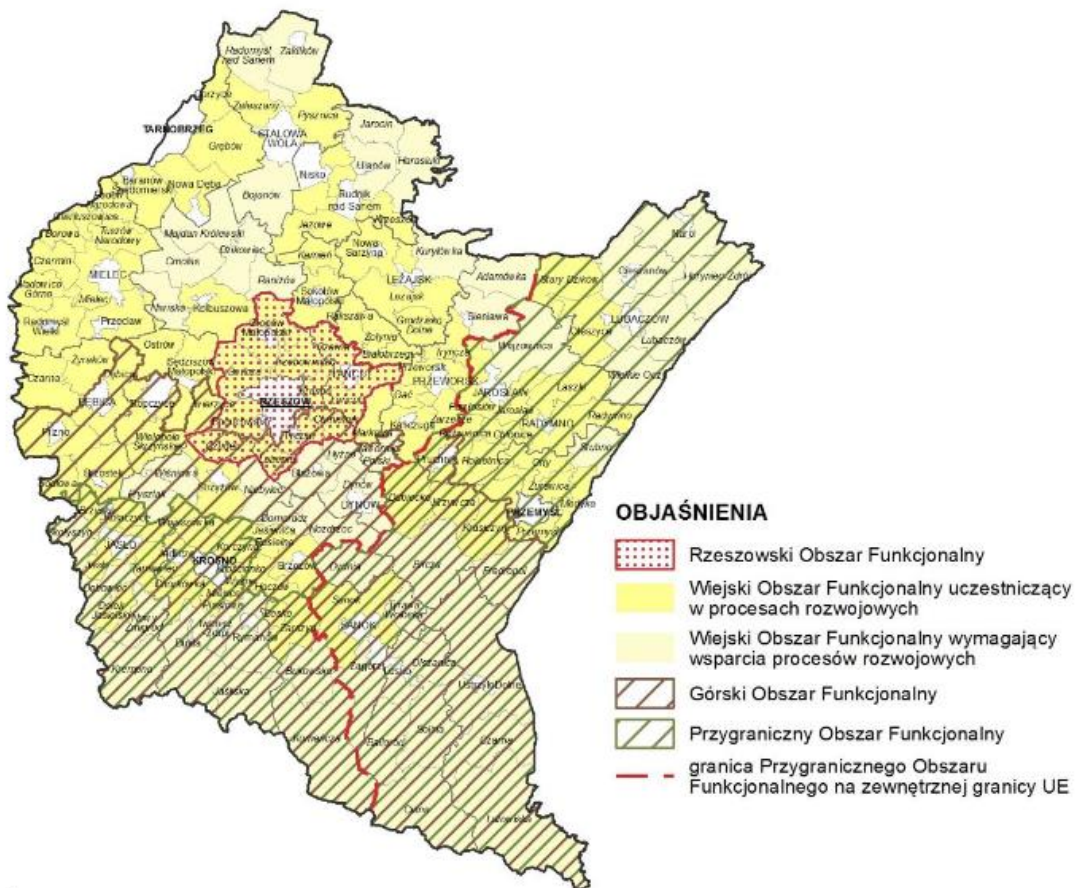
- 1) zagospodarowanie przestrzenne obszaru z uwzględnieniem potrzeb związanych z obronnością i bezpieczeństwem publicznym;
- 2) rozwój i modernizacja infrastruktury granicznej, transportowej i logistycznej;

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- 3) integrowanie systemów komunikacyjnych i usprawnienie powiązań transportowych;
- 4) wspieranie rozwoju nowych funkcji, zwiększających zakres świadczonych usług o charakterze ponadlokalnym, w tym logistycznych;
- 5) poprawa dostępu do usług publicznych zlokalizowanych w miastach i na obszarach wiejskich;
- 6) współpraca transgraniczna w zakresie planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego, realizacja i koordynacja wspólnych działań i projektów, zapewniających integrację planowania w zakresie ochrony środowiska, gospodarki wodnej oraz infrastruktury transgranicznej,
- 7) poprawa wyposażenia obszaru w infrastrukturę techniczną i transportową.

Mapa 13 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym Przygraniczny obszar funkcjonalny

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 2030

• OF - MOF Przemysł

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) wzmocnienie potencjału gospodarczego i społecznego ośrodka subregionalnego stymulującego rozwój obszaru funkcjonalnego;
- 2) rozwój funkcji logistycznych i handlowych (transgranicznych);
- 3) rozwój stref aktywności gospodarczej;

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- 4) poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze lokalnym, regionalnym, krajowym i transgranicznym;
- 5) integracja i rozwój transportu publicznego;
- 6) rozwój niektórych usług wyższego rzędu;
- 7) rozwój rekreacji, różnych form usług turystycznych i usług kultury;
- 8) rozwój rolnictwa ekologicznego i specjalistycznego.

Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) wzmocnianie powiązań funkcjonalno-przestrzennych gmin wchodzących w skład obszaru z rdzennym ośrodkiem miejskim, poprzez tworzenie i realizowanie wspólnych projektów rozwojowych i przedsięwzięć inwestycyjnych;
- 2) rozwój gospodarczy MOF z zastosowaniem zasad zrównoważonego rozwoju;
- 3) efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego, bazy infrastrukturalnej i tradycji oraz potencjału naukowo-badawczego dla rozwoju przemysłu, rzemiosła i usług;
- 4) efektywne wykorzystanie bogatych zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju różnych form usług turystycznych i usług kultury, w tym organizacji imprez o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym;
- 5) rozwój powiązań komunikacyjnych drogowych i kolejowych wzmocniających zewnętrzną i wewnętrzną dostępność obszaru, w tym rozbudowa węzła międzynarodowej komunikacji drogowej i kolejowej oraz budowa stałego przejścia granicznego drogowo-kolejowego Malhowice – Niżankowice;
- 6) rozwój infrastruktury małego ruchu granicznego;
- 7) rozwój terenów inwestycyjnych, w tym pod działalność logistyczną i handlową przy zapewnieniu wymaganego uzbrojenia i dogodnego powiązania komunikacyjnego z głównymi szlakami transportowymi;
- 8) podniesienie poziomu życia mieszkańców poprzez rozwój i modernizację bazy usług publicznych oraz bazy rekreacyjnej;
- 9) rozwój infrastruktury turystycznej, w tym turystyki biznesowej;
- 10) poprawa ładu przestrzennego poprzez porządkowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej MOF, dbałość o centra miejscowości, rewitalizację terenów i obiektów zdegradowanych;
- 11) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 12) rozwój rolnictwa ekologicznego w tym specjalistycznej produkcji rolniczej;
- 13) uwzględnienie przy zagospodarowaniu terenów ograniczeń związanych z położeniem na terenach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i zagrożonych osuwaniem się mas ziemi.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- **Obszar funkcjonalny gospodarki rolno-spożywczej:**

Wiodące kierunki zagospodarowania:

- 1) utrzymanie i wzmocnienie zrównoważonej gospodarki rolnej, opartej na zdywersyfikowanym wykorzystaniu ziemi;
- 2) zachowanie funkcji przemysłowych ośrodków miejskich oraz rozwój „zielonego przemysłu” tj. przemysłu opartego o produkty i surowce regionalne, funkcjonującego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
- 3) rozwój stref aktywności gospodarczej oraz instytucji otoczenia biznesu;
- 4) rozwój bazy przetwórstwa rolno-spożywczego oraz usług związanych z obsługą rolnictwa;
- 5) utrzymanie i rozbudowa infrastruktury transportowej oraz technicznej, w tym energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii;
- 6) rozwój turystyki, w tym agroturystyki, w oparciu o bogate zasoby dziedzictwa kulturowego.

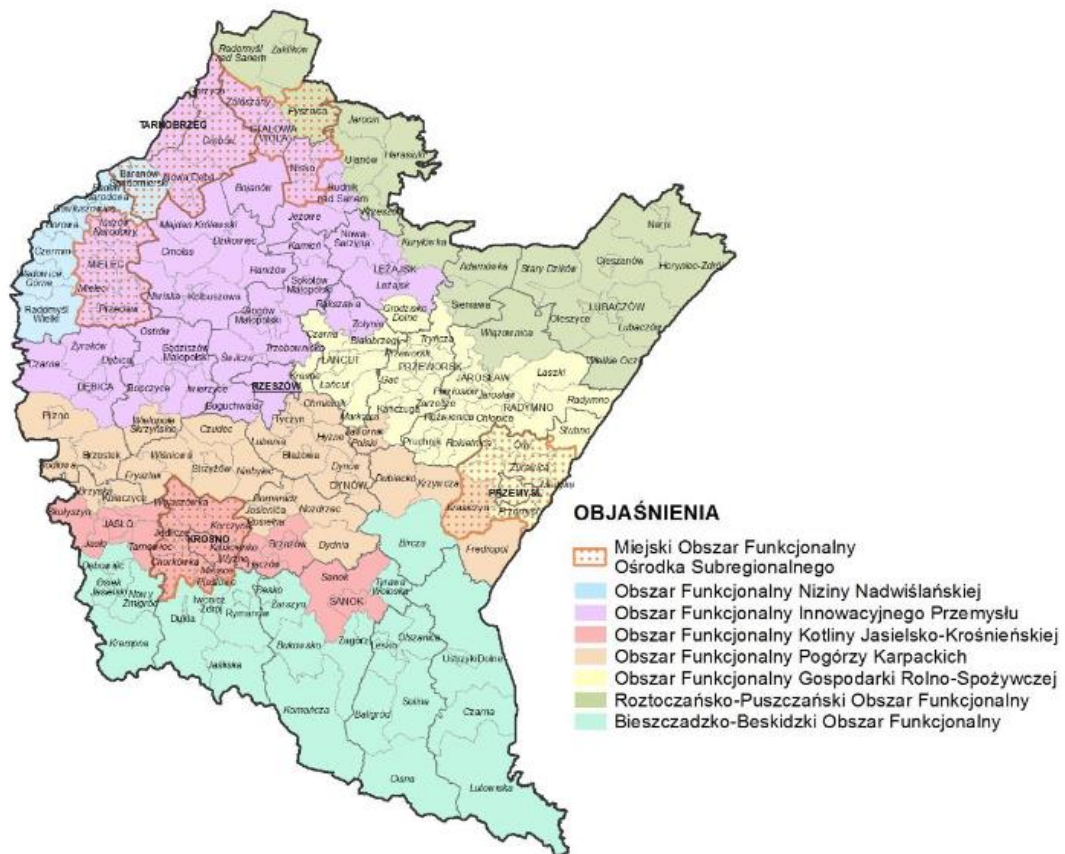
Zasady i warunki zagospodarowania:

- 1) utrzymanie dotychczasowego użytkowania terenów rolniczych, przy jednoczesnym tworzeniu warunków do rozwoju rolnictwa towarowego;
- 2) zachowanie walorów krajobrazu kulturowego, w tym tradycyjnego krajobrazu rolniczego;
- 3) rozwój rolnictwa ekologicznego, w szczególności na terenach o dobrym stanie środowiska;
- 4) uwzględnienie ochrony terenów o wysokim wskaźniku waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej przy lokalizacji inwestycji;
- 5) zapobieganie procesom suburbanizacji i rozpraszania zabudowy, powodującym degradację otwartych terenów wiejskich przydatnych dla rolnictwa, przez intensyfikację użytkowania terenów zainwestowanych;
- 6) utrzymanie istniejących urządzeń melioracyjnych oraz budowa zbiorników małej retencji dla celów gospodarczych;
- 7) przy zagospodarowaniu terenów uwzględnienie ograniczeń związanych z położeniem na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią oraz narażonych na niebezpieczeństwo powodzi;
- 8) zachowanie i ochrona walorów dziedzictwa kulturowego, w tym rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych świadczących o unikatowej historii i kulturze obszaru;
- 9) rozwój infrastruktury turystycznej.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Mapa 14 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym Obszar funkcjonalny gospodarki rolno-spożywczej

Źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego Perspektywa 203

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 78 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021 – 2030 z celami Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cele Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030	Cele Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021 – 2030
<p>1.Zwiększanie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym</p> <p>2.Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych</p>	<p>OBSZAR 1. GOSPODARKA I NAUKA</p>	<p>Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja</p> <p>Obszar 2. Efektywne zarządzanie rozwojem gminy</p> <p>Obszar 3. Wysoka jakość życia mieszkańców</p>
<p>2.3 Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach</p>	<p>Cel szczegółowy 1.3. Zapewnienie dobrych warunków i systemu wsparcia podmiotów gospodarczych i rolnictwa w dostosowaniu do wymagań i potrzeb współczesnej otwartej gospodarki</p>	<p>Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Orły</p> <p>Cel operacyjny II.2 Wielofunkcyjny rozwój wsi</p>
<p>1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów</p>	<p>Cel szczegółowy 1.4. Dostosowanie procesów gospodarczych do warunków wynikających ze współczesnych standardów środowiskowych</p>	<p>Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju gminy</p> <p>Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej</p>

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

<p>1. Zwiększanie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym</p> <p>2. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie</p>	<p>OBSZAR 2. KAPITAŁ LUDZKI I SPOŁECZNY</p>	<p>Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja</p> <p>Obszar 2. Efektywne zarządzanie rozwojem gminy</p> <p>Obszar 3. Wysoka jakość życia mieszkańców</p> <p>Obszar 4. Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego</p>
<p>2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego</p>	<p>Cel szczegółowy 2.1. Podniesienie jakości edukacji i jej dostosowanie do wyzwań społeczeństwa przyszłości</p>	<p>Cel operacyjny I.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Gminy Orły</p> <p>Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców</p> <p>Cel operacyjny IV.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację</p>
<p>2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego</p>	<p>Cel szczegółowy 2.2 Zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez poprawę dostępności i jakości funkcjonowania systemu ochrony zdrowia</p>	<p>Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców.</p>
<p>1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych</p>	<p>Cel szczegółowy 2.3 Rozwój form i instytucji kultury z uwzględnieniem</p>	<p>Cel operacyjny II.2 Wielofunkcyjny rozwój wsi</p>

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją 2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	dziedzictwa oraz wymagań nowoczesności	Cel operacyjny IV.1 Zachowanie dziedzictwa kulturowego w Gminie Orły Cel operacyjny IV.2 Rozwój turystyki Cel operacyjny IV.3 Poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej
1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją 2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	Cel szczegółowy 2.4 Wsparcie rynku pracy w zakresie aktywizacji zawodowej oraz tworzenia dobrej jakości miejsc pracy	Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Orły
2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	Cel szczegółowy 2.5 Wzmocnienie podmiotowości obywateli, rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie ich wpływu na życie publiczne	Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców.
2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	Cel szczegółowy 2.6 Wzrost poziomu adaptacyjności zawodowej i integracji społecznej w regionie	Cel operacyjny II.2 Wielofunkcyjny rozwój wsi Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	Cel szczegółowy 2.7 Kształtowanie postaw prozdrowotnych, promocja aktywności fizycznej i wsparcie sportu kwalifikowanego	Cel operacyjny I.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Gminy Orły Cel operacyjny II.2 Wielofunkcyjny rozwój wsi Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców Cel operacyjny IV.2 Rozwój turystyki Cel operacyjny IV.3 Poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej
1. Zwiększanie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	OBSZAR 3. INFRASTRUKTURA DLA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU I ŚRODOWISKA	Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja Obszar 2. Efektywne zarządzanie rozwojem gminy Obszar 3. Wysoka jakość życia mieszkańców Obszar 4. Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego
1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją 1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej	Cel szczegółowy 3.1 Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu oraz optymalizacji wykorzystania energii i zwiększenie udziału OZE w bilansie energetycznym województwa	Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju gminy Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

atrakcyjność inwestycyjną obszarów		użyteczności publicznej
1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	Cel szczegółowy nr 3.3 Poprawa wewnętrznej dostępności komunikacyjnej zapewniającej spójność przestrzenną regionu oraz integrację obszarów funkcjonalnych	Cel operacyjny III.2 Zwiększenie wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy
1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją 1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	Cel szczegółowy 3.4 Rozbudowa wysokiej jakości sieci informacyjno-komunikacyjnej dla zapewnienia możliwości rozwojowych województwa oraz dostępności do usług	Cel operacyjny I.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Gminy Orły Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Orły Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej
2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnymi i lokalnym	Cel szczegółowy 3.5 Tworzenie miejsc umożliwiających prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój usług turystycznych	Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Orły Cel operacyjny IV.2 Rozwój turystyki Cel operacyjny IV.3 Poprawa oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej Cel operacyjny IV.4 Wzmocnienie promocji i zwiększenie popytu na turystykę, kulturę i rekreację
1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia	Cel szczegółowy 3.6 Zwiększenie odporności wszystkich struktur regionalnych na zagrożenia wynikające ze zmian klimatycznych	Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją		rozwoju gminy
1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją	Cel szczegółowy 3.7 Ograniczenie negatywnych skutków oddziaływania rozwoju cywilizacyjnego na stan środowiska	Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju gminy Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej
1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją	Cel szczegółowy 3.8 Ochrona środowiska oraz zachowanie różnorodności biologicznej w regionie	Cel operacyjny II.3 Ochrona przyrody oraz wykorzystanie środowiska naturalnego dla rozwoju gminy
1.Zwiększanie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym 2.Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	IV. DOSTĘPNOŚĆ USŁUG	Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja Obszar 2. Efektywne zarządzanie rozwojem gminy Obszar 3. Wysoka jakość życia mieszkańców

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

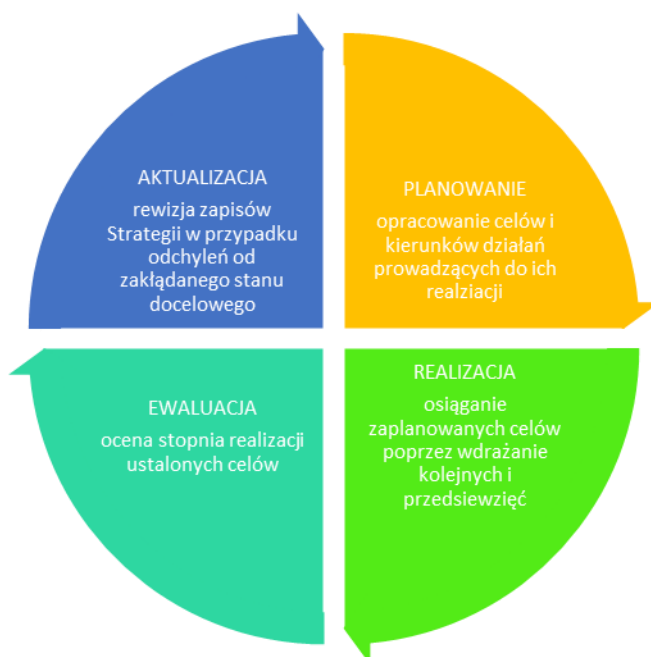
1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	Cel szczegółowy nr 4.1 Poprawa dostępności mieszkańców do usług publicznych oraz zwiększenie ich kompleksowości i podniesienie standardu dzięki wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych	Cel operacyjny I.1 Rozwój potencjału edukacyjnego dzieci, młodzieży i osób dorosłych z Gminy Orły Cel operacyjny I.2 Rozwój potencjału gospodarczego Gminy Stubno Cel operacyjny II.1 Sprawne i efektywne zarządzanie terytorialne
1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych 1.5 Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	Cel szczegółowy nr 4.2 Poprawa zarządzania przestrzenią oraz przeciwdziałanie występowaniu wykluczenia osób i obszarów ze względu na ograniczenia ekonomiczne czy infrastrukturalne	Cel operacyjny III.1 Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej, w tym poprawa efektywności energetycznej obiektów użyteczności publicznej Cel operacyjny III.4 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i bezpieczeństwu zdrowotnemu mieszkańców.
2.1 Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	Cel szczegółowy 4.3 Rozwijanie infrastruktury i integrowanie systemów zapewniających wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego	Cel operacyjny III.3 Wsparcie systemu zarządzania bezpieczeństwem publicznym
1.1 Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją	Cel szczegółowy nr 4.4 Łączenie potencjałów i budowanie partnerstw oraz praktyczna implementacja rozwiązań organizacyjnych i technicznych wzmacniających procesy służące rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu	Cel operacyjny II.1 Sprawne i efektywne zarządzanie terytorialne

Źródło: Opracowanie własne

10. Część wdrożeniowa

Biorąc pod uwagę długookresowy charakter Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 z perspektywą należy podkreślić, że wdrażanie jej założeń jest procesem ciągłym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych oraz elastyczności w dostosowaniu się do wytycznych w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych. W efekcie realizowanych przedsięwzięć stopniowo będą osiągnane cele i w związku z tym będą zmieniały się priorytety.

Wdrożenie Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 r. zależy w głównej mierze nie od odpowiedzialnego za jej opracowanie Wójta Gminy Orły, ale od poziomu zaangażowania w realizację działań partnerów społeczno-gospodarczych. Wobec tego, system realizacji Strategii uwzględnia różnorodność instytucjonalną i organizacyjną. Proces wdrożenia Strategii oparty będzie o zasady wielopodmiotowego i wielopoziomowego zarządzania. Sygnalizuje to, że prowadzona będzie w tym zakresie efektywna współpraca z wieloma podmiotami publicznymi, lokalnymi i regionalnymi, reprezentantami sektora prywatnego i społecznego.

Mając na względzie usytuowanie Strategii u podłoża struktury zarządzania strategicznego oraz operacyjnego Gminy Orły, jako definicję przyjęto wykorzystanie wiedzy, doświadczeń oraz dobrych praktyk z zakresu zarządzania programami rozumianymi, jako zespoły projektów powiązanych ze sobą i realizowanych dla osiągnięcia celu strategicznego określonego w ramach programu. Strategia ma charakter operacyjny i jako taka identyfikuje organizacyjne struktury

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

wdrażające planowane cele, działania, zadania oraz ustalenia. Na strukturę organizacyjną składają się dwa typy podmiotów:

- podmioty wykonawcze, czyli jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego realizujące wyznaczone kierunki działań służące urzeczywistnieniu założonych celów,
- podmioty zarządzające, czyli koordynujące wdrożenie Strategii, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Jako wyłączne kompetencje Rady Gminy Orły zastrzeżono:

- podjęcie uchwały o przystąpieniu do opracowania projektu Strategii Rozwoju Gminy, określającej szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji w szczególności z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie
- uchwalenie Strategii Rozwoju Gminy;
- opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy.

Jako wyłączne kompetencje Wójta Gminy Orły zastrzeżono:

- sporządzenie projektu Strategii Rozwoju Gminy
- realizację zapisów Strategii w części dotyczącej sektora publicznego,
- zagwarantowanie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania kierunków działań ujętych w Strategii, zgodnie z założonym udziałem Gminy Orły;
- podejmowanie decyzji o konieczności weryfikacji zapisów Strategii Rozwoju Gminy na podstawie inicjatywy m.in. gminnych jednostek czy partnerów społeczno-gospodarczych
- stymulowanie i koordynacja działań podejmowanych przez różnorodne podmioty i środowiska, jak również na mobilizacja oraz integrowanie zasobów pozostających w ich dyspozycji – na rzecz realizacji celów oraz kierunków interwencji.

Institucje i podmioty, zaangażowane w proces wdrażania Strategii można podzielić na trzy główne grupy:

- sektor publiczny – władze samorządowe gminy, urząd gminy i jednostki gminne, jednostki samorządu terytorialnego różnych szczebli, w tym np. gminy sąsiednie,
- sektor biznesowy – przedsiębiorcy, kluczowi pracodawcy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze itp.
- sektor społeczny – mieszkańcy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, liderzy społeczni i osoby publiczne, reprezentanci młodzieży itp.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- Realizacja i wdrażanie Strategii opierać się będzie na następujących zasadach:
- **ZASADA RÓWNOWAŻENEGO ROZWOJU** - przewiduje podejmowanie działań i tworzenie warunków dla generowania rozwoju całej jednostki, ale z uwzględnieniem potrzeb i potencjałów charakterystycznych dla różnych jej części; działania te zapewnią respektowanie ustaleń dokumentów w zakresie społeczno-gospodarczym i przestrzennym.
- **ZASADA CELOWOŚCI I EFEKTYWNOŚCI INTERWENCJI** – polega na zapewnieniu spójności działań różnych partnerów z celami Strategii, optymalizacji stosowanych metod i środków dla osiągnięcia założonych celów.
- **ZASADA NADRZĘDNOŚCI** - Strategia Rozwoju Gminy będzie stanowić dokument nadrzędny w stosunku do innych dokumentów na poziomie lokalnym. Determinuje to konieczność zapewnienia spójności wszystkich typów dokumentów opracowanych na szczeblu lokalnym z celami wyznaczonymi w ww. dokumencie.
- **ZASADA PARTNERSTWA I WSPÓŁPRACY**- przewiduje ona nawiązanie ścisłej współpracy instytucji publicznych i innych podmiotów realizujących w sposób bezpośredni lub pośredni działania związane z implementacją Strategii, jak również mieszkańców i ich organizacji oraz przedstawicieli świata biznesu i nauki, tak, aby w pełni angażować endogeniczne zasoby dla dynamicznego rozwoju gminy.
- **ZASADA WIELOSZCZEBLOWEGO ZARZĄDZANIA I ZINTEGROWANYCH PROJEKTÓW** – sensem przedmiotowej zasad jest podejmowanie skoordynowanych działań i inwestycji prorozwojowych realizowanych przez różne podmioty i finansowanych z różnych źródeł w celu zapewnienia ich komplementarności i znacznej wartości dodanej. Realizacja zintegrowanych projektów zapewni znacznie większe korzyści niż prowadzenie punktowych, odseparowanych od siebie działań i inwestycji.

10.1 Struktura zarządzania i wdrożenia strategii rozwoju gminy

Wójt Gminy Orły, który jest odpowiedzialny za wdrażanie Strategii Rozwoju Gminy Orły, składa Radzie Gminy sprawozdanie z jej realizacji, które przyjmowane jest lub odrzucane uchwałą Rady Gminy Orły.

Wójt Gminy Orły (odpowiedzialny za bieżący nadzór nad realizacją Strategii, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian dokumentu). Samorząd Gminy Orły będzie zaangażowany w realizację Strategii poprzez następujące obszary aktywności:

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- **OBSZAR BEZPOŚREDNICH KOMPETENCJI** -Samorząd jest odpowiedzialny za programowanie i późniejszą koordynację wdrażania dokumentu strategicznego. Główna jego rola sprowadza się do sprawowania funkcji strategiczno-kontrolnej nad wdrażaniem Strategii. Równolegle Samorząd jest wykonawcą działań przypisanych kompetencyjnie tej jednostce samorządu terytorialnego i wykonuje je w ramach własnych struktur (Urząd Gminy w Orłach i gminne jednostki organizacyjne) bądź we współpracy z jednostkami autonomicznymi wobec samorządu lokalnego.
- **OBSZAR POŚREDNIEGO ODDZIAŁYWANIA** - obejmuje animacje projektów i działań, które finalnie realizowane będą przez partnerów społeczno-gospodarczych. W przypadku przedsięwzięć podejmowanych wspólnie przez Samorząd Gminy Orły z innymi partnerami społeczno-gospodarczymi Samorząd może zapewnić udział i realizację roli lidera w partnerstwie oraz partycypację finansową.

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja wdrażania Strategii prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy w Orłach w ramach **Zespołu ds. wdrażania Strategii**. W skład przedmiotowego zespołu wchodzić będą pracownicy zajmujący następujące stanowiska: **ds. ochrony środowiska, rolnictwa i funduszy europejskich, ds. infrastruktury technicznej, planowania przestrzennego inwestycji i zamówień publicznych, ds. oświaty i spraw społecznych, ds. geodezji i gospodarki gruntami, ds. obsługi rady gminy i działalności gospodarczej**. Zadania realizowane przez każdą z osób zajmujących ww. stanowiska wykonywane będą w ramach swoich kompetencji.

Do zadań Zespołu ds. wdrażania Strategii będzie należało:

- przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie przedsięwzięć ujętych w ramach wykazu kierunków działań służących realizacji celów Strategii,
- uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia Strategii o działania uwzględniające inne kategorie;
- dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego dokumentu strategicznego (tj. rok 2034)
- koordynowanie, animowanie i inspirowanie działań społeczności lokalnej służących wdrożeniu zamierzeń Strategii,
- monitorowanie realizacji i ewaluacja procesu wdrażania Strategii;
- przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów wdrażania Strategii,
- harmonizowanie i poszerzanie partnerstwa,
- poszukiwanie nowych źródeł finansowania działań.

Mając na względzie konieczność włączenia w proces wdrażania Strategii niemal całości struktury organizacyjnej Urzędu Gminy w Orłach czy gminnych jednostek organizacyjnych, ww.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Zespół będzie miał możliwość wydawania wiążących dyspozycji i rekomendacji kadrze kierowniczej poszczególnych komórek i jednostek w omawianym zakresie. Zespół będzie pełnił nadzór merytoryczny nad innymi podmiotami (w zakresie odpowiadającym powierzonym im do realizacji przedsięwzięciom) w celu zapewnienia uzyskania właściwego poziomu poszczególnych wskaźników oraz zachowania wysokiego stopnia partycypacji społecznej.

Wśród podmiotów zaangażowanych w strukturę zarządzania i wdrażania Strategii znajduje się również Zespół ds. opracowania Strategii, który czuwał na bieżąco i uczestniczył aktywnie w pracach nad opracowywaniem dokumentu.

W proces opracowania, wdrażania i monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Orły zaangażowane zostały różne grupy podmiotów i instytucji, w tym m.in.:

- Administracja rządowa – Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie,
- Administracja samorządowa – w tym m.in. sąsiednie gminy i Zarząd Województwa
- Instytucje i podmioty sektora społecznego – w tym m.in. organizacje pozarządowe, organizacje społeczne, fundacje;
- Instytucje i podmioty sektora gospodarczego- w tym m.in. przedsiębiorstwa, ośrodki innowacji, klastry, grupy producentów, instytucje otoczenia biznesu, organizacje i zrzeszenia gospodarcze, izby gospodarcze, organizacje pracodawców.

Istotną rolę we wdrażaniu Strategii będą odgrywali partnerzy społeczno-gospodarczy, w tym m.in. jednostki sektora publicznego (administracja rządowa, samorządowa) i organizacje sektora społecznego, instytucje i organizacje sektora gospodarczego (adekwatnie do zakresu ich kompetencji) i inne. Przedmiotowa rola sprowadzać się będzie w głównej mierze do realizacji projektów własnych poszczególnych podmiotów, jak również inicjowanie działań na rzecz zmian organizacyjnych czy legislacyjnych tak, by rozwiązania systemowe wspierały realizację ustaleń Strategii. Na szczególną uwagę zasługuje tu również idea partnerstwa, której głównym zamierzeniem jest uzyskanie efektu synergii prowadzonych działań. Dlatego też partnerstwa zawierane w celu realizacji różnego rodzaju zamierzeń będą stanowiły niezwykle istotny mechanizm włączania partnerów społeczno-gospodarczych w proces rozwoju lokalnego.

10.2 System obiegu informacji w ramach zarządzania strategią rozwoju gminy

System obiegu informacji, jaki i środków finansowych związanych z wdrożeniem zaplanowanych kierunków działań będzie realizowany przez Zespół ds. wdrażania Strategii zgodnie z dotychczasowymi zarządzeniami i instrukcjami kancelaryjnymi obowiązującymi w Urzędzie Gminy w Orłach. W oparciu o Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 roku w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz.U. 2011 nr 14, poz. 67) w Urzędzie Gminy w Orłach wprowadzono stosowne procedury, które rozstrzygają zakres odpowiedzialności i kompetencji poszczególnych jednostek urzędu, regulują zasady przepływu informacji w urzędzie, a także środków finansowych pozostających w dyspozycji jednostki samorządu terytorialnego.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Obieg informacji poza strukturą Urzędu Gminy w Orłach zapewnią stałe spotkania Zespołu ds. opracowania Strategii, na których będą przekazywane informacje nt. postępu wdrażania poszczególnych kierunków działań, w tym informacje o środkach zaangażowanych poza budżetem gminy. Kolejnym z elementów będą coroczne sprawozdania przedkładane Radzie Gminy Orły przez Zespół ds. wdrażania Strategii.

10.3 System monitorowania i ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Orły

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 to kluczowy dokument realizacji polityki rozwoju gminy. W ramach realizacji zaplanowanych projektów, przewiduje się sporządzenie dokumentów wykonawczych, obowiązkowych lub fakultatywnych planów i programów, na podstawie, których zostaną zrealizowane zaplanowane działania.

Jednocześnie należy podkreślić, że system monitorowania Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021 – 2030 bazuje na doświadczeniach wynikających z systemu obowiązującego w programach współfinansowanych środkami UE. Przede wszystkim wykorzystana zostanie:

- cykliczna [przynajmniej roczna] ocena efektów realizacji Strategii Rozwoju Gminy poprzez system wskaźników postępu rzeczowego (wskaźniki produktu i wskaźniki rezultatu) monitorowanych w postaci sprawozdań; rekomendowane wskaźniki składać będą się z następujących elementów:
 - nazwa wskaźnika,
 - jednostka miary,
 - wartość bazowa,
 - oczekiwany rezultat do roku 2030,
 - źródło danych.
- cykliczne spotkania [przynajmniej roczne] w zakresie formułowania rekomendacji usprawniających interwencję (w tym weryfikacja jej spójności w zakresie celów strategicznych oraz operacyjnych z dokumentami wyższego rzędu przede wszystkim na poziomie powiatu oraz regionu) organizowane we współpracy z ewaluatorem,
- monitoring projektów (w tym podmiotów) na terenie gminy ze środków europejskich (Fundusze Europejskie dla Podkarpacia na lata 2021-2027, programy krajowe).

Jednocześnie uzupełnieniem monitoringu będzie system ewaluacji, który wspierać będzie trafność, skuteczność oraz efektywność wdrażania Strategii Rozwoju Gminy. Ewaluacja to obiektywna ocena projektu, programu lub polityki na wszystkich jego etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów. Powinna ona dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesie decyzyjnym. Często dotyczy ona procesu określenia wartości lub ważności działania, polityki lub programu. W ramach realizowanych badań wykorzystywane będą:

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

- Ewaluacja ex ante (warunek wypełnia już niniejsza strategia) – przeprowadzana w fazie wstępnej, gdy dokonywana jest analiza przyjętych rozwiązań pod kątem potencjalnej zdolności osiągnięcia efektów i poprawności konstrukcji wszystkich elementów danej interwencji.
- Ewaluacja bieżąca (on-going) - przeprowadzana w trakcie realizacji, zwłaszcza w przypadku przedsięwzięć złożonych, o długim okresie wdrożenia, gdy możliwe i celowe są ich korekty.
- Ewaluacja ex post – podsumowująca, zwykle o charakterze strategicznym, przeprowadzana po zakończeniu wdrażania interwencji.

W ramach ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 wykorzystane zostanie podejście metodologiczne oparte na teorii programów (logice interwencji), w tym w szczególności na teorii zmiany (TBIE). Celem tego rodzaju ewaluacji jest identyfikacja poszczególnych mechanizmów zmian, jakie wystąpiły w związku z wdrażaną interwencją i ocena czy były one zgodne z logiką tej interwencji. Ewaluacje tego typu wskazują, dlaczego i jak działa określona interwencja.

Koniecznym uzupełnieniem działań ewaluacyjnych będzie zapewnienie adekwatnych i wiarygodnych źródeł danych potrzebnych do monitoringu interwencji oraz realizacji poszczególnych ewaluacji. Wykorzystywane będą w tym celu dane zbierane przez Urząd Gminy w Stubnie, wytypowane instytucje gminne, GUS (BDL), a także pochodzące z realizowanych projektów europejskich, które następnie przedstawiane będą powołanemu zespołowi.

10.4 Analiza wskaźnikowa

Analiza wskaźnikowa bazującą na miernikach wyznaczonych dla każdego celu operacyjnego Strategii Rozwoju, będzie przygotowywana przez Zespół w oparciu o pozyskane dane statystyczne i informacje w skład, których wchodzi następujące źródła informacji:

- statystyka publiczna – generowana przez Główny Urząd Statystyczny w ramach Banku Danych Lokalnych, dostępna pod adresem www.stat.gov.pl – z uwzględnieniem opóźnienia w zamieszczaniu aktualnych danych statystycznych w Banku Danych Lokalnych (termin: koniec lipca każdego roku za rok poprzedni);
- statystyka prowadzona przez samorząd gminny – generowana i gromadzona przez poszczególne wydziały i referaty Urzędu Gminy w Orłach oraz jednostki gminne, zobowiązane do terminowego przekazywania danych i informacji dla Zespołu (wg załącznika nr 1 do Strategii Rozwoju);
- statystyka prowadzona przez podmioty prywatne, pozarządowe, samorząd powiatowy, samorząd regionalny i administrację rządową dot. działań zbieżnych merytorycznie z badanym celem operacyjnym.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

W wyborze mierników określających postęp realizacji celów Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 przyjęto zasadę ograniczonej liczby mierników monitorowania dla każdego z celów – zgodnie z rekomendacjami zawartymi w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku). Przy doborze mierników kierowano się adekwatnością, jednak głównym ograniczeniem była dostępność danych. Wszystkie wskaźniki określono przy opisie każdego celu operacyjnego.

10.5 Raport z realizacji Strategii Rozwoju Gminy Orły

Raport z realizacji Strategii Rozwoju Gminy Orły, przygotowywany przez Zespół, opiera się na informacjach dotyczących stanu realizacji danego kierunku interwencji, przekazywanych przez poszczególne referaty i komórki organizacyjne Urzędu Gminy Orły oraz jednostki organizacyjne gminy, zbieżne merytorycznie z badanym celem operacyjnym. Konkretny wydział, referat lub jednostka gminy składa, co roku sprawozdanie do Zespołu (na określonym formularzu sprawozdawczym), które jest podstawą zbiorczego raportu z realizacji kierunków interwencji całej Strategii Rozwoju.

10.6 Schemat i harmonogram realizacji procesu monitoringu

Zadania związane z monitoringiem i aktualizacją Strategii Rozwoju powierza się Wójtowi Gminy Orły. Każdego roku realizacji Strategia Rozwoju, w terminie do końca marca danego roku, wyznaczony kierownik Zespołu będzie składał Wójtowi Gminy raport z realizacji Strategii Rozwoju oraz analizę wskaźnikową realizacji celów Strategii Rozwoju za dany okres sprawozdawczy.

Zakres raportu z realizacji Strategii Rozwoju obejmuje:

- skrótowe przedstawienie aktualnego stanu realizacji poszczególnych kierunków interwencji,
- skrótowe przedstawienie ewentualnych trudności realizacyjnych dla poszczególnych kierunków interwencji, z uwzględnieniem proponowanych działań naprawczych,
- wielkość środków finansowych wydatkowanych na realizację kierunków interwencji w badanym okresie, w podziale na źródła finansowania.

Zakres analizy wskaźnikowej realizacji celów Strategii Rozwoju obejmuje:

- porównanie wskaźników bazowych (dla roku 2020) ze wskaźnikami dla badanego okresu realizacji Strategii Rozwoju,
- wskazanie tendencji wzrostowych i malejących w poszczególnych celach operacyjnych Strategii Rozwoju.

Raporty z realizacji kierunków interwencji oraz analizy wskaźnikowe realizacji celów Strategii Rozwoju w badanym okresie będą przedstawiane Radzie Gminy Orły w terminie

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

do końca II kwartału odpowiedniego roku oraz podawane do publicznej wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej.

10.7 Zasady aktualizacji

Zmiany w Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030 dokonywane będą uchwałą Rady Gminy na wniosek Wójta Gminy Orły.

Decyzja o aktualizacji dokumentu dokonywana będzie przez Wójta Gminy Orły we współpracy z właściwymi komórkami organizacyjnymi Urzędu Gminy, które przedstawią ją do przyjęcia Radzie Gminy w Orłach.

W przypadku zmian w otoczeniu zewnętrznym lub wewnętrznym Gminy Orły wpływających w istotny sposób na założone cele operacyjne i kierunku działań istnieje możliwość zmiany Strategii Rozwoju. Wójt Gminy Orły zwołuje wówczas posiedzenie ewaluacyjne i aktualizujące – w październiku lub listopadzie odpowiedniego roku – dotyczące realizacji Strategii Rozwoju. Podczas posiedzenia dokonywana jest:

- ocena realizacji celów Strategii Rozwoju na podstawie materiałów przygotowanych przez Zespół (stan osiągnięcia wskaźników przyjętych dla poszczególnych celów operacyjnych Strategii Rozwoju),
- identyfikacja problemów, które ograniczyły bądź uniemożliwiły realizację wyznaczonych celów,
- opracowanie propozycji niezbędnych zmian w zakresie realizowanych celów,
- ocena zmian w otoczeniu,

Następnie projekt zmienionej Strategii Rozwoju jest poddawany konsultacjom społecznym, a po zakończeniu konsultacji przedstawiony zostaje organowi stanowiącemu.

Załącznik 1 Tabela do przekazywania danych statystycznych

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030			
Tabela do przekazywania danych statystycznych			
Obszar nr			
Nazwa miernika	Źródło danych i jednostka miary	Wartość dla roku bazowego (2020 r.)	Wartość dla roku badanego (..... r.)

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Załącznik 2 Materiały pomocnicze do sprawozdania z realizacji Strategii Rozwoju.

Kluczowe działania

Obszar nr	Cel operacyjny:	Jednostka monitorująca ze strony gminy:	Jednostka realizująca (jeśli dotyczy):

Opis stanu realizacji kierunku interwencji

--

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Opis powstałych trudności realizacyjnych

Opis źródeł finansowania

10.8 Partycypacja społeczna

Partycypacja społeczna została wprowadzona, jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rozwoju społeczno-gospodarczego odbywającego się na terenie Gminy Orły. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości wyznaczonych kierunków działań oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze gminy. Niezwykle istotne jest wzbudzenie przeświadczenia społeczeństwa o realnej możliwości decydowania o losach wspólnoty

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

samorządowej. Ponadto włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces planowania rozwoju realizuje zasadę partnerstwa, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i wdrażania Strategii oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty wdrożenia dokumentów mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących, jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych. Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Orły, jaki i społeczny odbiór zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną u podstaw, której leży przekonanie o niezbędności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg planowania procesu rozwoju społeczno-gospodarczego danej jednostki organizacyjnej. Od samego początku autorzy niniejszego dokumentu, tj. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatorzy procesu, kładli szczególny nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych, poza tworzeniem na nich kolejnych, nowych inwestycji.

11. Ramy finansowe oraz źródła finansowania

Ramy finansowe Strategii Rozwoju Gminy Orły 2021-2030 posiadają jedynie charakter prognostyczny oraz zależą od szeregu zmiennych, które w praktyce mogą zupełnie zmieniać dane kwoty. Po analizie zebranych danych z rozdziału 8 Wieloletni Plan Inwestycyjny szacunkowo określono ramy finansowe w poszczególnych obszarach:

Obszar 1. Nowoczesna gospodarka i edukacja 1 200 000,00 zł	Obszar 2. Efektywne zarządzanie rozwojem gminy. 2 320 000,00
Obszar 3. Wysoka, jakość życia mieszkańców. 13 520 000,00	Obszar 4. Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego. 5 900 000,00

Bogaty wachlarz działań realizowanych w celu urzeczywistnienia zamierzeń Strategii przez różnego rodzaju podmioty i instytucje, będzie wymagał zaangażowania środków finansowych pochodzących z różnych źródeł. Niezwykle istotne dla sfinansowania działań przewidzianych

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

w ramach niniejszego dokumentu strategicznego ma katalog środków publicznych, zarówno krajowych, jak i zagranicznych (w tym szczególną rolę będą odgrywały środki budżetu UE w perspektywie finansowej 2021-2027). Sukces wdrażania zakładanych celów Strategii zależy będzie od zapewnienia odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań/przedsięwzięć/kierunków działań. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów z różnych szczebli zarządzania. Występują również różne formy finansowania przedsięwzięć: dotacje, instrumenty finansowe, formuła partnerstwa publiczno-prywatnego.

Skuteczny proces pozyskiwania środków finansowych wymaga wypracowania odpowiedniego systemu organizacji i koordynacji. Przedmiotowy proces powinien przede wszystkim uwzględniać zróżnicowanie wariantów finansowania przedsięwzięć wskazanych w Strategii (źródła i formy). Niezwykle istotną kwestią jest odejście od typowego systemu grantowego oraz wypracowanie zasad korzystania z funduszy zwrotnych. Niebagatelne znaczenie ma również korzystanie z funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską. Podstawy stanowią: dywersyfikacja oraz ciągłość działań, które pozwolą na wypracowanie długoterminowego planu finansowego, a także wdrażanie inwestycji bardziej ryzykownych, często o charakterze innowacyjnym czy eksperymentalnym.

Zakres działań przewidzianych w Strategii jest szeroki i wielowątkowy oraz obejmuje ich realizację przez różnego rodzaju podmioty (z sektora publicznego i prywatnego). Wobec tego niezbędne będzie poszukiwanie różnych źródeł finansowania zaplanowanych działań, w tym m.in. środki w ramach Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i innych. Kluczową rolę przypisać należy również krajowym środkom publicznym.

Zasady finansowania przedsięwzięć Strategii:

1. wykorzystywanie różnych form finansowania – dotacje oraz różnego rodzaju instrumenty finansowe, w tym zwrotne (pożyczki, poręczenia, gwarancje),
2. dywersyfikacja i łączenie różnych źródeł finansowania przedsięwzięć,
3. wykorzystywanie ze środków europejskich na różnych poziomach - program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej i transgranicznej (Program Współpracy Transgranicznej PL – BA – UA),
4. udział w międzynarodowych projektach sieciowych np. programy Interreg, Central Europe,
5. wykorzystywanie funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską np. LIFE, Horyzont, COSME, itp.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Wśród głównych źródeł finansowania Strategii znajdują się:

- środki własne Gminy Orły – budżet jednostki samorządu terytorialnego będzie stanowić jedno z podstawowych źródeł finansowania przedsięwzięć zawartych w Strategii,
- środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 – środki z budżetu UE w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021-2027 przewidziane w ramach krajowych programów operacyjnych, regionalnych programów operacyjnych, środków na rozwój obszarów wiejskich dostępne w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej,
- środki z budżetu UE dostępne w ramach instrumentów (programów) bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (dotyczą one głównie następujących zagadnień: wsparcie MŚP, kształcenie, w tym kształcenie ustawiczne, współpraca międzyregionalna i transgraniczna, szkolenie, a także energetyka i kwestie klimatyczne),
- środki budżetu państwa (instrumenty wspierające działania prorozwojowe na poziomie i lokalnym) oraz środki budżetu Województwa Podkarpackiego - środki budżetu państwa lub samorządu województwa dostępne w ramach istniejących oraz nowych instrumentów takich, jak porozumienie terytorialne (art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju),
- środki pochodzące z krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych,
- program Rozwoju Uniwersytetów Ludowych na lata 2020-2030,
- mechanizmy finansowe EOG i Norweski Mechanizm finansowy,
- programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Krajowy Plan Odbudowy, Polski Ład
- środki pochodzące od partnerów publicznych (inne jednostki samorządu terytorialnego) zaangażowanych we wspólną realizację przedsięwzięć (środki przeznaczone na sfinansowanie zadań w całości lub stanowiące wkład własny do projektów wspartych środkami zewnętrznymi),
- środki organizacji społeczno-gospodarczych (sektora prywatnego- środki angażowane w efekcie samodzielnej realizacji projektów, wykorzystanie środków własnych do montażu finansowego w projektach wdrażanych dzięki programom pomocowym, inwestycje w formule partnerstwa publiczno-prywatnego),
- dodatkowe formy wsparcia dostępne w ramach specjalnych linii budżetowych, np. tarczy antykryzysowych,
- kredyty bankowe, pożyczki oraz inne instrumenty finansowe.

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

12. Spis tabel

Tabela 1 Ludność, średnia gęstość zaludnienia oraz powierzchnia gmin powiatu przemyskiego .	12
Tabela 2 Ludność, średnia gęstość zaludnienia oraz powierzchnia miejscowości gminy Orły (stan na dzień 31.12.2020 rok).	13
Tabela 3 Urodzenia, zgony, zameldowania i wymeldowania na terenie miejscowości gminy Orły	16
Tabela 4 Struktura wiekowa mieszkańców (2019 rok)	17
Tabela 5 Struktura ludności gminy Orły wg ekonomicznych grup wiekowych	18
Tabela 6 Pracujący na terenie gminy Orły w latach 2014 - 2019	18
Tabela 7 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Orły w liczbie ludności na tle powiatu przemyskiego według płci	19
Tabela 8 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Orły w latach 2015 - 2020	20
Tabela 9 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Gminie Orły według wieku w latach 2015 - 2020	21
Tabela 10 Bezrobotni w gminie Orły wg wykształcenia w latach 2015 - 2020	22
Tabela 11 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gmin powiatu przemyskiego	23
Tabela 12 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gminy Orły	24
Tabela 13 Podmioty gospodarki narodowej wg sekcji PKD oraz sektorów własnościowych zarejestrowane na terenie gminy Orły	24
Tabela 14 Wskaźniki dla obszaru gminy Orły za lata 2014 i 2019	28
Tabela 15 Gospodarstwa rolne w gminie Orły na tle gmin powiatu przemyskiego	30
Tabela 16 Rodzaje gruntów i użytków rolnych na terenie gminy Orły (2010 rok)	31
Tabela 17 Rodzaje gospodarstw na terenie gminy Orły (2010 rok)	32
Tabela 18 Pogłowie zwierząt gospodarskich na terenie gminy Orły (2010 rok)	33
Tabela 19 Źródła dochodów gospodarstw domowych prowadzących gospodarstwa rolne	33
Tabela 20 Liczba dzieci i uczniów oraz oddziałów w gminnych placówkach oświatowych	35
Tabela 21 Liczba uczniów w gminnych szkołach podstawowych na dzień 30.09.2019	35
Tabela 22 Liczba pracowników oświaty (etatów) w gminnych szkołach podstawowych na dzień 30.09.2019	36
Tabela 23 Szczegółowe dane dotyczące klubów sportowych w gminie Orły	37
Tabela 24 Szczegółowe dane dotyczące czytelnictwa w gminie Orły	39
Tabela 25 Szczegółowe dane dotyczące ochrony zdrowia w gminie Orły	41
Tabela 26 Wsparcie rodzin na terenie Gminy Orły w 2019 roku	43
Tabela 27 Przyczyny i nasilenie trudnych sytuacji życiowych rodzin w 2019 roku	43
Tabela 28 Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy Orły	49
Tabela 29 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno – sanitarne	50
Tabela 30 Budownictwo mieszkaniowe w latach 2015 - 2019	51
Tabela 31 Budynki niemieszkalne oddane do użytkowania w latach 2015 - 2019	51
Tabela 32 Wybrane dane dotyczące instalacji wodociągowej w gminie Orły	54

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 33 Wybrane dane dotyczące instalacji kanalizacyjnej w gminie Orły	55
Tabela 34 Dochody Gminy Orły za 2018 oraz 2019 rok	57
Tabela 35 Wydatki Gminy Orły za 2018 oraz 2019 rok	59
Tabela 36 Główne problemy w obszarze społecznym	62
Tabela 37 Główne problemy w obszarze infrastruktura i środowisko	64
Tabela 38 Główne problemy w obszarze gospodarki i promocji gminy	65
Tabela 39 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym, „Jakość życia”	72
Tabela 40 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym Potencjał gospodarczy.....	73
Tabela 41 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym Kapitał ludzki	74
Tabela 42 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Komunikacja, położenie”	75
Tabela 43 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Atrakcyjność przyrodnicza i potencjał turystyczny”	76
Tabela 44 Analiza SWOT w obszarze funkcjonalnym „Zarządzanie rozwojem”	77
Tabela 45 Analiza SWOT – szanse i zagrożenia	78
Tabela 46 Kierunki interwencji. Cel operacyjny I.1	81
Tabela 47 Wskaźniki do monitorowania	83
Tabela 48 Kierunki interwencji. Cel operacyjny I.2	84
Tabela 49 Wskaźniki do monitorowania	85
Tabela 50 Kierunki interwencji. Cel operacyjny II.1	86
Tabela 51 Wskaźniki do monitorowania	87
Tabela 52 Kluczowe działania. Cel operacyjny II.2	88
Tabela 53 Wskaźniki do monitorowania	89
Tabela 54 Kluczowe działania. Cel operacyjny II.3	90
Tabela 55 Wskaźniki do monitorowania	91
Tabela 56 Kluczowe działania. Cel operacyjny III.1	93
Tabela 57 Wskaźniki do monitorowania	94
Tabela 58 Kierunki interwencji. Cel operacyjny III.2	95
Tabela 59 Wskaźniki do monitorowania	97
Tabela 60 Kierunki interwencji. Cel operacyjny III.3	99
Tabela 61 Wskaźniki do monitorowania	99
Tabela 62 Kluczowe działania. Cel operacyjny III.4	101
Tabela 63 Wskaźniki do monitorowania	103
Tabela 64 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.1	104
Tabela 65 Wskaźniki do monitorowania	104
Tabela 66 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.2	105
Tabela 67 Wskaźniki do monitorowania	106
Tabela 68 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.3	107
Tabela 69 Wskaźniki do monitorowania	107
Tabela 70 Kierunki interwencji. Cel operacyjny IV.4	108
Tabela 71 Wskaźniki do monitorowania	109
Tabela 72 Kluczowe przedsięwzięcia planowane do realizacji w latach 2021-2030	110

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Tabela 73 Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	125
Tabela 74 Efekty wdrożenia obszaru 1 Nowoczesna gospodarka i edukacja	134
Tabela 75 Efekty wdrożenia obszaru 2 Efektywne zarządzanie rozwojem gminy	135
Tabela 76 Efekty wdrożenia obszaru 3 Wysoka, jakość życia mieszkańców	136
Tabela 77 Efekty wdrożenia obszaru 4 Turystyka, rekreacja i oferta czasu wolnego	138
Tabela 78 Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Orły na lata 2021 – 2030 z celami Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2030	150

13. Spis map

Mapa 1 Położenie Gminy Orły na tle województwa podkarpackiego i powiatu przemyskiego. ...	10
Mapa 2 Podział administracyjny gminy	13
Mapa 3 Zewnętrzna dostępność komunikacyjna gminy Orły	47
Mapa 4 Obszary szczególnego zagrożenia powodzią na terenie gminy Orły.	61
Mapa 5 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.	120
Mapa 6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.	121
Mapa 7 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.	122
Mapa 8 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy Orły.	123
Mapa 9 Wschodnia Polska	140
Mapa 10 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją – poziom regionalny	141
Mapa 11 Obszar objęty Programem Strategicznym „Błękitny San”	142
Mapa 12 Obszary wiejskie województwa podkarpackiego	143
Mapa 13 Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym Przygraniczny obszar funkcjonalny	146
Mapa 14 Obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym Obszar funkcjonalny gospodarki rolno-spożywczej	149

14. Spis wykresów

Wykres 1 Ludność gminy Orły [%]	14
Wykres 2 Przyrost naturalny na terenie gmin powiatu przemyskiego	15
Wykres 3 Udział zarejestrowanych bezrobotnych mieszkańców gminy Orły w liczbie ludności na tle gmin i powiatu przemyskiego	20
Wykres 4 Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane na terenie gminy Orły wg wybranych sekcji PKD (stan na koniec 2019 roku)	27
Wykres 5 Podmioty gospodarki narodowej na terenie gminy wg klas wielkości	28
Wykres 6 Struktura ilości gospodarstw wg powierzchni na terenie gminy Orły (2010 rok)	32
Wykres 7 Środowisko geograficzne – ocena sfery strukturalnej	66
Wykres 8 Gospodarka – ocena sfery funkcjonalnej	67
Wykres 9 Infrastruktura techniczna - ocena strefy funkcjonalnej	68
Wykres 10 Infrastruktura społeczna – ocena sfery funkcjonalnej	68

Strategia Rozwoju Gminy Orły na lata 2021-2030

Wykres 11 Ważne problemy społeczne	69
Wykres 12 Ocena Gminy Orły w wybranych kategoriach	70
Wykres 13 Ludność w Gminie Orły.	71
Wykres 14 Paradygmat rozwoju	117

15. Spis załączników

Załącznik 1 Tabela do przekazywania danych statystycznych	165
Załącznik 2 Materiały pomocnicze do sprawozdania z realizacji Strategii Rozwoju.	166